

ЛННБ України ім.В.Стефаника

01107858 (U)

2014

ПРОВІДНИК
ПО ВИСТАВІ КРАЄВІЙ
у Львові

з особливим оглядом на
ВІДДІЛ ЕТНОГРАФІЧНИЙ
і на
ПАВІЛЬОН РУСКИХ НАРОДНИХ ТОВАРИСТВ.

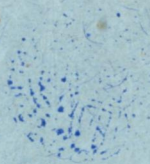

ЛЬВІВ, 1894.

З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка,
під зарядом К. Беднарського.

EC. . . V. JV. H.

100

100

ПРОВІДНИК

ПО ВИСТАВІ КРАЄВІЙ

—••⊙ у Львові ⊙••—

з особливим оглядом на

ВІДДІЛ ЕТНОГРАФІЧНИЙ

і на

ПАВІЛЬОН РУСКИХ НАРОДНИХ ТОВАРИСТВ.

95612

95.612

ЛЬВІВ, 1894.

З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка,
під зарядом К. Беднарського.

И8124

1
и 99154

ЛВІВ. БІБЛІОТЕКА
АН. У. Р.
ЖИ 99154

I.

ГАЛИЧИНА.

ЗЕМЛЯ І ЛЮДИ.

4.00/2

І. Земля.

Галичиною названо в р. 1772 ту часть давньої Польщі, що при першій поділі Польщі була „ревін-дікована“ Австрією як часть колишньої Руси, що якийсь час (в XIII і XIV віках) находила ся в по-сіданю Угорщини. Край сей складав ся з т. зв. Червоної Руси (воєводства руского) і з одної ча-стини Малополющі. В початку XIX віку, в часі війн наполеонских границі того краю кілька разів змі-нювали ся досить значно: тернопільський округ від р. 1809 до 1815 належав до Росії, а „велике кня-зівство Краківське“ від 1815 до 1846 р. становило осібний державний організм — не мов республіку на пів незалежну. Тільки від 1846 року Галичина має ті границі, що й тепер. Вона лежить між $36^{\circ} 36' 40''$ а $44^{\circ} 6' 40''$ східної довготи геогр. (від ме-рідіана остр. Ферро), і $47^{\circ} 45' 30''$ а $50^{\circ} 48' 20''$ північної ширини геогр. Обрамована від полудня карпатскими горами (граничний ланцюх зове ся звичайно Бескидом), від сходу течією ріки Збруча, від заходу рікою Бялою, вона к півночи має гра-ницю отворену до російської Польщі і Волині, куда збігає також значна часть рік галицких. Всего об-ширу має Галичина 1,425·58 кв. миль геогр. (1.364·06

кв. миль австр. або 7.849.677 кв. кілометрів). Вона є найбільшим краєм між усіма краями коронними австрійської монархії, репрезентованими в Раді державній, бо становить більше як четвертину цілого обширу Долїтавії, є о 16.546 кільом. більша від Чех, півтретя раза більша від Бельгії, 2 рази від Нідерландів, значно більша від Болгарії Сербії, Данії, Швейцарії, Баварії і Шотландії а тільки о половину менша ніж Англія враз із Валлією.

Галичина, се полуднево-західний окраєць найбільшої європейської рівнини між морями Балтійським і Чорним, званої сарматскою рівниною. Опіраючи ся полудневою границею о Карпати являє вона в полудневій часті характер краю гірського, в північній низинного, маючи на кінцях північно-західнім і полуднево-східнім більш або менше значні височини.

Полудневу країну творять північні склони Карпат, що великим луком, розхиленим до полудня, ділять Галичину від Угорщини. Входять вони до Галичини на границі шлезко-угорській при жерелах Висли, а покидають її на границі буковинско-угорській при жерелах Черемошу. Здовж галицької границі характер тих гір не є однаковий. Осібно від карпатського пасма, відділені від него долиною Дунайця, зносять ся могучі Татри. Основу їх і найвищі верхи творять первісні скали, граніт і гнейс; на північних схлонах находять ся иньші формації, а в долинах Чорного і Білого Дунайця богаті поклади торфу. Карпати, що йдуть від шлезької границі аж до Дуклі, мають назву західного Бескида і доходять в Бабиній горі (Babia góra) висоти 1.725 метрів. К Дуклі вони поступенно знижують ся, так .

що між селом Конечною і Дуклею творять значний видолинок, котрим провадять шляхи через Конечну, Граб і Барвінок на Угорщину. Східне пасмо від дуклянського видолинка тягне ся на обширі 40 миль геогр. в напрямі полуднево-східнім і складає ся з самих довгих, рівнобіжних хребтів, поперериваних вузкими півперечними долинами. Чим далі на схід, тим хребти ті стають висші і в Чорногорі, при жерелах Прута і Тисы, підносять ся до 2.051 метрів.

Друга, підгірська або горбовата часть Галичини розпадає ся на 1) горбовату країну краківську, 2) хвилясту плоско-височину уральсько-карпатську, 3) Розточє, 4) Підгірє санско-днієстрянське. Краківська горбовина є продовженєм сугорбів шлезких і з погляду на геологічну будову ріжнить ся від дальшого галицького Підгір'я. Вона становить північний беріг Висли, на котрім творить декуди значнійші горбики, високі на 200—300 метрів. Хвиляста плоско-височина карпатсько-уральська розсіла ся в полуднево-східній части Галичини, творячи західні кінці довгого пасма височин, що вяжуть карпатське Підгірє з полудневими склонами Урала. Ся плоско-височина в Галичині перекроєна глибоким коритом середнього Дністра на дві нерівні части: Покуте і Поділе. Покутська височина лежить на правім боці Дністра, доходить до Карпат і тягне ся на полудневий схід далі до Буковини і Бесарабії. Подільська височина лежить на лівім березі Дністра, до котрого спливають в напрямі полудневім усї ті ріки, що витікають близько північних границь Галичини: Всї ті ріки плывуть з разу по рівнині а потім вижолоблюють собі яри, котрі де далі стають ся

глубшими та глѣбшими. До Галичини належить тільки західний окраєць Поділя по ріку Збруч. В тїснійшій значїню Подїлем називаємо тільки схїдну часть тої височини, бо полуднево-захїдну, горбковату, між Верешницею а Золотою Липою називаємо Опїллем; сею назвою народ зове також околицю Тернопїльщини, а шмат краю по обох берегах Днїстра називає Побережем або Нїпрївем.

Від Львова вибїгають два ланцюхи гїр, між котрими засїло мїсто в тїсній кїтловинї, в двох протївних напрямх. Одно пасмо, що звесь Розточє починає ся на півнїчно-захїднїм краю мїста горою званою Кортумівкою (379 м.), а обїйшовши села Клепарїв і Замарєтинїв, звертає ся через Голоско на півнїчний захїд до Магєрова, а відти між Бугом і Сяном на Потїличї, Верхрату і Белзєць. Друге пасмо, зване Гологори і Вороняки, зачинає ся на схїднїм кінці Львова горбом, що звесь Високїй Замок (398 м.), їде лїсистими горбами до Винник на полудневий схїд аж до Заходова. Тут звертає ся на півнїчний схїд і їде аж до Ляцкого, де назва Гологїр перемїнюєсь на Вороняки. Відси їдуть тї гори прямо на схїд до Золочева, відси знов на півнїч до Пїдгорець, а відси знов на схїд до Пїдкаменя, де переходять на територїю росїйску.

На полудневий захїд від Розточя, починаючи від жєрел Любачївки і Верешнїї, їдуть невеличкї сугорби, попереperїзуванї долинами численних рїк і потокїв, добїгаючи до Пїдгїрї карпатєского коло Мокрян, Хїрова і Добромиля і гублячись в рївнинах надсянських коло Медики. Се й сянско-днїстрянське пїдгїрє.

Третю часть Галичини становлять низини. Го-

ловних низин маємо три: 1) низину Висли і Сяну, 2) низину Буга і Стиру і 3) низину горішнього Дністра. Перша з них починає ся від західної границі Галичини і розширює ся з бігом Висли чим раз більше, так що понизше Тарнова має 14 миль ширини. На сході вона лучить ся з низиною долішнього Сяну; здовж Висли довгота єї виносить 48 миль. Друга низина розлягла ся між східним склоном Розточя і північним Гологір та Вороняків в виді трикутника, котрого боки розбігають ся на північний схід. Се низини Буга і Стиру. На пограничній лінії від Белза, Сокаля і Лопатина ширина ся видобуває ся в невеличкі сугорби, 260—280 м. високі; ся часть єї називає ся галицькою Волиню.

Низова долина горішнього Дністра тягне ся від Конюшок до Нижнева, довга на 30 миль, широка в найширшій місці на 9 миль. Низина Сяну становить тільки продовжене західно-галицької низини надвислянської. К полудню аж до Перемишля, Самбора і Львова тягне ся околиця хвиляста, поперерізувана численними допливами Дністра і Сяну.

Через наш край іде головний європейський водорозділ, котрого лівія тягне ся від границі Шлесака хребтом Карпат, з малим збоченем через Татри на полудень до Угорщини по за землю спіжску, починаючи від ужоцького перевалу, де гостинець з Турки на Угорщину переходить через Карпати, переходить в напрямі північно-західнім через повіт турчанський в околицю Устрік долішніх в пов. ліскім, а дали міняючи напрям, іде на схід то на північ через Добромиль, Старе місто, Самбір, Мостиска, Рудки, Городок, Львів, Бібрку, Перемишляни, Золочів і Камінку і входить на Волинь на гра-

ниці повітів каменецкого і сокальського. Із західної частини краю, що має обширу 40.103 квад. кілометрів спливають води коритом Висли до Балтійського моря, з решти краю (38.394 кв. кіл.) до Чорного. З того обширу припадає 1.943 кв. кіл. на доріччя Дніпра (Стир з Іквою), 31.598 кв. кіл. на доріччя Дністра а 4.853 кв. кіл. на доріччя Дунаю (Прут і Черемош). Абсолютно найвищий пункт терену в нашій країні знаходиться в доріччю Висли (верх Тиси над Морським Оком, що підноситься на 2.508 м. над поверхню моря); найширший пункт лежить при устї Збруча до Дністра в Окопах і підноситься на 107 м. над поверхню моря. Ліси займають найбільший обшир на Підгір'ї карпатській, а іменно на західній 28·32%, а на східній 43·25% усеї поверхні. Живих озер у Галичині не має, за те багато ставів, особливо по лівій боці Дністра. Колись було їх далеко більше, про що свідчать численні ставища і греблі в таких місцях, де тепер і зовсім нема води. По деяких ріках стави тягнуться довгим ланцюгом: на Верещиці янівській, малчицькій, добрянській, городецькій, черлянській, любінецькій і комаренській; на Боберці отиневицькій, ходорівській і бортницькій; на Сьвіржу кнігиницькій; на Золотій Липі урманській і бережанській; на Стрипі будинівській; на Сереті тернопільській і багато других. Загалом по лівій боці Дністра починаючи від Стрв'яжа по Збруч начисляємо звиш 550 більших або менших ставів. Ріки, що йдуть до Балтійського моря, мають далеко менше ставів і ті бувають болотяні та зарослі; і так на Бузі є стави в Перегноєві коло Глинян та в Топорові, в поріччю Сяну стави яворівський і краковецький на річці

Шклі а в західній Галичині кілька ставів між Бялою, Солою і Скавою коло Осъвеціма і Затора. Загалом займають стави в Галичині 94.000 моргів (54.003 гект.) обширу. Надто значний обшир займають трясабини, болота і мочари. Найбільші наводяться в пов. домбровскім, мілецкім, мостискім, равскім, сокальскім, каменецькім, жовківскім, львівскім, в кінці самбірскім і рудецкім.

Галичина богата є також на води мінеральні, котрі з погляду лікарського рівняють ся з першорядними західно-европейскими.

ІІ. Л ю д и.

Людність Галичини після спису 31 грудня 1890 р. виносила разом з військовими 6,607.816 осіб. В порівнянню зі списом з 31 грудня 1880 р. приросло людности за 10 літ 648.909, т. є. пересічно приростало що року по 64.890. Колиб такий приріст трівав і доси, то д. 1 січня 1894 р. мали би ми людности 6,802.486 осіб. З повишої цифри було 3,260.438 мужчин а 3,347.385 жінок, т. є. о 87.147 жінок більше, як мужчин. Починаючи від 1857 року приріст людности в Галичині стає ся все повільнійший. І так від 1857 до 1869 приростало пересічно що року 1·46%, від 1869 до 1880 приростало 1·24%, а від 1880 до 1890 вже тільки 1·09%.

Густота людности в Галичині за остатніх 120 літ змогла ся більше як 2¹/₂ раза. На 1 кв. кільом. випадало людности :

в 1776 р.	32 осіб
в 1850 р.	58 "
в 1857 р.	59 "
в 1869 р.	69 "
в 1880 р.	76 "
в 1890 р.	84 "

Є се так густе залюдненє, що в Европі тільки Бельгія, Нідерланди, Італія, декотрі сторони Німеччини, Долішня Австрія, Чехія, Морави і Шлеск мають густійшу людність. Ще дивнійша та обставина, що в Галичині таке густе населенє складає ся переважно з людности рільницької. У Франції і Німеччині людність промислова переважає над рільницькою; в Бельгії людність рільницька становить четверту, в Англії тільки п'яту часть загалу людности. Коли у нас на однім кв. кілометрі живуть 63 особи людности рільницької, то в Царстві Польськیم бачимо їх тільки 38, в Чехах 44, в Угорщині 33, у Франції 31, у Англії 27, в Німеччині 37, в Італії 57 осіб рільн. на кв. кілометрі. Значить, тільки одна Італія, в котрій 4 мільони гектарів є під управою огородинською, винницями, гаями оливковими, морвовими, каштановими, цитриновими та оранжевими, наближає ся до Галичини з погляду на густоту людности рільницької. Крім Бенгалю і Китаю нема на всім сьвітї країни, деби 1 кв. кілометр мусїв давати удержанє так численній людности, як у Галичині.

Обявом певної реакції против сему ненормальному явищу є замічений в остатніх літах швидкий зріст міст у Галичині. І так в остатнім десятиліттю Львів побільшив ся о 18.197 мешканців, т. є. о 16·6% людности; Краків зростає ще швидше, бо від 1869 до 1880 о 32%, а від 1880 до 1890 о 12·8%; Перемишль, що в р. 1851 числив 8.583, а тепер 35.209, збільшив ся, як бачимо, в тім часі в четверо, а в самім остатнім 10 літтю зріс о 59·7%; вишкоку зросла в остатніх 10 літах о 30·3% Тарнів о 11·9%, Тернопіль о 6·1%, Станіславів о 20·2%.

З 15 міст галицьких, котрі тепер числять понад 10 (до 18) тисяч мешканців, в р. 1851 тільки 3 мали понад 10 тисяч мешк., а прочі зросли за той час у двох або й більше. Тільки Броди і Дрогобич за остатніх 10 літ виказують упадок в числі людности. Що до віроісповіданя маємо після остатнього спису людности в Галичині:

католиків (лат., гр. і вірм. обр) 5 787.879 або 87·62⁰/₀,

протестантів 43.279 або 0·62⁰/₀,

жидів 772.213 або 11·69⁰/₀,

иньших віроісп. 2.706 або 0·04⁰/₀.

З католиків числить обряд:

римско-кат. . . . . 2,997.430 душ т. в. 45·36⁰/₀

греко-кат. . . . . 2,790.449 „ „ „ 42·26⁰/₀

вірменсько-кат. . . . . 1.739 „ „ „ 0·03⁰/₀

В остатнім 10-літтю відносини віроісповідні змінили ся дуже незначно. Римо-кат. становили при кінці 1880 р. 45·56⁰/₀, а при кінці 1890 р. 45·36⁰/₀ (зменшене о 0·26); греко-кат. було 1880 р. 42·12⁰/₀ в 1890 р. 42·26⁰/₀ (приріст о 0·14⁰/₀); вірмено-кат 1880 р. 0·03⁰/₀ і так само 1890. протестантів 1880 р. 0·67⁰/₀, а 1890 р. 0·62⁰/₀ (менше о 0·05⁰/₀), жидів 1880 р. 11·52⁰/₀, а 1890 р. 11·69⁰/₀ (більше о 0·17⁰/₀), иньших віроісповідань було 1880 р. 0·10⁰/₀ а 1890 р. 0·04 (менше о 0·06⁰/₀). Беручи цифри абсолютні бачимо, що найбільший приріст (о 85.617 душ або 12·5⁰/₀) виказують жиди, далі йдуть римо-катол. (о 282.453 або 10·4⁰/₀), греко-кат. (о 282.041 або 11·23⁰/₀) і протестанти (о 3.089 або 7·6⁰/₀). Число Вірмен і иньших віроісповідань зменшило ся. Порівнюючи остатнє 10-літє з попереднім бачимо, що зріст жидів тепер був троха повільнійший, ніж уперед, бо

в 11 літах від 1869 до 1880 він виносив звиш 19%; натомісць зріст римо- і гр.-кат. тепер був швидший ніж уперед, бо тоді він виносив тільки троха більше по над 8%. Найбільший процент людности становлять жиди у Львові (28·24%) і у Кракові (28·07%).

Подаємо ще тут табличку, що виказує число і процентіві відносини людности після віроісповіданя за остатніх 40 літ, т. є. від р. 1850 до 1890:

Рік	із усеї людности краю випадає					
	римо-кат.	%	греко-кат.	%	жидів	%
1850	2 067.292	45·38	2,129.764	46·75	333 451	7 32
1857	2,074.942	44·79	2,077.112	44·83	448.973	9·69
1869	2 492.354	46·00	2,311.909	42·67	575 433	10·62
1880	2,714.977	45·56	2,510.408	42·13	686.596	11·52
1890	2.997.430	45·36	2,790.499	42·26	772.213	11·69

Бачимо з неї, що віроісповіданє римо-кат. з невеликими хитаннями держить ся на однім рівні, греко-кат. від р. 1850 до 1880 постійно спадало, а тільки від 1880 по троха підносить ся, натомісць жидівське змагає ся постійно, хоч в остатніх роках троха помалійше ніж уперед.

Переходячи до статистики т. зв. мови товарискої, котра скомбінована зі статистикою віроісповідань повинна нам дати образ національних відносин краю, бачимо, що після остатнього спису людности в Галичині вживали

мови польської	3,516.698 осіб, т. є.	53·42%
„ рускої	2 831 943	„ „ „ 43·02%
„ німецької	227.600	„ „ „ 3·46%
„ иньшої	6.475	„ „ „ 0·1%

З порівняння двох остатніх списів бачимо, що за остатніх 10 літ прибуло людности, вживаючої польської мови, загалом 458.393 т. є. 15⁰/₀, уживаючої мови рускої 282.239 т. є. 11·11⁰/₀; натоміць уживаючих мови німецької зменшило ся о 96.736 т. є. близько 30⁰/₀.

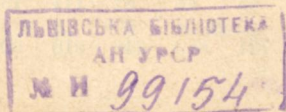
Є в тих цифрах, з погляду національного і наукового, значна порція іллюзії. Бо колиб ми хотіли знати число Поляків, то не дасть нам єго ані цифра римо-католиків 2,997.438, ані цифра записаних до польської розговорної мови 3 516.793. Фактично в Галичині польська національність держить ся римо-кат. обряду, хоч в тім обряді є й Русини і люди з иньшої народности (католики Німці і т. і.). Висока цифра людности з розговорною мовою польською в головній мірі йде з того, що до сєго язика приписано жидів, головно тих, що не вміють говорити по німецки, а тільки вживають свого жарґону, котрий в урядовій статистиці яко розговорний язик зовсім не істнує. Коли порівнаємо цифри обрядів і надто цифри, що відносять ся до розговорного язика, то одержимо ось які вказівки що до національних відносин у Галичині:

В числі 2 831.943, що приписані до рускої розговорної мови маємо 2,790.449 тих, що належать до греко-кат. віроісповіданя, бо число греко-католиків польської народности є зовсім незначне. Надто в тім числі є ще 41.494 людей иньших обрядів, певно головно латинського обряду. Сю цифру латинників, приписаних до руского язика, прийдець ся відшибнути від загального числа латинників при порівнаню того числа з числом людей, що говорять по польски. Чи число 2,831.943 вичерпує число Ру-

синів? Знаючи відносини краєві і сю обставину, що багато греко-католиків і Русинів з дїда-прадїда приписало ся до польської розговорної мови, можемо сказати на певно, що навіть число 3 мільонів не вичерпує ще повної цифри рускої людности. Звісна річ, національність є справа делїкатна, діло почуття, а в наших часах національних спорів дуже часто діло переконання і особистого характеру або й інтересу. Що галицька національна статистика дізнає на собі від самого 1850 р. чимало впливів тих ріжнородних чинників, се ми зараз побачимо іменно на статистиці Русинів.

В числі 3,516.698 людности приписаної до польського розговорного язика маємо латинників не 2,997.438, а тільки 2,955.944. Решта, т. є. 560.754 випадає на нелатинників. Коли приймемо, що всіх 40.000 протестантів записали ся до німецької мови, то побачимо, що в такім разі до німецької мови приписало ся ще 187 600 жидів. Правдоподібно се не буде зовсім вірно і ми можемо прийняти, що з 10.000 протестантів приписало ся до польської мови, а натомісьць около 220.000 жидів до німецької. В такім разі решта жидів, т. є. около 550.000 приписана до польської мови. Що се з національного погляду для Поляків не є ніякий здобуток, сего, здаєть ся, не треба й доказувати.

Які поступи зробили в остатніх 40 роках три головні язики в нашім краю: польський, руский і німецький, се показує слїдуюча табличка:

Рік	з усеї людности приписано до мови					
	польскої	‰	рускої	‰	німецкої	‰
1850	1.864.101	40·92	2,281.839	50·09	406.349	8·92
1857	1,981.074	42·76	2,085.431	45·01	563.266	12·16
1880	3,059.222	51·51	2,551.594	42·97	323.612	5·45
1890	3,516.698	53·42	2,831.946	43·02	227.600	3·46

Лишаємо в тій таблиці на боці мову німецьку, котрої ослаблене мусіло йти в парі з „украєв-ленем“ урядів з одного а приписанем жидів до польскої мови з другого боку. Звернемо увагу тільки на відносини між Русинами і Поляками. Яким способом в р. 1857 Русинів було менше, ніж в р. 1850, хоч на них не було ніякої спеціальної епідемії? Яким способом число їх за 30 літ зросло не сповна о 300.000, коли число Поляків (бодай по мові) в тім самім часі зросло о 1,195.000? Все се булиб загадки, як би не фабрикація національних ілюзій і не ті посторонні, ненаукові впливи на укладане урядової статистики, про які ми вище натякнули і о котрих тут обширнійше говорити не місце.

Про стан просьвіти в Галичині дає добрий погляд отся таблицка: В р. 1890 було анальфабетів 1.000 осіб уроджених в літах

	1880 до 1890	1870 до 1880	1860 до 1870	1850 до 1860	1840 до 1850	1830 до 1840	1820 до 1830	перед 1820	разом
т. в. осіб, що мають тепер літ жити									
	до 10	10-20	20-30	30-40	40-50	50-60	60-70	над 70	
в Галичині	873	611	653	695	746	785	808	776	738
в Чехах	636	17	26	41	50	75	108	166	196
в Моравії	640	29	42	53	65	85	120	171	208
в Шлезку	680	33	56	64	82	114	161	218	231
в Дальма- ції	912	768	731	860	648	910	909	905	856

В р. 1880 уміло читати 1,123.624 осіб, а в р. 1890 1,731.202, значить, в 10 літах навчило ся читати 607.578 осіб. В р. 1880 уміло читати і писати 675.578, в р. 1890 уже 1,239.122. Значить в тім десятиліттю побирало початкову науку 563.544 осіб, з того 318.675 хлопців а 244.869 дівчат. Та проте Галичина числить єще анальфабетів 73% усеї людности.

Доповнимо сей образ статистичний Галичини кількома цифрами про продукцію краєву, тим більше, що власне на тім полі найліпше видно буде той поступ, який зробила Галичина в остатніх 10 роках і котрого ілюстрацією має бути вистава краєва 1894 року.

Найбільшим варстатом продукційним в нашім краю є земля під управою рільною, і, як ми бачили, найбільша часть людности находить удержанє при рільництві. Надто повільний зріст промислу і низькі ціни праці рільницької змушують людність до еміграції за границі краю.

Після остатнього катастру переведеного в р. 1882 а порівнаного зі здобутками першого катастру з літ 1847—1852 поділ поверхности краю на ріжні роди управи виходить ось який:

Орного поля при першім катастрі було 6,230.095 моргів, при остатнім 6 609 356 м., т. є. о 370.261 моргів або 5·93% більше.

Лук і огородів при першім катастрі було 1,603.580 м., при остатнім 1,713.883 м., т. є. о 110.303 м. або о 6·88% більше.

Пасовиск і полонин при першім катастрі було 1,336.213 при остатнім 1.310.677 моргів, т. є. о 25.518 м. або о 1·81% менше.

Лісів виказано при першій катастрі 3,673.150 при остатнім 3,512.391 м. т. є. о 160.759 м. або о 4·38% менше.

Озер, ставів, мочарів і т. і. було при першій катастрі 788.516, при остатнім 494.318 м., т. є. о 294.318 м. або о 37·31% менше.

Бачимо з сего, що обширу, занятого під рілю, луки і городи прибуло разом о 480.564 м. т. є. майже 3·5% усього обширу Галичини. Првбуток сей свідчить в усякім разі про поступ вищої культури рільної; прибуткови сему відповідає майже в такій самій мірі вменшенє родів низшої управи: пасовиск, лісів, ставів, мочарів та неужитків. Загалом на орне поле випадає в Галичині $48\frac{1}{2}\%$ землі управної, на огороди $1\frac{1}{2}\%$, т. є. разом більше як половина управної землі. Більші цифри виказують Бельгія (53%), Моравя і Познанщина (60%), однакові Пруси і Франція (50%). Та що до Галичини се цифра пересічна; декуди бачимо більше рілі і огородів, н. пр. в краківскім 53%, на західно-галицькім підгір'ю 58·77%, в середніх повітах східної Галичини 51·70, в північно-східних повітах лісових 49·10, в долинах Сяну і Дністра 47·53, в долині Висли 46·18. Та є повіти, що вибігають ще по за ті границі. І так пов. Гвоздець, Скалат, Гусятин мають більше як 80% рілі з огородами а пов. Козова коло Бережан має 801% рілі без огородів. Натомісь гірські повіти не мають інколи й 10% рілі, здатної до управи.

Із усього обширу краю, що виносить 13,640.646 моргів, припадає 5,371.270 м. на власність більшу, т. зв. табулярну, а 8,269.376 м. на власність нета-

булярну, так звану колись, за часів панщини, ру-
стікальну. З того випадає у власности

	табулярній		нетабулярній	
	моргів	%	моргів	%
на рілі	1,723.046	26·07	4,886.308	73·93
„ луки	343.156	22·54	1,179.456	77·46
„ огороди	27.669	14·49	163.262	85·51
„ пасовиска	213.782	16·54	1,078.183	83·46
„ ліси	2,946.423	83·79	570.259	16·21
„ стави і мочари	50.329	91·94	4·313	8·06
„ на неужитки				
вільні від податку	53.235	14·24	320.642	85·76

Власність табулярна за остатніх 25 літ змен-
шила ся о 410.764 м. т. в. 3%, головно через ви-
куп сервітутів по році 1866. Ділить ся вона на
на власність публичну і приватну. Власність пу-
бличну становлять

1) добра камеральні	528.806	або	9.85%
2) добра фонда релігійного	26.946	„	0.50 „
3) під укріпленнями	136	„	—
4) добра духовні	218.995	„	4.08 „
5) фундації краєві	81.297	„	1.51 „
6) громади	30.569	„	0.57 „
разом публ. власність	886.749	або	16.51%

Власність приватну становлять :

1) ординації і фідеїкоміси	68.466	або	1.28%
2) банки і спілки акційні	23.205	„	0.43 „
3) решта власн. приватної	4,392.849	„	81.78 „
Разом усеї власн. приватної	4,484.520	або	83.49%

Що до розміру більшої власности приватної
маємо в Галичині:

Властивців,	що мають моргів	разом	%
45	над 10.000	1,187.811	26.49
608	від 5.000—10.000	1,954.789	43.60
653	від 1.500—5.000	3,142.600	70.09
1.158	від 500—1.500	1,014.682	22.61
2 454	нижше 500	327.239	7.30
774	від 200 500	249.281	5.48
1.677	нижше 200	77.958	1.72

Загальний стан обдовження всеї земскої власности виносив з кінцем 1890 р. разом 330,321.672 гульд. Стан обдовження самої власности табулярної (5,371 273 м.) виказував ось які цифри: в р. 1870—124,286.961 (85% усього обдовження), в р. 1875—151,549.102 (77.03%), 1880—172,054.269 (73.61%), 1885—188,168.459 (66.65%), 1890—188,858.854 (58.95%). На власність нетабулярну, крім міської і гірничої, випадало довгів: в р. 1870—2,466.892 (1.7%), в р. 1875—11,495.441 (5.84%), 1880—16,403.509 (7.02%), 1885—33,169.401 (11.73%), 1890—51,531.752 (16.06%). Ті цифри яснійше ніж усякі иньші ілюструють поступ господарки грошевої в нашім краю і той глибокий перелом, який зрієт сеї господарки мусить зробити в цілих наших відносинах аграрних.

Ліси в Галичині становлять четверту часть лісів усеї Австрії. Галичина продукує річно 8—10 мільонів кубічних метрів дерева, сплавлено єго всіма ріками і вивозить усіма залізницями. Та проте Галичина належить до країв найменше заліснених у Австрії. Ліси в Галичині займають 2,021.828 гект., т. є. 26.6% управної землі, та з того маємо грубого ліса 488.735 гект. дерев листових а 1,096.587 гект. дерев шпилькових. Найбільше лісів належить

до дібр камеральних (318.983 гект.) і ті ліси звичайно найліпше загосподаровані. До приватних осіб належить 1,610.462 гект., до громад 110.698 гект., до фондаций 68.674, а до фідейкомісів 13.011 гект.

Годівля худоби належить до тих галузів рільного господарства, котрі в остатнім 10-літтю зробили поступ. Особливо се відносить ся до рогатої худоби — нехібний знак, що рільна господарка з екстензивної переходить в інтензивну, з виключно збіжевої в мясну. Що до загального числа худоби Галичина займає перше місце в цілій австрійській державі, бо посідає 28.64% усеї худоби, яка є в Долитавії. Після остатнього спису 31 грудня 1890 р. начислено в Галичині 2,431.751 штук рогатої худоби, так що на 1 квадр. кіл. приходить ся 31 штука, а на кожних 1.000 мешканців 368 штук. Між східною і західною Галичиною заходить в тім згляді значна різниця: у східній Галичині є рогатої худоби згледно менше, ніж у західній; відношене виходить як 1 : 15. З огляду числа рогатої худоби по повітам можна вивести ось які спостереження: чим густійше залюднений повіт, чим більше рілі під плугом, чим менше маєтків табулярних а більше селянських, тим більший процент худоби випадає на 1 кв. кільом. Що до приросту, то в остатніх 10 роках прибуло в краю 206.245 штук рогатої худоби.

Значно слабший був приріст коний. В р. 1880 їх числено 735.262, а в р. 1890 тільки 765.570, т. є. о 30.308 штук більше. Причиною сего в значній мірі був брак паші, котрий два рази в протягу тих 10 літ спровадив був величезний упадок цїн коний а той громадне мордоване їх, що позбавило край

цілих десятків тисяч коний. Тепер на один кв. кілометр у Галичині випадає несповна 10 коний.

Так само змогла ся і годівля безрог в остатніх 10 роках з 674.302 на 784.480 штук, т. є. о 110.298 штук більше. В р. 1890 випадало на 1 кв. кіл. у Галичині також несповна 10 безрог.

Натомісць годівля овець зменшила ся о цілих 21.741 (в р. 1890 їх начислено 630.994), а годівля кіз побільшила ся дуже незначно, бо тільки о 7.870 штук (є їх у нас 21.095).

В звязку з продукцією рільничою стоять також деякі галузи промислу, як молочарство, горальництво, пивоварство і цукроварство. Спеціальні дані про поступ в тих галузях подамо в розділі III отсего провідника, посвяченим оглядови вистави краєвої, бо власне ся вистава найкрасше ілюструє прогрес, який зробила Галичина на тім полі в остатнім 10-літтю.

Переходячи до спеціальної промислової продукції ми мусимо зазначити з гори єї могучий розвій в остатніх 10 роках. В р. 1880 з промислової продукції жило в Галичині 456.502 людей, т. є. чотирнадцята часть усеї людности; в р. 1890 при промислі начислено вже 611.738 людей, т. є. з него жила одинадцята часть людности. В тім числі було самостійних промисловців, вчислюючи в те: всіх рукодільників, 91.508 осіб, урядників і управляючих заводами промисловими 3.259, робітників промислових 133.182 (в тім числі 31.439 жінок), наймитів 10.584, разом 238.533 осіб. До сего додати треба 343.139 осіб членів родин і 30.066 осіб прислуги, щоб одержати висше подану цифру 611.730 осіб, що живють з промислу.

Розвій підприємств промислових від 1862 до 1892 р. показує отся таблицка:

	1862	1885	1890
1. Промисл металевий	3.162	3.986	3.833
2. „ машиновий	657	981	984
3. „ керамічний	1 036	1.225	1.116
4. „ деревний	2.201	2.964	2.783
5. „ шкіряний	626	732	642
6. „ ткацький	1.552	1.005	798
7. „ кравецький	7.779	9 002	9.862
8. „ паперовий	166	210	216
9. Виріб знадобів живности	7.926	10.370	10.820
10. Промисл хемічний	901	1.199	1.073
11. „ будівляний	1.275	1.946	2.007
12. „ артистичний	118	172	209
Разом підприємств	27.399	33.786	34.343
В цілій Австрії	381.358	375.100	399.037

Більше спеціальні дані про поодинокі галузи подано при огляді вистави.

Лишавсь нам ще сказати кілька слів про гірництво і його розвій в Галичині. Головне мінеральне багатство Галичини, се сіль і нафта та віск земний. Продукція соли (також каїніту) є монополією державною. Сіль видобувають двояку: кам'яну, т. зв. ледівку (тільки в Віличці і Бохні); варену в Дрогобичи, Стебнику, Болехові, Долинні, Ляцкім, Калуші, Делятинні, Ланчинні і Косові. В р. 1892 видобуто кам'яної соли в Бохні і Віличці 327 510 сотн. метр. і 600 сот. мет. в Делятинні. Соли вареної випродуковано 496.918 сотн. метр., а надто 401.688 сот. мет. соли уживаної до перетворів хемічних (фабри-

кації соди, заліза і т. і.). В порівнянню з р. 1875 продукція соли в Галичині в р. 1892 виказує подекуди значний регрес. Бо коли в р. 1875 при 1.354 робітниках випродуковано камінної соли 732.794 сот. мет., вареної соли 358.211 с. м. а до переробок хемічних 89.811 с. м. в загальній вартості 10,215.682 г., то в р. 1892 робітників було 1.685, а добуто камінної соли 328.110 сот. мет., вареної 496.918. для промислу 401.688 загальної вартості 7,655.600 гульд. Се значить, що коли в р. 1875 на одного робітника випадало звиш 872 с. м. продукції і майже 7.545 г. вартості на рік, то в р. 1892 на одного робітника випадало тільки 728 с. м. продукту а 4.543¹/₂ вартості.

Калініту продуковано в Калуши в р. 1872 --- 253.680 с. м. вартості 67.050 г. Опісля продукцію закинено, тільки в р. 1887 її розпочато на ново в маленькім розмірі 500 с. м. В р. 1892 продукція дійшла вже до 34.400 с. м. вартості 29.208 г.

Переходячи до мінералів, котрих експлуатація полишена приватній ініціятиві, зачнемо від вугля. В Галичині маємо двояке камінне вугле: чорне і т. зв. буре. Чорне вугле находить ся тільки в околицях Кракова, що належать до такої самої геологічної формації, як Шлезк. Тут звісно доси 45 покладів вугля в 16 місцевостях. Продукція чорного вугля змагає ся постійно від 1871, спавши тільки в р. 1877—1879 низше 3 міліонів с. м. В р. 1892 вона дійшла до 6,324.794 сот. мет. вартості 1,117.053 г. Загалом існує там 10 підприємств до видобування чорного вугля, при котрих працює около 2.000 робітників.

Бурій вуголь знаходять ся в часті на карпатськiм Підгір'ю, в часті на Поділю, загалом у 32 місцевостях є єго 37 покладів. Продукція єго в р. 1871 виносила 59.776 сот. м. (вартости 20.835 г.), а в р. 1892 зросла до 192.609 с. м. вартости 84.315 г. Предприємств в р. 1892 було 12, а при них працювало 555 робітників.

Продукція заліза в Галичині не має умов розвою. Не має ані добрих руд залізних, ані ті, які є, не мають близько вугля. В р. 1871 вся продукція виносила 129.847 с. м. вартости 46.701 г. А р. 1885—1886 вона піднесла ся по над 220.000 с. м., але від того часу постійно упадає, так що в р. 1892 виносила вже лиш 79.766 с. м., котрих вартість обчислено на 19.438. В руху були в р. 1892 тільки дві гуті, в котрих було зайнятих 77 робітників.

Зовсім дрібна є продукція олова, котрого руди показують ся в Трускавці, Дзвінячі, Старуни, та котре видобувають тільки в Кентах під Хшановом. Продукція ся впрочім розвиває ся гарно, бо коли в р. 1871 видобуто всего 129 с. м. олова вартости 1.044 г., то в р. 1892 продукція винесла 32.596 с. м. вартости 124.270 г. Продукцією сею зайняте було тільки одно підприємство, а працювало при ній 333 робітників.

Далеко важніша є продукція цинку, що з'осереджує ся головню в краківськiм окрузі, де знаходять ся поклади руд цинкових найбогатші в цілій Австрії. Як сильно змагає ся продукція цинку, доказують ось які цифри: в р. 1871 видобувано руди цинкової ледво 68 769 сот. м. вартости 89.020 г., а в р. 1890 видобувано єї 174.274 с. м. Відповідно до

того змогла ся також продукція витопленого цинку: в р. 1871 єго продуковано 9.183 сот. мет. вартости 179 047 г., а в р. 1890 21.734 с. м. вартости 545.287 г.

Крім сего в Недзельську продуковано посліднійший цинк до побілюваня. І ся продукція зростає сильно, бо в р. 1874 виносила 12.276 с. м. вартости 293.728 г., а в р. 1890 дійшла до 21.712 с. м. вартости 499.376 г. Разом продукція цинку представляла в р. 1890 поважну вартість 1,168.337 г. Цинк галицький вивозять до иньших фабричних провінцій Австрії, а дещо й за границю.

Видобуванє сїрки в Галичинї закинєно в р. 1884 задля конкуренції сїрки сициліяньскої. Продукція сїрки, що ще в р. 1860 давала 10.373 с. м. вартости 114.507 г., в р. 1884 виносила ледво 899 с. м. вартости 7.372 г

Зовсїм инакші цифри показує продукція нафти і воску земного (озокеріту). Віск земний находить ся в Галичинї в 4 місцевостях: в Бориславі і Волянці коло Дрогобича, а також в Дзвінячи і Старици пов. богородчаньского. Головні копальні воску земного в Бориславі і Волянці дали в р. 1873 загалом 196.573 с. м. воску вартости 3,509.600 г. В р. 1892 ся цифра змалїла на 63.376 сот. мет вартости 1,508.778 г. Віск сей перероблюють на парафіну і церезину по части в Галичинї, по части в Росії (фірми бориславскі), а по части вивозять сирим до Відня, Флорісдорфу та Острави моравскої, де єго перероблюють для вивозу до Німеччини, Угорщини і Англії. В р. 1892 вивезено з Галичини 14.500 сот.

м. до Росії, 2 500 до Німеччини, 600 до Англії, 25.500 до Чех, Австрії, Угорщини і Морави.

Що до продукції нафти і воску земного на цілім світі займає Галичина третє місце по Америці і Кавказі. Продукція ропи нафтової в Галичині вносила в р. 1883 — 300.000 с. м., в р. 1884 — 360.000, в р. 1885 — 494.000, в р. 1886 — 616.000, в р. 1887 — 740.000, в р. 1888 — 900.000, в р. 1889 — 970.000, в р. 1890 — 1,140.000 с. м. Від р. 1883 під впливом фіскальної політики розріс ся в Австрії промисл дестильованя нафти. Довіз дестильованої нафти до Австрії зменшив ся з 773.000 на 41.000 с. м., а натомісьць продукція сирівця передестильованого в Австрії зросла з 540.000 на 2,520.000 с. м. Очевидна річ, що галицька нафта становить хіба 30—40% сеї величезної скількості. Більшу половину становить штучний сирівень кавказкий, т. є. 90% дестильованої нафти і 10% смоли, котру домішують в тій ціли, щоб австрійська комора прийняла се за правдиву ропу нафтову. Та помимо сеї нечесної конкуренції галицьке нафтярство розвиває ся добре, о чім свідчить зріст продукції сирівця з 300.000 сот. м. в р. 1883 на 1,140.000 в р. 1890. Нині можемо сміло сказати, що продукція ся вносить більше як 1,200.000 с. м. річно. Консумція нафти в Австрії збільшуєсь також постійно. В р. 1883 вона вносила 1,141.000, а в р. 1892 уже 1,780.000 с. м. Рівночасно збільшив ся уділ галицької нафти в тій консумції, бо коли в р. 1883 уділ сей вносив тільки 26%, то в р. 1892 зріс до 37%.

Статистика людности, що віддає ся спеціально гірництву і гутництву, показує ось які цифри. В ці-

лій Галичині було в р. 1890 самостійних підприємців гірничих і гутничих 450, в них працювало яко урядники 352, яко робітники 6.998 яко наймити 4.071, разом 11.871 осіб. Додавши до сего членів їх родин і помічників числом 18.571 та прислуги 776 осіб, одержимо занятих при гірництві і гутництві і живучих з него в 1890 р. 31.318 осіб. В р. 1880 було їх 221.179.

II.

ПРОВІДНИК ПО ЛЬВОВІ.

PROSIDIENK DE WERBODI

I. З минування.

Першу історичну згадку про Львів подають літописи рускі під р. 1259, коли Русь, знищена і обезлюднена татарськими нападами, почала укріпляти ся новими городами. В їх числі літопись називає також Львів. Оснував єго недовго перед тим, десь около 1250 р. Лев, князь перемиского уділу, син Данила, князя а опісля короля мало що не всеї полуденної Руси. Лев задумав зробити новий город своєю столицею, але вже 1261 р. з розказу Татар мусів сам зруйнувати єго укріплення. Та мабуть руйноване се не було таке основне, а пізнійше Лев здужав єго знов направити, бо вже в р. 1283 Львів міг видержати 4-денну татарську облогу, а 4 роки пізнійше міг відбити новий напад Татар.

Де лежав той первісний Львів? Се питане до недавна було спорне, поки молодий учений д-р Чоловський не виказав, що укріплений город враз з князівською палатою лежав над Жовківським передмістям, в около теперішньої „кам'яної гроти“, на вершку гори колись званої Лисою і на єї низшій терасі (ул. Замкова) повисше монастиря Василіянського. Крім свого з природи недоступного положеня город сей укріплений був валами і частоколом. По-

низше города, на похилім склоні гори к Полтві, розсіло ся т. зв. підгородє, в котрім з'осереджувало ся тодішне житє церковне, промислове і торговельне. Осада була невеличка, збудована з дерева. Чотири шляхи вели з неї до Холма, Перемишля, Галича і Луцка.

Вже за часів руских дуже значний процент мешканців Львова становили Німці, осаджені тут на магдебурскім праві, з власною автономією. Крім них жили тут Вірмени, Татари, Жиди і Караїти. Та все таки Русини переважали. О тім свідчить факт, що з церквів руских, які опісля істнували у Львові, більше як 5 основані були за часів руских, коли тимчасом Німці мали тільки одну (нинішна Марія Сніжна), Вірмени також одну (св. Анни). До первісних часів сягає також домініканський костел св. Івана Хрестителя.

В першій половині XIV віку (від смерти Льва 1301 до смерти Юрія II 1340) елемент німецький у Львові змагає ся. Німці були прихильні польському завойованю Червоної Руси Казимиром В., котрий в р. 1340 несподівано напав на Львів, здобув єго, спалив укріплення і князівський замок, зрабувавши скарб князів руских і иньші дорогоцінності. Та не від разу утримав ся Казимір в посіданю Львова. Якийсь час (до 1351) був він, здаєть ся в посіданю Литовців (кн. Любарта), котрі врешті мусіли уступити, а уступаючи спалили місто до тла.

Упевнивши ся в посіданю Червоної Русі і Львова Казимір В. заняв ся єго відбудованєм. Він переніс центр города з недоступного гористого склону в долину над Полтвою, де тепер стоїть середмістє. Тут в 1352 р. розпочато будовати укрі-

плений город, обведений муром, ровом і вежами і боронений двома замками: Високим і низьким. Місце старого руского города стало ся пустою, а давне підгородє стало ся передмістєм (Краківским) нового города. Пануюча людність у городі були Нїмці, наділені многими привілеями; для Русинів визначив Казимір одну осїбну дїльницю на рівні з Жидами і Вірменами, хоча в обрубі тої дїльниці і полишив їм певну автономію. Для латинників побудував Казимір костели і оснував нинішню архієпископску катедру.

По смерти Казимира (1370) Людвік угорский прилучив Русь Червону до Угорщини і віддав єї в ленї Володиславови Опольчикови, котрий панував у Львові 7 літ (1372—1379). По єго уступленю якийсь час держали ся тут ще Угри, але старости угорскі утискали людність, поки 1387 р. королева польска Ядвіга опять не заняла Львова і не прилучила єго до Польщі. Від тепер Львів швидко підносить ся. Особливо король Ягайло поклав підвалини єго зросту, надавши єму між вньшими привілеями обширні землі довкола (около 18.000 моргів), на котрих з часом повстали села Голоско мале і велике, Замарстинів, Клепарів, Кульпарків, Брюховичі, а особливо надавши єму привілегію удержувати склади торгіві. Се значило, що всі без виємку товари, перевозені через Русь, мусїли бути спроваджені до Львова і виставлені тут через 14 днів на продаж. Дякуючи тій привілегії Львів, положений на великім шляху торгівім, що провадив зі сходу на захід, швидко став ся важною стацією перевозою, котрої жаден купець не міг оминати. В половині XV віку мав він майже всесвітне значінє.

Особливо східні товари ішли через єго ринок. Місто піднесло ся дуже, розрослось і забогатіло. В р. 1445 докінчено нові, коштовні укріплення, котрі зробили зі Львова першорядну кріпость на Русі.

Та вже 1445 завойоване Царгороду Турками, а далі завойоване Каффи, Кілії і Білгорода та генуезських колоній над Чорним морем підкопало торговельне значіне Львова. Міщане львівські потратили товари величезної вартости, що були в дорозі або на складах у містах завойованих Турками і збідніли так, що королі кілька разів мусіли увільнювати місто від податків. Якийсь час силкували ся королі польські з роду Ягайла уратувати для Польщі торговлю Чорноморську, та надармо. В р. 1497 король Ольбрахт з'організував в тій ціли великий похід воєнний, котрий скінчив ся великим побоєвищем польського війська в Молдавії через зраду господаря молдавского Степана. В р. 1498 той сам Степан напав на Русь, котру страшенно нищив, дійшов аж до мурів Львова і хоч не здобув єго, то все таки наробив єму багато шкоди, спаливши два передмістя Краківське і Галицке. Від тепер почали ся тяжкі дні для Львова. За Степаном набігли Татари, в р. 1509 син Степанів Богдан знов штурмував город, аж поки 1527 величезний пожар не знищив єго до тла, так що з цілого міста лишили ся тільки костели, ратуш і один одинокий дім міщанина Броди. Мешканці хотіли покинути зруйноване місто, але дякуючи заходам і енергії ради міської воно двигнуло ся на ново; в XVI віці дійшло ще раз до високого, найкрасшого в єго історії ступня розвою і заможности, що трівало до половини XVII віку.

Сим разом Львів має вже иньший характер. Чільні купецкі роди, хоч німецького походження, вже сполонізовані. Крім торгівлі, котра опять досягає широких розмірів, у місті розвивають ся ремесла і промисл артистичний, множать ся школи, друкарні і книгарні. І руске міщанство двигаеть в ту пору, а православний, Грек з роду, Корнякт займає одно з чільних місць серед патріціату львівського. В половині XVI віку повстає і розвиває ся славне братство львівске, котрому константинопольский патріарх Єремія надає право Ставропігії. Воно засновує школу і друкарню, будує величну церкву і на довгий час стає ся осередком духового життя всеї Червоної Руси

З випадків політичних XVI віку, що відбулись у Львові, годить ся піднести голосне „посполите рушене“ в р. 1537, що збирало ся під сьв. Юром на війну з Волохами та замість того повиїдало курий в цілій околиці і розійшло ся до домів та здобуло собі назву „війни кокошої“, далі кара смерти, яку тут, на ринку львівскім понесли три господарі волоскі: Томжа 1564, Іван Підкова 1578 і Янкулла 1589, кількоднева облога Язловецким 1587 і розрух „календарский“, т. є. замкнене руских церквей на руский Йордан 1579 р., доконане самовільно братом лат. архієпіскопа Юліковського.

В XVII віці Львів записав своє імя в історії, видержавши два рази облогу Хмельницького (1648 і 1655), від котрого мусів окуповати ся. Так само і підчас шведского наїзду Львів стояв твердо при королі і якийсь час був осередком акції оборонної. В відплату за се король Ян Казимір 1659 р. зрівнав єго права з правами Кракова і Вільна а міщан

львівських підніє до стану шляхетського. Ще раз в 1672 прийшлося Львову боронити ся від Турків, котрих провадив сам Колидан баша. і козаків під Дорошенком. І сим разом після завзятої оборони місто окупило ся, хоч ті часті і великі окупи страшенно підрізали єго добробут.

В р. 1673 умер у Львові король Михайло Корибут Вишневецкий. Наслідник єго Ян Собеский опікував ся Львовом, зміцнив єго укріплення і в р. 1675 близь єго мурів, під Лусеничами побив 40-тисячний відділ Турків. Ще раз підступали Турки до Львова в р. 1695 і були розбиті в улицах Краківського передмістя гетьманом Яблоновским.

Тільки в XVIII віці згасла слава Львова яко нездобутої кріпости. В р. 1704 єго опанували Шведи під Карлом XII. Він дозволив своєму війську дві години рабувати місто. Обдерто костели і церкви та богатші дома з усього цінного, у купців забрано всі товари, особливо сукна і одіж. Не вдоволяючи ся тим король наложив на місто ще 50.000 контрибуцій. Генерали накладали і собі осібні контрибуції, так що разом місто заплатило Шведам около 120.000 таларів. Крім того забрали Шведи оруже, а гармати, котрих не могли забрати, порозсаджували.

Після сєго погрому місто страшенно підупало. В р. 1708 бачило воно, як єпископ руский Йосиф Шумлянський штурмом виломував двері церкви Успенської. Ставропігія, котра доси опирала ся против унії, підрізана шведским рабунком, була змушена піддати ся.

Серед упадку, в яким находив ся Львів в XVIII віці, змагали ся в силу тільки жиди, котрі звільна забирали в свої руки торговлю.

Ще раз відіграв Львів маленьку ролю воєнну, оперши ся в р. 1769 конфедератам барским, котрі під проводом Пулавського хотїли єго заняти. Швидко конфедератів прогнало російське військо, котре й обсадило Львів і держало єго аж до приходу Австрияків в р. 1772. Австрия занявши Львів зробила єго губерніяльним містом, осідлицем найвищих властей краєвих, митрополїта латинського і єпископів руского та вірменського. В р. 1804 єпископство руске піднесене було також до гідности метрополїї. В р. 1777 скасовано давні фортифікації і від тоді Львів почав розвивати ся і зростати. В р. 1787 засновано університет, повстали друкарні; Львів хоч не був великим торговельним містом, то все таки хоч раз до року, на контракти стягав до себе з усього краю шляхту і множество купців. Правда, урядники, професори — все те хоч на зверху було німецьке, мова урядова була німецька, та про те і польське жите не пропадало, особливо від часу, як в р. 1817 повстав тут заходом і жертвами М. Осолїнського славний заклад, що містив у собі богату бібліотеку, музей і друкарню.

Ще перед тим в р. 1809 Львів перебув коротку горячку. На вість о приході польського війська, що служило під Наполеоном, австрійські власти і австр. залога покинули Львів і Поляки заняли місто. Та панованє їх тривало тільки 24 дни, почім ояць Австрійці виперли Поляків. Та Австрійці швидко мусїли уступити перед Росіянами, котрі як союзники Наполеона заняли Львів і пробули тут до кінця 1809 року. По заключеню мира Росіяне уступили і все вернуло до давного стану.

Той стан зверхної тиші і апатії трівав аж до 1848 року. Та під сею тишею кіпіло тайком горячкове жите. Повстанє польське в 1830 р. збудило і в Галичині польський патріотизм, котрий опісля проявляв ся в численних конспірациях молодіжи. Рівнобіжно з польським патріотизмом, а по части в противенстві до него доконували ся й початки руского відродження народного, спершу в мурах рускої семінарії духовної, відки хвилі єго йшли на весь край.

Загальна революція 1848 року не минула і Львова. Перша відомість о революції віденській розбудила у Львові величезний ентузіязм серед людности і обезсилила енергію властей. Губернаторови Стадїонови подано адрес, підписаний 20 тисячами горожан, в котрім жадано конституції, свободи друку і повної автономії краю. Тимчасовим розпорядженєм уряд зніс цензуру, позволив на свободу зборів, а патентом з 25 цвітня дав право на краєві організації військові, т. зв. гвардії народові. Провід над польським патріотичним рухом обняла „Рада народова“ у Львові. В однім тільки правительство помішало рахунки сему рухови, дарувавши панщину патентом з 28 цвітня і позискавши тим способом сільську людність для себе. Організація Русинів у осібній „Головній Раді рускій“, котра не признавала зверхности „Ради народової“ і в своїм органі „Зоря Галицка“ часто полемізувала з „Радою народовою“, викликала велике невдоволенє Поляків і перші свари польско-рускі. Поляки силкували ся параліжувати руский рух, засновуючи Собор руский, але се не помогло нічого. Серед ненастанних передирок та заколотів

минуло літо. Русини почали організувати свої гвардії народні, скликали з'їзд руских учених до Львова, а Поляки тимчасом майже явно перли до повстання. Догадуючись сего воєнний комендант львівський, генерал Гаммерштайн, користаючи з якоїсь нічної бійки вояків з гвардіяками, збомбардував місто д. 1 падолиста, по чім проголошено в місті стан облоги, розв'язано всі товариства і завішено всі видавництва польські. Університет, театр, техніка, ратуш і деякі приватні будинки погоріли від бомбардування.

По завішенню конституції настав знов у Львові довгий, апатичний спокій. Тільки від часу повернення конституції в р. 1860 місто знов оживилося. Повстали нові часописі, стоваришеня. І Русини почали організувати ся, оснувавши 1861 часопись політичну „Слово“, а 1862 товариство касинове „Руску Бесіду“. В р. 1870 місто одержало свій власний статут і автономію у внутрішних справах і ввійшло на шлях нового, швидкого розвою. Про сей розвій дадуть виображене ось які цифри:

При конскрипції 1869 р. начислено у Львові 87.109 мешканців і 2.534 домів, а в р. 1890 (без війська, котрого було 8.000 числилось тут 119.352 душ і 3.222 домів. Загалом виказала остатня конскрипція 146 будинків публичних, а іменно 33 костели і церкви кат., 3 съвятині иньших віроісповідань, 35 будинків шкільних, посьвячених науці і штукам, 28 будинків, посьвячених філянтропії, 24 будинків банкових, залізничих, призначених для услуги фінансів, торговлі і промислу, 16 буд. урядових і 7 буд., призначених для товариского життя. Більше як 40 із тих будинків поветало в найновій-

ших часах: 2 костели і 1 церков (Василіянок), те-
пер викінчує ся друга церков при „Нар. Домі“,
будинок соймовий, намістництво, буд. суду карного
і прокураторії держ., почта, гр. к. семінарія дух.,
політехніка, інститут хемічний при університеті,
IV. гімназія, школа промислова, буд. тов. гімн.
Сокіл, гімн. Франца Йосифа, школа реальна, каса
ощадности, банк гіпотечний, базари міські і т. и.

Видатки громади Львова виносили після будже-
ту на р. 1870 — 905.060 г. а на 1890 — 1,513.359
г. Найбільше зросли видатки на школи: з 52.597
в р. 1870 на 425.955 г. вставлених в бюджет на
1893 рік, значить, зросли вісім раз більше.

Дітий у школах публ. було в р. 1871 разом
5.090, а в 1893 р. 10.606. В гімназіях і школі ре-
альній в 1871 р. було учеників 2.343 а в 1893 р.
5.190. В давній Академії технічній було в р. 1871
слухачів звич. 235, а в політехніці в р. 1893 було
215. Зменшене числа слухачів обьянює ся тим, що
в політехніці нема віділу торговельного, котрий
в давній академії мав звичайно чимало слухачів.
Університет, хоч неповний, бо без медичинського
віділу (має бути заведений аж в 1895 р) числив
в 1871 р. 875 а в 1893 р. 1.275 звич. слухачів.

В остатніх роках повстали ось які публичні
інституції: міський музей промисловий котрий не-
забаром буде поміщений у власнім будинку, музей
природничий ім. Дідушицких, котрого істноване за-
безпечує сьвіжо утворена ординація Дідушицких,
далі банк краєвий, комісії для справ промислових
і для справ рільницьких, краєва комісія для справ
льокальних залізниць при Віділі краєвим, краєве
центр. бюро для будівель водяних і меліораций

рільних, заклад телефонів, трамвай кінний, звязок товариств заробкових і господарских, Народна Торговля і руске тов. асекураційне „Дністер“.

Найсильнійше розвинули ся товариства. Давнійше завязуване товариств було дуже утруднене, так що з 263 товариств виказаних в р. 1891, ледво 80 сягає давнійше по за 1870 рік. решта повстала пізнійше. В тім числі маємо товариств посьвячених розвоеви просьвіти публ. 36, товариств посьвячених піднесеню господарства краевого 7, читалень, касин і т. и. 30, товариств взаімної помочи 26, жи-дівских товариств віроісповідних 87, товариств фі-лянтропійних 33, політичних 4 (2 рускі і 2 жидів-скі), фінансових 24, а посьвячених иньшим цілям 24, разом 236.

Хоча Львів не має нині значіня центра тор-говельного, а й число чюдности, затрудненої при промислі, що в р. 1870 виносило 11.682, в р. 1891 троха зменшило ся, бо виносило тільки 11.445, а при торговлі з 4.076 (в р. 1870) зменшило ся на 3.378 (в р. 1891), при чім торговельників нехристиян було 69% а християн 31% — то все таки дякуючи центральним інституціям урядовим, автономічним, шкільним і церковним рух чюдности в місті змагає ся значно. Коли в р. 1872 посилок почтових нада-но і одержано у Львові около 5 міліонів, то в р. 1891 було їх около 13 міліонів штук. Депеш теле-графічних вислано зі Львова в р. 1872 около 87.000 а в р. 1891 около 128.000.

В біжучім році рада міска ухвалила затягнути 10-міліонову позичку і обернути єї на ріжні інвестиції, щоб упорядкувати місто справді в евро-пейский спосіб. І так ухвалено обернути около

півтора мільона на будову водопроводів, пів мільона на розширення і поповнене каналізації, 600.000 на вимощене улиць, 540.000 на будову нової різниці, торговиці худоби і ракарні. 200.000 на дальшу будову шкіл, 250.000 на поліпшене освітлення, 700.000 на будову театру, 250.000 на перебудову ратуша, 100.000 на регуляцію улиць і площадів і т. д. Надто призначено 100.000 на фонд, що має служити для піднесеня промислу в місті.

Кінчимо сей огляд списом назв автономічних президентів міста, що виходили з вибору міщанства (давнійші були іменовані правительством). Ряд їх розпочав д-р Фльоріян Земялковский (1871—1873), по нім Олександр Ясїньский (1873—1879), д-р М. Гноїньский (1880—1883), Вячеслав Домбровский (1883—1887), по котрім настав урядуючий і доси Едмунд Мохнацкий.

II. Цікавіші будівлі і інституції.

Ратуш (на пляні 1 К. 4.). Первісний ратуш, будований 1491 р., відновлюваний кілька разів по пожарах, завалив ся 1826 р., по чім розібрано єго враз з 11-ма прилягаючими будинками і утворено місце для теперішньої будови. В р. 1827 положено єї основи, в р. 1834 будова була скінчена і коштувала пів мілїона г. В р. 1848 підчас бомбардованя звалив ся верх вежі і погоріла більша часть будинку, так що на єго відновленє треба було видати звиш 100 000. Теперішня вежа висока на 65 м.

В будинку ратушевім крім урядів міських находять ся від північного боку в партері цінний Архів і музей історичний львівський. На поверсі від полудня находить ся обширна саля засідань ради міскої з портретами президентів автономічних і з великою картиною Стики, що з'ображує долю Польщі по єї розборі. На північно-західнім боці находить ся музей промисловий.

Ринок творить чотиригранну площадь довкола ратуша, довгу від сходу на захід на 142 м, широку на 129 м. По рогах єї чотири криниці з Статуями Нептуна, Амфітріти, Дияни і Адонїса, з початку сего столїтя. Камениці, що єго окружують,

походять переважно з XVI і XVII в., хоч многі пізнійше поперевбудовані. І так від полудня ч. 20 належала колись до венеціанської сім'ї Массарі і має доси над входовими дверми герб Венеції, Льва, що тримає книгу, з написом: *Rax tibi evangelista, Marce!* 1600.

На східній стороні інтересні кам. ч. 9, власність лат. архієпископії, в котрій 1673 умер король Михайло Корибут Вишневецкий. Гарно захована кам. ч. 6, збудована 1580 р. Конст. Корняктом, що опісля належала до короля Собеского, а через Ржевуских перейшла до Понїньских. Ч. 4, одна з найкрасших, з багатою камяною різьбою, належала до заможних міщан Анчевских. З західної сторони інтересна камениця ч. 24, збудована в XVI в., що належала до богатих міщан Шольц-Вольфовичів. На полуднево західнім ринку зносить ся.

Катедрa латинська, основана Казимиром В. 1360, докінчена 1479, відновлена 1770 архієпископом В. Сераковским. Вежа її висока на 64 м. Має прибудованих кілька каплиць, з котрих інтересна перша з лівого боку задля камяної різьби, а особливо третя з лівого боку, давнійше Камп'янів, основана з кінцем XVI віку.

Каплиця Боймів тутже коло катедри, заслугує на увагу яко гарний забуток штуки ренесансової у Львові. Основана в р. 1609 міщанином і патрициєм львівским Юриєм Боймом а викінчена в р. 1617 сином єго Павлом, в мабуть ділом різьбара вроцлавского Йогана Пфістера, того самого, що робив гробниці Сїнявсках в Бережанах, Острожских і Тарновских у Тарнові

Костел Єзуїтів під назвою сьв. Петра і Павла, оснований в р. 1610, посвячений 1670, реставрований кілька разів в наших часах, будований в стилю бароко. Внутрі на склепіню фрески Йогана Єкштейна (вм. 1760), в бокових каплицях між иньшими гробниці Дідушицких з р. 1753, Яблоновских і иньших. Будинок, що притикає до костела, здвигнений в р. 1723, становив колись колегію Єзуїтів, а тепер містять ся в нїм бюра ц. к. суду краюого і табулі краюої.

При тій же ул. Театральній ч. 18 находить ся музей ім. Дідушицких, відданий до публ. ужитку в р. 1880. В сїнях бачимо перекрої дерев і окази вугля та каменя будівляного. На першім поверсі колекції зоологічні, в тїм числі найбогатша колекція птахів краювих, їх яєць і гнізд, далі окази сисаків, риб, гадів і земноводяних, колекції звїрів безхріщевих, павуків, шкаралущаків і комах. Далі йдуть колекції рослин, а в кінці препарати анатомічні і ентомологічні. На другім поверсі є колекції мінералогічні, петрографічні, геогностичні, геологічні і палеонтогічні, зібрані переважно в Галичині а також збірка етнографічна, крашанки, вироби домашнього промислу, моделі приладів, строїв і т. и. При музеї є й бібліотека, богата особливо на діла природописні.

Напротив музея бачимо міску школу ім. Міцкевича і школу промислову, збудовану коштом каси ощадности. Обік неї, на площаді Каструм, де до р. 1802 стояв низький Замок, має бути, також коштом каси ощадности, збудований діл для музея промислового, що тепер тимчасово містить ся в ратуші.

Дім Народний, при тій же ул. ч. 22 збудований 1857 на місці збомбардованої 1848 р. Академії. Містить богату бібліотеку і музей (ще не впорядковані). Обік него зносить ся друга міска церков (проєкт Гавришкевича) з руїн колишньої церкви Трінїтарів, де опісля містила ся бібліотека Академії, також збомбардована 1848. Напротив Нар. Дому містять ся на поверєї рускі Тов. Просьвіта (має гарну бібліотеку і засновини музея), Руска Бесіда і акад. Ватра. В квадраті Народ. Дому, від ул. Краківської містить ся також Общество ім. Качковського.

Скарбківський театр на перехрестю ул. Театральної і Скарбківської, збудований 1837—1843 коштом гр. Ст. Скарбка на місці давних укріплень.

Катедра вірменська при ул. Вірменській (давнійше при ній жили самі Вірмене), основинами своїми сягає XIV в., виставлена архітектором Доре. Та опісля кілька разів перебудовувана. Вежа з XVI в. В тім костелі між иньшими старинностями находить ся образ Матери Божої (Язловецкої) на циприсовім дереві, рукописне евангеліє з мініятурами з XIII в., такий же псалтир і т. и.

Костел Домініканів на пляцу тоїж назви в виході північно-східного рога ринку. Оснований при кінці XIV в., погорів 1408, відбудований опісля в стилю готицкім, кілька разів реставрований був в р. 1748 розібраний. На єго місце побудовано теперішній костел 1749 коштом гетьмана Йос. Потоцького. В гарнім тім костелі з круглим куполом находять ся між иньшими: гробниця маляря Арт. Гротгера, Стан. Влодка, старости галицького і коломийського (ум. 1615), губернатора Фр.

Гауера, каплиця Матері Божої, збудована 1764 коштом Миколи Потоцького, старости Канівського, Йосифи графині Борковської (ум. 1811) діло Торвальдзена. В головнім вівтарі знаходить ся чудотворна ікона Матері Божої, мальована на дереві і після переказу походить з Царгороду. В монастирі знаходить ся бібліотека, богата старими книгами і рукописами і зостанки архіва.

Церков Успенія, звана також Волоскою (бо збудована головно коштом господарів волоских Могилів) повстала на місці спаленої від перуна в р. 1527 церкви рускої, діло архітектів Павла Римлянина і тестя єго Войтїха Капіноса, докінчена 1628 р. італіянцем Амврозієм а посвячена 1631. Вежа, котру розпочали будувати 1567 коштом Давида Русина, доведена до певної висоти, завалила ся задля хибно покладених підвалин; теперішню вежу побудував своїм коштом Конст. Корнякт, а знищену підчас турецької облоги відреставровано 1694 р. Верх єї походить з р. 1795. Внутрі бачимо на лівій стіні великі килими з XVII. в а між ними великий портрет Конст. Корнякта з підписом, а над хором портрети єго синів. В головнім вівтарі образ Матері Божої — копія намісного образу з знаменитого іконостаса в Краснопущі. На північ від подвіря притикає до церкви капличка в візантійскім стилі, основана 1672 р. В подвірю перед каплицею інтересний образ складний (Ісуса знімають з хреста) мальований на дереві і два великі малюнки, з котрих один представляє Єрусалим, а другий Афон, мальовані Томою Малиновским в р. 1696. Від заходу і півночі прилягають до церкви будинки, що належать до Інституту Ставропігійського. Перші по-

чатки братства міщан руских у Львові відносять до р. 1439, та властивий зріст єго датує ся від р. 1588, коли патріарх константинопольський Єремія надав єму право Ставровігії, т. є виняв єго з під власти єпископа і митрополїта а піддав прямо під свою. Братство удержувало школу греко-словянську, котру устроїв Арсеній єпископ еласонський і димонїтський, учений Грек. В тій школі учили видні писателї і діячі южно-руські Степан Зизаній, Кирило Транквіліон Ставровецкий і др. Право Ставровігії мало братство до р. 1687. В р. 1703 воно приняло унію, а цїсар Йосиф II. зробив єго інститутом після законів австрійских. Інститут має друкарню, в котрій друкує книги церковні і сьвітські, удержує бурсу для бідної рускої молодїжи, а старанєм теперішнього сенїора проф. І. Шараневича повстав музей, уміщений на 1 пов., в котрім находить ся богата колекція старих друків руских, рукописів (апостол Кристинопільський з XII в., твори Вишеньского і т. і.), портретів (Корнякта, кн. К. Острожского, Конашевича-Сагайдачного і много других), документів, привілеїв і листів (автографи патріархів, в тім числі і александрійского М. Пігаса), далї творів штуки церковної, ікон і риз, а в кінці колекцію викопалєск, найдених на місці старинного Галича. В р. 1888. обходило братство 300-літній ювілей свого істнованя, зазначивши єго археольогічно-бібліографічною виставою а також виданєм збірки найдавнійших своїх привілеїв і документів. Другий том сего цїнного виданя появить ся незабаром.

Виходячи по при Волоску церков у гору входимо на Вали губернаторскі, при котрих під ч. 16 зносить ся палата намістництва, далї на горі костел

Кармелітів, оснований 1634 р. кн. Олександром з Острога Заславским. При противнім кінці Валів стоїть, обернений передом до площаді Бернардиньскої костел Бернардинів, оснований 1460 р. Андрієм Одровонжем з дерева, збудований з каменя в р. 1601 Юрієм Мнішком, батьком голосної „цариці“ Марини. При костелі є монастир, а в нїм хоронить ся також багатий архів актів городских і земских земель львівскої, санецької, галицької і др. В закрестії інтерна срібна памятна таблиця з видом Львова, жертвована міщанами по облозі Хмельницького 1648 р.

Ідучи від Бернардинів ул. Лачаківскою маємо на лїво при ул. Францішканській в подвірю капличку гр. правосл., далі в горі костел Францішканів, оснований в р. 1708, при ул. Курковій ч. 15 палата гр. Вол. Дідушицького, при кінці тої ул. на Валах губернаторских давня порохівня, при Валах під горою Високого замка лат. семінарія духовна, палата архієпископів лат. і костел оснований 1644 р. Яковом Собєским, каштеляном краківским.

Відси в низ зійшовши на пляц Стрілецький виходимо на ул. і пл. Бенедиктинок, при котрім є костел і ман. Бенедиктинок, оснований в р. 1595. Відси в низ при ул. Костельній находить ся костел Панни Марії Свїжної, оснований Німцями ще за часів руских, пізнійше нераз нищевий і перебудований, тепер старинних памяток не має. Відси на північний захід виходимо на Старий ринок, осередок міста в часах руских. Серед него стоїть тепер жидівська Сінагога далі під горою Замковою костел св. Ів. Хрестителя, мабуть найстарший у Львові, оснований Домініканами ок. 1260 р., належав в XVI в.

до Вірмен унітів, має в собі деякі старі ікони і портрети.

Вернувши відси на ул. Жовківську маємо з правого боку при ній

Церков сьв Миколая. За руских часів була се мабуть головна князівська церков. Теперішня будівля з XVII в. В притворі бачимо кілька ікон — зостанків давнього іконостаса. В головнім вівтарі сьв. Миколай в срібних ризах, на ліво Мати Божа, малюнок А. Карчмарського з р. 1848, в другім вівтарі з того-ж боку Покров пресьв. Богородиці, малюнок з XVII в. Далі при ул. Жовківській з правого боку

Церков сьв. Онуфрія і монастир Василян. Церков основана 1518 р. князем К. Острожским, викінчена 1793. В церкві є цінний іконостас з XVII в., в котрім особливо гарні візерунки апостолів. В тій церкві поховано стятого 1564 на ринку львівскім господаря волоского Томжу і добродія монастиря, а також Єлену, дочку госп. Янкула в р. 1598; про ню сьвідчать дві гробові плити вмуровані в внішні стіни церкви, з затертими написами. На кладовищі коло сеї церкви похоронено першого друкаря руского Ів. Федорова 1573. Монастир має цінну бібліотеку і богату збірку старих рукописів. За лівнією залізницї, що пересікає ул. Жовківську на ліво, є

Церков сьв Пятниці, збудована 1644. господарями молдавскими. В ній находить ся дуже гарний іконостас багато золочений з малюнками з XVI. і XVII. в.

На захід від ул. Жовківскої, при ул. Клепарівській бачимо обширний

Дім Інвалідів військових, збудований 1855 – 1863 після пляну архітекта віденьського Теофіля Ганзена. Улиця ся виходить на гору, на котрій в р. 1848 повішено Т. Вішньовського і Капусцівського і на тім місці стоїть тепер дерев'яний хрест. Противним кінцем ул. Клепарівська виходить на ул. Городецьку просто костела сьв. Анни (теперішній будинок з XVIII в.). При тій же ул. ближе до міста стоїть обширний дім карний для мужчин, тзв. Бригідки, перероблений з ман. сьв. Бригіди. Відси ул. Браєрівскою виходимо на ул. Міцкевича, при котрій бачимо, ідучи в гору, з правого боку за зелізними штахетами палату Голуховських, з лівого міський (поезуітський сад). а в горі при площі сьв. Юра

Церков сьв. Юра з притикаючими до неї будинками гр. кат. капітули. Се одна з найвидніших будівель Львова. Ще за часів руских стояла тут церков Василіян, котра перебудована много разів достояла аж до р. 1746. В тім році еп. Атан. Шептицький оснував нинішню гарну будову. В р. 1817 перенесено відси Василіян до церкви сьв. Онуфрія, а монастир їх призначено на капітулу грк. В церкві є кілька ікон і образів артистичної вартости, новіших. Капітула посідає бібліотеку і цінний архів.

При тій же площі сьв. Юра к полудневому заходови стоїть ман. жінін. Сакре Кер з інтернатом для дівчат, оснований 1844 архікнязем Фердінадом д' Есте. Відси ул. Липовою по при IV. гімн. (з р. 1891) виходимо на ул. Льва Сапіги, при котрій стоїть

Політехніка — обширний будинок з р. 1873 — 1877 в стилі ренесансу, з гарним фойе і гарними

малюнками в ауді. Крім богатих колекцій і приладів технологічних містять ся тут також астрономічна обсерваторія. Позаду другий будинок містить хемічну лабораторію. При тій же ул. ближе к місту бачимо по тім самім боці

Костел Марії Магдалини, буд. з XVII в., з двома гарними вежами. При костелі дім карний для жінок. За костелом, відділений ул. Липовою стоїть будинок, в котрім містять ся богата особливо старими рукописами але недоступна бібліотека гр. Віктора Баворовекого. Напротив костела М. Магдалини при ул. А. Сапіги бачимо школу ім. М. Магдалини, низше обширні казарми жандармерії (буд. 1890), а при кінці ул. костел св. Лазаря, оснований 1620, з домом для вбогих. В низу шкарпу криниця з двома львами з XVI в. зі старого ратуша. Ідучи в низ від св. Лазаря бачимо на право на високій горі цитаделю збуд. 1856 р. і казарми для піхоти. За сею горою від полудня на північ пливе початок Полтви, творячи кілька ставів, з котрих найбільший Пелчинський, з плавальнею військовою. Повисше него в свіжо збудована центр. станція трамваю електричного.

При ул. Коперника напротив цитаделі бачимо гарну палату кн. Сапіги в стилі бароко, далі старий буд. грк. семінарії духовної з церквою св. Духа; первісно був се ман. Домініканок, осн. 1729. Далі йде новий будинок дирекції почт і телеграфів. Відси на право при ул. Оссолінських бачимо

Інститут ім. Оссолінських, перероблений зі спаленого ман. Кармеліганок в стилі ренесанси. В павільоні на право містять ся бібліотека з богатою колекцією рукописів (ок. 3500) і гале-

рія образів, а в лівім павільоні музей ім. Любомірських. Ул. Словацкого другим кінцем виходить на ул. Маршалківську, що йде поперед гарний

Будинок соймовий, збуд. 1877—81 в стилі ренесансу, з алегоричними фігурами на фронті і в клітці сходовій. Саля засідань соймових оздоблена малюнками Родаковського, а в салі засідань Виділу кр. знаходиться знаменита картина Матейка „Люблинська унія“. Відси ул. Третього Мая і Ягільонською доходимо на ул. Кароля Людвіка, при котрій на розі стоїть гарний будинок гал.

Каси ощадности з прекрасною кліткою сходовою і салею засідань на I пов. Напротив бачимо обширну площадь Маріяцку з плянтаціями і широким видом на пл. Голуховського з одного і пл. Галицку з другого боку. При кінці пл. Маріяцкої готель Жоржа, напротив него будинок Банку гіпотечного, далі при ул. Академічній під ч. 8. друкарня наук. тов. ім. Шевченка з комнатою засідань того тов. на I. пов., напротив Касино міщанське, далі при боковій ул. Зіморовича будинок тов. гімн. Сокіл, при кінці ул. Акад. за плошадю Акад. на горі костел св. Миколая, колись Трінтаріїв з прибудованим до него

Університетом. Будова ся, з р. 1842—44, здвигнена коштом фундації Гловінського, призначена була на конвікт для синів шляхти, та в р. 1848 перенесено до неї університет. Доси він складає ся тільки з трех виділів; медицинський входить в жите тільки з 1895 р. В партері університету знаходиться бібліотека, до неї притикає сад ботанічний з теплярнею.

З ул. Академічної на ліву входимо на ул. Фредра, при котрій з правого боку в саду палата Фредрів, де 1876 умер сей писатель, далі касино військове. Відси вихід на ул. Баторія, при котрій бачимо

Гімназію Франца Йосифа з прилягаючою до неї від ул. Кам'яної вищою школою реальною (буд. 1876), а далі обширний будинок

Суду краєвого і прокуратурі державної, ще не викінчений. При Галицькій площаді, за судом находить ся

Галя торгова, конструкторія з зеліза, а на против перед костелом Бернардинським на високім стовпі статуя сьв. Яна з Дуклі, поставлена 1649 р. на памятку увільнення міста від облоги Хмельницького.

На сьому ми й кінчимо огляд важнійших будівляних і др. памяток Львова і додамо ще де-що про важнійші кладовища. Найбільше і найкрасше з них, похуже на парк е

Кладовище Личаківське, існує від половини XVI в., але з гробниць і з часів польських нема й сліду. Найстарші походять з кінця XVIII в. В р. 1855 і 1861 кладовище се розширено, проведено дороги і стежки поміж розлогими деревами. Входячи брамою, збудованою з тесаного каменя, стаємо на площаді, при котрій стоять найкрасші каплиці: Кшечуновичів і Суходольских, Кісельків, Адамских, Бачевских, Моравских і Лодинских. Побіч сеї остатньої находить ся гріб Вол. Барвіньського з бронзовим памятником і гріб М. Шашкевича. З иньших памятників згадаємо: К. Шайнохи, гріб родинний Дзержковских, де похований також писа-

тель Йосиф Дз., гріб Авг. Бельовского, Лїпінських (музика Алойзия і Кароля), поета польского К. Балінського, повістеписателя Валерия Лозїньского, історика Генр. Шмітта, поета Северина Гоциньского, маляря Артура Гротгера, губернатора і збирача пісень нар. Вацлава Залєского, писателя і артиста драм. Яна Неп. Камінського і иньших.

На кладовищі Городецькім, тепер опущенім, находить ся по середині гарний пам'ятник руских архієпіскопів львівских з короною і звіздою на версі. Тїло Яхимовича перенесено відси на кладовище Личаківске в р. 1880.

---

3. Інформації для приїзжих.

Зелізниця. У Львові є два двірці залізниці (вокзали), а іменно головний дворець, до котрого приїжджає ся з Відня, Кракова, Перемишля, Стрия, Черновець і Сокаля-Рава, і з котрого відїжджає ся також в напрямі тих міст, і дворець на Підзамчі, що становить першу стацию від головного двірця в напрямі до Підволочиск та Бродів (Радивілова). Тут звичайно висідають усі, що прибувають з Росії сими двома шляхами, а також всідають їдучи в тім напрямі до Росії.

На обох вокзалах платить ся акцизу (міський податок консумційний) від усяких віктуалів і напоїв.

Комунікація між двірцями залізниці а осередком міста є ріжнородна. Хто прїжджає з більшими пакунками тому найліпше брати фіякра або дорожку (ціна однокінки на головний дворець або назад у день 45 кр., у ночі 60, двокінки в день 60, в ночі 70 кр.; ціна на Підзамче або з Підзамча для однокінки в день 40 у ночі 45, для двокінки в день 50, у ночі 60 кр.). Маючи маленькі пакунки, такі що можна держати в руках, ліпше буде користати з кінного трамваю, котрий доходить безпосередно до головного двірця, а з двірця на Під-

замчі треба ще до него перейти маленьку уличку. До головного двірця йде також електричний трамвай, котрий проходить через Новий Сьвіт (ул. Леона Сапіги), далі в низ ул. Коперника до будинку головної почти, скручує на ул. Сикстуску, доходить до віденьської каварні, а відси ул. Гетьманською, плошадю Маріяцкою, півперек пл. Галицкої, улицею Батория, Паньскою і Зиблікевича виходить на Зофійвку аж прямо перед вхід вистави. Тарифа їзди дуже скромна. Кінний трамвай іде з головного двірця ул. Городецькою в низ на Казимирівску, далі на пл. Голуховеского ул. Кароля Людвіка, пл. Маріяцку, пл. Галицку аж до пл. Цлової, відки проведено лінійю здовж ул. Личаківської аж до рогачки. Друга галузь того трамваю сходить ся з сею головною на пл. Голуховеского і йде ул. Жовківською по при дворць Підзамче аж до жовківської рогачки.

Готелї, ресторани, кавярні. Приїжджаючи у перве до Львова треба вистерігати ся жидків факторів, котрі вам захвалюють найплїхші готелї як найліпші. Хто бажає зупинити ся в ліпшому готелі, той нехай їде до Жоржа, гот. Европейского, Французского, гот. Імперияль, Гранд гот. або до гот. Метрополь. Дуже добрий і дешевий є також гот. Варшавский і Швейцарский. У всіх сих готелях мають ся й ресторани. З иньших ресторанів можна рекомендувати Штатміллера (ул. Краківска 9), Три Корони (ул. Трибунальска 10). Є ще у Львові торговлі делїкатесів, в котрих можна дістати перекуску холодну або горячу, пиво, горілку, вино і т. и. Є се т. зв. комвати для сьїдань. Приїзжим можемо рекомендувати: Народну Торговлю (ул. Вірменська), склеп Войцеховеского (ріг Академічної і Хорущини),

склеп Шковрона (пл. Маріяцка 7). З каварень уважають ся лучшими Віденьска (пл. сьв. Духа), Театральна (ул. Скарбківска), Шнайдера (ул. Академічна 7), Центральна (пл. Галицка 7), Гранд-готелю (ул. Кар. Людв. 13). Кави, чаю і т. і. дістати можна також у кондиторских (цукорнях), з котрих найліпші: Гаузера і Бенедзкого (ул. Кар. Людвіка 11) і Гросса (ул. Гетманьска 6 і Академічна 10). Часописів найбільше находить ся по каварнях: Шнайдера, Віденьській, Центральній Метрополь, а особливо в каварні Добровольського (ул. Краківска 10).

Крім сего можна у Львові дістати доброї і дешевої страви в молочарнях, де крім молока, кави і т. і. дають іноді також обід і вечерю.

Бібліотеки і музеї. Музей Ставропігійський отворений що день від 11 до 1 год. (з виємком неділь і сьвят). Вхід від ул. Рускої, на 1 пов. Вступ вільний.

Бібліотека Народного Дому отворена що дня крім неділь і сьвят від 12—1 і від 4—5. Лекторії ще нема і бібліотека ще не вся упорядкована. Директор Б. Дідицький.

Бібліотека інст. Оссолінських, особливо богата книгами і рукописами для польскої а також рускої історії і літератури. Інвентар з р. 1893 виказував 92.076 друків, 8740 дублетів, 3.538 рукописів, 1881 атласів і мап, 1.169 документів, 2.839 автографів і т. і. Для публіки є дві читальні, одна для звичайної публіки і молодіжи, друга для вчених і спеціалістів. Обі отворені що дня (крім неділь і сьвят) від 9—2 години, в липню і серпню від 11—1. При інституті містить ся також музей ім. Любомірских, котрого інвентар з р. 1893 вика-

зує: 25.511 стальоритів, літографій, мідьоритів, дереворитів і т. и., 866 малюнків, 668 гербів, 2.237 штук старинностей і рідкостей, 17.513 Монет, 4.237 медалів, 812 банкнотів, 700 відтисків печатий, 7 983 каменей і відливів медалів. Музей уміщений в лівім крилі будинку. Крім сінний складає ся з кабінетів археологічного, монетного і рисункового, а надто з трех комнат, заповнених ріжнородними предметами. Малюнки порозвішувані в бібліотеці, лекториях і музеї, а найцінніші в великій салі інституту. Між ними находять ся малюнки італіяньских майстрів: Дьорджіоне Барбареллі, Тінторетта, Доменікіна, Венеціана, французьких Пуссена, Бургіньона, Коллота, німецьких Менґса, польских Смуґлевича, Залеского, Брандта, Орловского і др. В сїнях находить ся гіпсовий відлив камяного божища Сьвітовида, вимуленого рікою Збручем; ориґінал его находить ся в Академії Наук у Кракові. Між різьбами інтересний бюст Міцкевича, роблений за життя поета знаменитим французким різьбарем Давідом д'Анжер. Гідні уваги також металеві подвійні двері з костела в Гнезні, а в кінці богата зброївня. Музей отворений крім неділь, понедїлків і сьвят що день від 10—1, а в вівторок і в суботу також від 3—5 пополудни.

Музей гр. Дїдушицкого (ул. Театральна 18) містить богаті колекції по зоології, ботаніці мінералогії, особливо Галичини, а надто багато виробів домашнього промыслу галицкоґо народа і знадобів для етноґрафії польскої і рускої. Отворений крім літніх ферий що середі і суботи від 11—3, в недїлі і сьвята від 10—11, для приїзжих, за зго-

лошенем у кустоса, також і в иньші дні. Вступ безплатний.

Міський музей промисловий, поміщений поки що в ратуши (від північного заходу, 1 пов.) містить богату колекцію виробів штуки і промислу домашнього та фабричного, сучасного і давнього. Отворений від 9—1 з рана і від 3—6 пополудни, в неділі від 10—1. Вступ коштує в понеділок 50 кр., в иньші дні 20 кр., в неділю вільний.

Бібліотека університетська, при університеті (ул. Миколая 4, в партері), числить звиш 120.000 томів по всім галузям наук, також дещо рукописів медалів і документів. Осібно находить ся при ній архів Третерів (поки що недоступний). Бібліотека отворена з виємком неділь і сьвят а також літніх ферий в зимі від 8—1, в літї від 9—1.

Міський архів, сполучений з музеєм (в ратуши, в партері з північного боку), упорядкований в остатніх роках архіваром д-ром Чоловским, містить богатий рукописний материял до історії Львова, починаючи від 14 віку, а також рисунки, пляни, різьби, зброю і т. и.

Надто мають ся у Львові иньші колекції книг і рукописів, недоступні для публіки, як ось архів бернардинський, бібліотека гр. Баворовского (звиш 3.000 томів рукописів), бібліотека Павліковских, архів гр. к. канітули при сьв. Юрі, бібліотека Сьвятооноуфрейского монастиря Василіян (цінні рускі рукописи); архів фінансової дирекції і намістництва і т. и. Щоб могли користати з тих архівів і бібліотек, треба спеціального дозволу їх властивців, зглядно відповідних властей.

Товариство штук красних (пл. сьв. Духа) удержує ненастанну виставу малюнків і різьб сучасних майстрів, переважно польских. Вистава отворена що день від 10 рано до 5 попол. Вступ 30 кр., в неділі і сьвята 15 кр.

Касина, за бави. Для товариских сходин і забав мають ріжні верстви і круги свої осібні товариства. І так шляхта має своє „Касино нардове“ (ул. 3 мая), міщаньство — Касино міщаньске (ул. Академічна 13), вояки — Касино офіцерске (ул. Фредра 4), писателі і журналісти „Коло літерацко-артистичне“ (будинок театру), а по части також „Коло літерацко-наукове“ (ул. Оссолінських, вхід від ул. Коперніка, напротив почти), Німці групують ся при тов. Frohsinn (готель Жоржа), Чехи при „Ческій Беседі“ (готель Варшавский), Жиди мають свій Geselligkeitsverein (ул. Сикстуска), Русини вірні своїй традиції — ділять ся навіть на полі товариского житя, сходять ся по части в „Рускій Бесіді“ (народовці), а по части в „Рускім Касині“ (в „Народнім Домі“ стара партія).

Театр постійний є у Львові тільки один — польський, в будинку Скарбка, а літом у деревянім літнім театрі на губернаторских валах. Побіч него держить ся театр жидівский, що дає представленя на жидівскім жаргоні. Руский театр приїзжає що року тільки на кільканадцять вистав.

Сади і прогульки. Тих маємо у Львові і гарних. Поперед усеґо Сад єзуїтский, властиво міський, колись належав до Єзуїтів, у середині міста. притикає до будинку соймового, має в середині ресторан, перед котрим що дня вечером грає музика.

Парк стрийський (Кіліньського), оснований перед кількома роками, тепер одна з головних оздіб Львова задля свого живописного положеня в обширних ярах.

Високий Замок, на 400 м. висока гора, на котрій колись стояв дерев'яний руский а опісля мурований польський замок. До 1841 р. гора ся була лиса, піскова, та від того року за старанем радника губ. Лазанського єї почали засаджувати деревами, з котрих тепер виріс гарний ліс, що вкриває зеленю всі круті склони. На терасі в половині гори обширні сацери і ресторан. Менша тераса на вершку поки що пуста. Над нею на північнім шпилі зносить ся висока могила, насипана в формі величезного стога з стежками довкола. Єї почали сипати в р. 1869, в 300-літні роковини люблинської унії і на єї пам'ятку, от тим то вона й зве ся „Корієс Унії“. Сипанєм єї займає ся головно бувший посол і президент ради держ. д-р Фр. Смолька. Сипанє ще доси не скінчене. З вершка могили вид прекрасний і широкий, в погідні дні видно відси синьовату стіну карпатських гір, віддалених о яких 100 кілометрів від Львова.

Ботанічний сад при університеті, хоч невеличкий, та гарний, з великими тінистими деревами і оранжерією. Вступ вільний.

Погулянка при кінці ул. Кохановського. Лісок, лука, бровар, ресторан.

Бровар Грунда за рогачкою Личаківською, 2 кілометри далі — ліси, бровар, ресторан, з дальших прогульок інтересні: Мариївка (6 кілометрів від ринку, туде їде спеціальний омнібус), купелі зимні, довкола шпильковий ліс. Винники,

село за Львовом, 1 миля від рогачки Личаківської. Можна іти стежкою лісом по при Чортівську скалу. Бруховичі, стація залізниці Львів-Рава, ліс сосновий, ресторан, численні вілли, улюблене місце літніх екскурсій недільних. Зимновода-Рудно, стація залізниці Львів-Краків, власність Русина о. Дуткевича, сосновий ліс, ресторан, купелі в ставі.

Дальші екскурсії залізницею: Підгірці, близько границі російської (по лінії Львів-Красне-Броди). Замок і богата колекція польських історичних пам'яток, власність семіи гр. Ржевуских.

Жовква (по лінії Львів-Рава), замок Жолкевських а опісля Собєських, в костелі славні макати. Недалеко (миля від стації Глиньско) монастир Василіян у Крехові, пам'ятний в історії війн козацких, містить інтересну бібліотеку і збірку рукописів руских.

Дороговиже (по лінії Львів-Стрий) заклад виховуючий для сиріт, фундація гр. Скарбка.

Борислав — звісні на весь свѣт копальні нафти і озокериту (земного воску), по лінії Львів-Стрий-Дрогобич, відси віднога залізниці аж на місце.

Трускавець — гарне місце купелеве. Урич, дві милі від стації Борислав, через гори знамениті „говди“ (скали з кованими сходами, комнатами, студнями і слідами укріплень). Бубнище (2 милі від стації Стрий, 1 миля від стації Синевідско і 2 милі від стації Болахів — „говди“). Менші, славні відкритєм мнимих „рун“ (Вагилевич) у Розгірчі, близь Синевідска. Калуш (по лінії Стрий-Станіславів) — копальні соли і каїніту. Сколе-Демня (стація залізниці Стрий-Бескид), місце купелеве, в Демні величезний паровий тартак.

Від Скольного починає ся чудесна гірська околиця аж до угорської границі (станція Бескид), за котрою залізниця проходить довгий тунель.

Дора, Ямна, Микуличин — чудесна гірська околиця, водоспад Прута, камінь Довбуша — по лінії залізниці Станіславів-Воронянка. Микуличин — місце купелеве. При тій же лінії Делятин — купелі, соловарня і Майдан — скляна гута.

Чорногора — найвисші верхи східно-карпатських гір (Говерля і Піп Іван). Можна вибирати ся або з Микуличина або з противного боку, з Жабя (зі стациї зел. Коломия почтою до Коссова, відси підводою до Жабя, а відси верхом на Чорногору).

Бережани (почтою зі Львова або з Золочова) — замок Сінявських з прекрасними гробницями, недалеко палац Потоцьких (Рай) з коштовними колекціями оружя, старих меблів і памяток і з гарною бібліотекою багатою на рідкості. Відси фірою по при величезні стави бережанський і урманський до Краснопуці, де в церкві василіяньского мон. находить ся чудесний іконостас з XVII віку (фундація Собеского, малював Русин Іван Федорів).

III.

ВИСТАВА КРАЄВА.

ENCICLOPEDIA KAPAZA

I. Вступні уваги.

Першу думку устроєня вистави краєвої у Львові піднесло ц. к. галицке Товариство господарске. Д. 29 січня 1847 р. ухвалило воно устроювати що року в часі загальних зборів Товариства також вистави худоби і давати надгороди за найліпші окази. Правительство центральне згодило ся на ту ухвалу і признало відповідний фонд на премії, звісно, в дуже скромнім розмірі (перша премія мав бути бугай, друга баран). Ухвала ся впрочім не зараз вийшла в діло. Рік 1848, а особливо побіда реакції в листопадї зробили не можливим її осу-щенє.

Рівно 30 літ минуло від тої першої ухвали, поки Львів побачив у своїх мурах справді першу краєву, рільничо-промислову виставу. І сим разом думка вийшла від ц. к. Тов. господарского. Д. 27 лютого 1875 виступив з внеском о устроєню вистави посол Ст. Поляновский. Внесок був прийнятій. На чолі комітету стояв гр. Володимир Дідушицкий. Хоч і як скромна була ся перша вистава в порівнаню до сеї другої, то все таки мала вона велике значіне для краю. Її звиділо в першім дні 19.840 людий. Люде тесли ся до брами так, що в касї не

стало білетів і остаточно треба було в двох місяцях розібрати паркан, щоби впускати напливаючу публіку. Від 9 вересня до 6 паздерника звиділо виставу звиш 140.000 народа. Вистава ся, хоч звала ся краєвою, мала характер виключно польский. Русини не брали в ній офіціяльно ніякої участі і істноване їх нічим не було заманіфестоване. Так само досить остентативно усунулась була від неї західна Галичина, а з Краковян майже нікого й не було на виставі.

Та про те вистава удала ся дуже добре і дала товчок до економічного і промислового розвою Галичини. В 10 літ опісля міг уже Краків устроїти значно більшу і показнійшу виставу. Тоді вже рішено було через дальших 10 літ, т. є. в р. 1897 устроїти другу виставу краєву у Львові.

Тимчасом обставини переважно політичного характеру вплинули на прискоренє речинця вистави. Товариство купців і промисловців виступило з внеском, щоб виставу устроїти в р. 1894, в столітні роковини повстаня Костюшка.

По уложеню первісного пляну вистави рішили ініціатори єї просити Є. В. Цісаря, щоб обняв протекторат над виставою. Є. В. Цісар радо пристав на се, щоб під Єго протекторатом виявили ся і заманіфестували продукційні сили Галичини, котрих образ мала дати вистава.

Д. 9 червня 1892 р. скликаний був до великої салї ратушевої у Львові комітет ініціаторів, що мав радити над речинцем вистави і вибрати комітет ексекуційний. На сей збір спрошених було 500 виднійших представників рільництва, промислу і інтелігенції з цілого краю. З запрошених не явило ся

тільки невеличке число, головню Краковян і репрезентантів західної Галичини, та про те настрій зібраних був дуже горячий. Зборови проводив князь Адам Сапіга, а справу вистави реферував віцепрезидент м. Львова, др. Здзіслав Мархвіцький. Він предложив зборови до затвердження статут вистави і був за тим, щоб речинець отвореня вистави визначити на 1 червня 1894 року. Всі внески референта прийнято однодушно, по чім вибрано комітет езекуційний, в склад котрого війшли: Кн. Адам Сапіга, президент вистави; чотири віцепрезиденти: гр. Станіслав Баденї, Август Горайський, президент Львова Е. Мохнацький і президент Кракова Йосиф Фрідляйн. Головний директор вистави: др. З. Мархвіцький; секретар вистави Ян Казимір Зеліньський; інжинер вистави гр. Йосиф Лубеньський; голова комітету будівляного проф. Захарієвич, голова ком. інсталяційного Юлій Міколяш, секретар генеральний Юлій Старкель.

Справою вистави заінтересували ся всі вищі сфери в краю. Сойм ухвалив для неї субвенцію в сумі 10.000 г. Дрібніші суми поухвалювали деякі ради повітові, значні квоти вплили від галицьких інституцій фінансових. Члени обширнішого комітету обовязані були зложити по 200 гульд. і таким способом повстав фонд гваранційний вистави, котрий виносить 200.000 г. Значно причинило ся до поводження вистави і центральне правительство, котре своїм коштом побудувало кілька павільонів, що в оздобою вистави.

На весні 1893 р. віддано комітетови до розпорядимости пляц, на котрім мала здвигнути ся вистава. Пляц той, положений в гарнім місці, над

парком Стрийским, був нерівний, поритий ровами і ярами, глинистий, і болотистий. Пляц той, між парком Стрийским і площею кінських перегонів, подовжний і закривлений в виді пістолета, мав 1.000 метрів довготи а 130 м. ширини в найвузшім місці. Щоб вирівнати єго і зробити пригідним для будівель виставових, треба було 6 місяців часу, прийшлося порушити звиш 50.000 кубових метрів землі. Ті земляні роботи вели ся в самі слоти 1893 р., що виливало некористно на їх хід. Та все таки коли порівнати те, що зроблено, з тим що там уперед було, треба дивувати ся енергії і витревалости комітету. Зрівнано пляц і надавши єму невеличку похилість від стрийского тракту до головного входу, пороблено обширні басени, позабудовувано яри, а щоб охоронити ґрунт від водяних несподіванок, збудовано здовж головної вулиці канал довгий на 1.000 м. з численними відногами, так що сїть каналів на пляцу вистави виносить тепер звиш 1.500 м. Щоб запобігти бракови води котрий легко міг наступити задля високого положеня терену, побудовано стацию водяну. котра достарчує денно 400 кубових метрів води.

Щоб запобігти небезпеці пожару, крім басенів значного обєму, має ще вистава збірник води уміщений на версі водяної вежі, в котрім містять ся 60 м. куб. води. Що осторожність в тім пунктї, при павільонах, збудованих майже виключно з дерева, не була лишня, се доказують кількоразові алярми пожарові на виставі. На щасте вони всі не були небезпечні. Найгрізнійший був пожар, що грозив вибухнути 10 лютого в павільонї штуки, та й сей удало ся придусити без значнійшої шкоди для будинку.

Властивість терену вимагала ще одної немалої праці — штурваня доріг і стежок, що також вимагало багато праці і кошту.

Плян вистави перероблювано кілька разів, як се впрочім лучає ся з усїми важнїйшими виставами. Досить буде пригадати, що плян вистави чеської в Празї був перероблюваний 8 разів. В 1892 році проєктовано вісім будинків комітетових, 2—3 ресторани і около 30 павільонів приватних, тай то скептіки тоді ворожили, що дійсність ледви чи досягне до сего широкого розміру. Плян оголошений в 1893 році містив уже 26 будинків комітетових та урядових і 37 павільонів приватних, а тепер число всіх павільонів і будинків на виставі перейшло по за 130.

II. Прохід по виставі.

Розклад вистави знаменито улекшує перегляд усього, що в ній містить ся, бо головна улица від головного входу аж до брами при стрийським тракті ділить цілу виставу на дві половини: ліву і праву. Починаючи від лівого боку бачимо перед усього рядки з цвітами, інспекти та павільон огороднико-садівницький (група IV). Між иньшими виставили тут свої вироби ось які Русини:

О. Михайло Чачковський з Товстого: улій системи Лисого, модель стебника і модель будки до викручування меду.

О. Антін Андрієвський зі Скали напитки овочево-медові, між ними дві фляшки звиш 100-літні, прочі з 1851 р.

Виділ пов. скалатський сушені овочі і гриби.

Рада пов. заліщицька овочі.

Дальше слідує павільон літературно-дневни-карсько-фотографічний, в котрім головну увагу звертають на себе видання краківської Академії Наук (де поміщують ся також праці руских учених: Шараневича, Огоновского і матеріяли до рускої етнографії, історії та краєзнавства), далі львівського

товариства Історичного (Kwartalnik historyczny, що пильно слідить також за всіма новими появами на полі рускої археології, історії і літератури, а надто помістив ряд монографій про справи рускі, як Лозінського про малярство руске, Корзона про Хмельницького і Коліївщину, Франка про історію рускої літератури XVI—XVIII віків) і львівського товариства ім. Міцкевича. Гідний уваги є збір видань, портретів і автографів сего найбільшого поета польського. З руских фірм бачимо тут вироби літографічні Андрейчина у Львові, рукописний підручник будівництва Володимира Білїнського з Калуша.

Одним з головних пунктів атракційних цілої вистави є велика панорама, що зображує битву під Рацлавицями з р. 1794. Плян сеї панорами вийшов під ковець 1892 р. від талановитого маляря Яна Стики, звісного львівській публиці головню великою картиною „Полонія“, що знаходить ся в великій сали ратушевій, закуплена на власність міста Львова. В цілі виконання того пляну завязав ся комітет і на акції зібрано потрібний капітал. Принявши до спілки маляря Войтіха Коссака, сина знаменитого Юлія Коссака, Стика удав ся з ним разом за границю, щоб познайомити ся з усім, що доси зроблено на полі малюнків панорамових. Круги артистичні в Німеччині живо заінтересували ся тим пляном, а особливо директор Академії штук в Берліні А. Вернер допомагав обом артистам своєю радою.

Поки львівський архітект Рамулт будував мурований будинок для панорами, удались оба артисти на місце битви, щоб вистуднювати терен і зробити множество ескізів. В липню 1893 будинок

був готовий і докола єго стіни розіпято величезне полотно з фабрики Моммена в Брюсселі, високе на 15 а довге на 120 метрів. Сама підмальовка того полотна забрала 750 кильо фарби. З кінцем мая 1894 величезний малюнок був готовий і відданий акціонерам. Коли ввійдемо крутими сходами на гору і глянемо довкола, око наше дізнає з разу ілюзії безконечного простору лагідно-блакитного неба і повітря насиченого весняною парою. Далеко-далеко мріють під снігом вершки Карпат; поля довкола ледво що вилізли з під снігу і починають покривати ся блідою зеленю; тільки шпилькові ліси лежать де-де темними латками на пейзажі, за те листові ліси стоять ще голі. Сонце хилить ся з полудня і ближші предмети кидають фіолетово-темну тінь.

До сходу перед нами підносить ся широка плоскогора, покрита юрбою людей в скаженім руху, немов вихром звіяних. Се польські селяни з сокирами та косами біжать до штурму на російські армати. Тільки що даний був вистріл з гармат — остатній; 16 мужиків покотило ся на землю, деякі лежать облиті кровю, вють ся в болях. Але їх товариші не зважають на се. Вже передні скочили на гармати, вже Бартош Гловацкий заткав горло одної шапкою, а другою рукою тне російского каноніра, що хоче стріляти. Два иньші мужики омотують гармату шнуром. Обік Гловацкого вдаряють на Росиян мужики Сьвістацкий і Гвіздьзіцкий, і на цілій лїнії напад мужиків ширить пополох між російскими канонірами.

Та ще сила Росиян не зломана, ще піхота за гарматами вимірила карабіни на штурмующих. Але

дим, що густими клубами підносить ся з за гори по над хмарою мужиків, показує нам, що там дійствує польська артилерія, котра швидко зжене сей відділ російський з плоскогори в яр, де вже тепер деякі сполохані каноніри ратують ся втекою, де лускають гранати, вилетів у повітре ящик з амуніцією арматною, а колеса важкої гармати стрягнуть глибоко в розмоклій глині.

А з противного боку від полудня глибоким вивозом, сховані від очий людских ідуть ряди за рядами польських мужиків з косами і тільки перед самим побоєвищем мов вода з гирла підземної ріки виливають ся на поле, розливають ся широко, готові помагати своїм братам у кровавім ділі. Над ними віє хоругв, похожа на церковну; несе єї мужик, убраний цілком червоно, опять звичаєм польского церковного братства. Оттут на вільнім місці між хмарою штурмуючих мужиків а сею новою підмогою бачимо начальника повстаня, Тадея Костюшка, на огнистім кони, в мужицкій (неісторичній!) сукмані, надітій по верх генеральского мундура. Він рукою вказує надходячим з вивозу мужикам, куди треба бити; за єго плечима стоїть лавою регулярне військо, мов ті римскі триагії, готове кинути ся до бою тоді і там, де треба єго рішити на сей чи той бік.

Велике вражінє робить мужицька хата на самім переді сцени від полудня — бідна, обдерта, безверхна хата, а коло неї убитий мужик у калюжі крови і ридаюча жінка. Тут терен знижуєсь, видно часть вивозу, котрим ідуть косинери; далі на право знов зносить ся сугорб, на котрім горить друга хата; господаря єї застала кровава хуртовина

при ораню, — він так і стоїть при плузі, мов не тямить, що з ним діє ся.

Далі бачимо групу Росиян узятих до неволі польскою кавалерією. Ранений полковник Муранов з лютости затискає кулаки. Польска кавалеря бе ся з козаками; вже хоруггов козацка в руках польских і передні ряди козаків вихром пускають ся тікати, та начальник їх також швидко дістане ся до неволі. Мов чорна хмара надбігає галоном шкадрон смоленских драгонів. Польский ротмістр Зборовский каже трубити до апелю. Ся часть панорами без сумніву виконана найкраще, має найбільше драматичного оживлення і ріжнородности. Особливо поодинокі фігури польских стрільців, а також хрест, сосни і пейзаж, що своїм тихим, теплим супокоєм контрастує так сильно з кровавою драмою, розіграною в тих ярах та на тих сугорбах, роблять могуче вражінє.

Часть картини, де селяне штурмують російску батерию аж до польскої батерії, уставленої на пожарищі, далі фігуру Костюшка малював Ствка; штаб Костюшка, его коня і другу половину панорами, боротьбу кавалерії і стрільців аж до тих рядів російских, що боронять гармат від селян, малював Коссак. При уложеню пляну допомагав сим артистам берлїньский маляр Боллер, котрий малював небо; пейзаж є головно ділом Тадея Попеля і Жигмонта Розвадовского. Допомагали також при мальованю поодиноких частий Аксентович, Созанський, Тетмаєр і Водзіновскій.

Вступ на панораму платить ся осібно і коштує 50 кр. а в понеділок 1 г.

Далі маємо тут павільон гуменівский К. Ро-

йовського, з дубового дерева під натуральною корою (плян властителя). Павільон заповнений головно виробами домашнього промислу селянок гумнівських, а поперед усього вишивками, котрими за ініціативою д. Ройовського займає ся там постійно 150 жінок. У вікнах бачимо багату колекцію писанок із східної Галичини 2.000 штук), власність д-ра А. Вурета з Калуша.

Павільон графині Єлени Мірової занятий виставою продуктів млинарських, тартаків і фабрики паркетів в добрах тої графині в Камінці Струмівій.

Павільон живецьких дібр Архикнязя Альбрехта подає образ господарки і важнійші продукти тих обширних дібр (меліорації, торф, вироби молока і сира, продукти лісові, бровари, фабрики клвію, крохмалю, кістяної муки і сіркового квасу, далі копальні бурого вугля в Венгерській Гурці і Обшарі).

Павільоники Немойовського, в котрих виробляють ся неклеєні обгортки до сігарет і павільони Літинського, в котрих бачимо ляки, фарби, вироби хемічні і в котрих продають содову воду і лімоняду.

Обширний павільон промисловий з високим порталем, мальованим артистом Т. Попелем містить між иньшими ось які вироби Русинів :

Від головного входу на право в ір XVII вироби ткацкі Івана Малинюка зі Стратина, килими Тадея Федоровича з Клебанівки, штучні цвіти Савини Теодоровичевої зі Львова, вироби ткацкі портiera і килим Климка Пілюса з Деревні коло Туринки, вироби полотен, сукон, риз літургічних, ро-

лети бальконові, вишивки і т. и. селян руских з під Каменця, виставлені Гал. акц. тов. торговельним, вироби ткацкі товариств ткацких у Коссові і в Комарні і т. и.

Далі іде гр. XX (вироби хемічні мила і т. и.), гр. X (млинарство, пекарство, цукорництво, спірітуози, олії і т. и.), де інтересні особливо окази краєвої горальні в Дублянах, і гр. XI (вина, консерви фруктові і мясні і т. и.), де виставили свої вироби домашні Михайло Фурта з Білки шляхоцкої (коло Борщовиць) і Василь Ганук з Надвірної (маринати пстругів, консерви грибів і т. и.)

Проти головного входу находять ся гр. XIV (вироби металеві), де між иньшими виставлені линви дротяні Ів. Баторовича з Дрогобича і гр. XXVII (інструменти музикальні, рукописи і т. и., що відносять ся до музики і театру). Тут між иньшими бачимо: цимбали, решітце і скрипку сільську, виробу Василя Мартинюка з Остапя коло Скалата; тутже й вистава гал. Товариства торговельного, де находить ся багато виробів руских майстрів.

На ліво від головного входу виставлена дальша часть виробів металевих (гр. XIV), а також гр. XV (вироби з дерева), де звертають на себе увагу між иньшими вироби Русинів: Якова Левіцкого зі Львова (шафа на книжки), Войтїха Габрила з Солотвини бочки, Осипа Щерби зі Львова дубові двері в стилу бароко, Осипа Борковського зі Львова кредене дубовий в стилу старонімецькім, Каз. Білянського з Самбора тарілка деревяна, Дениса Бойкевича з Рогатина туалетка, Ів. Станецкого з Хирова модель катедри медіоланської і клітка, Мих. Чернявського зі Львова плоскорізьби і т. и.

В сполученю з тим павільоном находять ся вистави: технічного бюра ц. к. Намістництва (на правім боці) і Виділу краєвого (на правім боці), а також галицької части залізницї Північної. Далї идуть: гр. XIX (вироби паперові), гр. XVIII (богата вистава виробів шкіряних), де звернемо увагу на роботи Русинів: Івана Полїсяка з Золочова, Ів. Спожарского, рукавичника зі Львова, Осипа Климка, рукавичника зі Львова, Костя Левандовского, білошкірника зі Львова, вироби кушнірські і гарбарські з пов. скалатского, кожухи і виправлені шкіри Василя Волянського зі Старого міста, вироби римарські Вацлава Стренецкого зі Стрия, чоботи для селян і міщан Марка Ганусевича Павля Демчука і Федька Мороза з Тернополя, вироби шевські Теофіля Димета з Замарстинова. Далї иде гр. XVI (вози і вироби лякерницькі), де між иньшими находимо й руских виставців: Йос. Павлика з Перемишля повіз півкритий, фаетон, візок на ресорах, візок звичайний і т. и. (фабрика Павлика існує від р. 1868, дає роботу 38 людям, висилає свої вироби до Росві, відзначаювана на вист. львівській 1877 першою надгородою а на виставі станїславській срібним медалем), Онуфрия Тишкевича з Бучача вози, а також вози з пов. бобрецького, виставлені виділом пов. На лїво иде вистава гр. XIII (вироби з глини і каменя), де находимо печі кафлеві з фабрики Ів. Левінського (Львів), его ж вазони, майолїки, дахівки, сервіс, мальований Єлени Будзиновскої (Львів) і вироби скляні з гуті в Майдані. Далї иде гр. VIII (продукція мінеральна: гірництво, гутництво і каменярство), де інтересні вироби з каменя теребовельского, виставлені громадою м. Те-

ребовлі окази каменя уживаного до будови доріг і мостів в пов. скалатекім виробі краєвого варстату гончареского в Товстім, школи гончарескої в Коломиї, продукти камінярські з пов. бобрецеского і т. и. В кінці находимо тут (гр. XXXIV) скромну колекцію патентів, узисканих Поляками на винайдення; жаль, що не находимо між ними патентів нашого земляка д-ра А. Кобилянського на винайденний ним „димовлад“.

Троха в заді за сим показним будинком бачимо показний павільон дирекції почт і телеграфів, далі павільон виробів ткацких із Корчини. Інтересний є павільон гр. Романа Потоцеского, де бачимо образ взірцесового велиеского господарства в нашім краю, котре крім богатоеского відділу рільничесого, лісесового і ловесцеского має також не менше богатиеский відділ промислу в різних галузях (копальня вугля бурого в Глиньску, каменоломи, виріб вапна і гіпсу, фабрика розолісів і лікерів у Ландуті, кошикарство і т. и.

Коротко згадаємо про павільони посєвячені просєвітї, а іменно павільон університетів львівеского і краківеского і політехніки львівескої, далі павільон намістника гр. К. Баденї, що містить виставу ради шкільної кр. (таблицю графічні єї діяльности, статистику шкільництва, справозданя, підручники шкільні, модель школи, пляни науки виробу дїтських шкіл зручності, модель парку для дїтий і т. и.) і перейдемо до одного з найважнієших павільонів, павільону Виділу краєвого, посєвячесеного закладам для науки ремесел і промислу в Галичині. Скромне доси число і ще скромнієші розміри тих шкіл, та коли зважити, як недавно у нас розпочато

працю в тім напрямі, які скромні средства пішли в діло і як сильно спиняє сю працю брак висших шкіл фахових і промислових в краю, то треба віддати всяке признанє заходам краєвої комісії для справ промислових, котра завязана при Виділі краєвим за івіціятивою пок. маршалка Зиблікевича, в котрої руках концентрує ся вся діяльність на тім полі в нашім краю.

В слідуючім за сим павільоні савітарнім цікаві виставлені Виділом кр. даві о стані гал. шпиталів, а також вистави гал. місць купелевих, в тім числі східно-галицких Трускавця, Любєня, Моршина і Маріївки під Львовом.

В павільоні дроговизкого закладу гр. Скарбка бачимо вироби учеників тамошніх шкіл рукодільницьких. Учеників тих удержує заклад 131 між ними є чимало й Русинів.

Переважно заграничний характер має галя машин, до котрої допущено Угрів, Чехів і Німців. Та все таки бачимо і тут дещо краєвого як н. пр. виробу кітлярскі з фабрики Бредта в Отинії, виробу фабрики вагонів і машин Каз. Ліпівського з Сянока, Урбановського з Перемишля, а одинока більша фабрика машин в краю, братів Зеленеваких з Кракова, розложила свої виробу в осібнім павільоні тутже напроти головної галі машин. До сего відділу належать також павільон для дрібних моторів, виставлених ц. к. технологічним музеєм у Відні.

Далі іде ряд павільоників з напнтками і цукрами; павіл. Балабана зі Льова (житня горілка), Брандштеттера (цукорня), Чиньского з Ярослава (медяники), по чім входимо до павільону ц. к. міністерства рільництва, де представлено образ го-

ловно лісової господарки обширних дібр камеральних у Галичині. Ся сама власть устроїла також в поблизькім ярку (на право від головної улиці) образчик того, як повинні бути оббудовані гірські потоки. З боку перед сим павільоном примістив ся павільоник друкарні З. Гольоба, де виконують ся на місці друкарські роботи, а далі в заді бачимо обширний павільон рільничий з долученим до него відділом для „Кулок рільничих“ і сей відділ особливо цікавий, бо показує наглядно розклад поміщення такого кулка і містить в собі багато оказів домашнього промислу селян, членів кулок. Характер тих організацій — польський патріотичний. Тут же находимо ще павільони: цукорні в Товмачи, фабрики в Кладні в Чехах, фабрики виробів молочних Цегельського і фабр. австр. центр. звязку для господарства молочного у Відні, павільон великого тартака Поппера в Вигоді (коло Долини), а врешті павільон міністерства фінансів. З двох відділів сего павільону один посвячений монополеви тютюну (листе і вироби з фабрики тютюну в Вянниках), а другий монополеви соли (дуже гарні окази соли кристалічної) Бохні і Вілички, моделі копалень і солотварень, прилади, таблиці статистичні і рисунки).

Далі ідуть павільони: фабрики дахівок з Неполониць, такоїж фабр. Левінського і Домасевича зі Львова, павільон дібр Броди-Конюшки і павільон ловецький, дуже гарно устроєний, де також примістила ся вистава лісництва а обік павільон лісового господарства дібр Радехова (гр. Стан. Бадені). Павільон князя Сангушка дає образ господарки рільної, лісової і рибної в добрах маршалка краєвого.

Далі іде маленький павільоник цегольні Штіллерівки у Львові, заслонений обширним павільоном Зв'язку тов. заробкових і господарских. Обік сего знаходиться павільон руских товариств, котрого спеціальний катальог слідує далі, а в котрім піднесемо на тім місці плуг власної конструкції Мулькевича і гарні вироби столярські Михайла Василиці зі Львова.

Один із найпоказніших — не зверха, але в нутрі є павільон польского тов. Праці жінок, в котрім зібрано і прекрасно впорядковано все, що відносить ся до вихованя дівчат господарства жіночого, множество справді чудесних ручних робіт жіночих в найрізніших напрямках, та не забуто показати також духової праці жінок польских, отже бібліотеку польских писательок, діла Оржешкової, Гофманової і др., спис Польок, що здобули докторські дипломи і вчені степені а також Польок артисток.

Дуже інтересний є в кінці павільон гр. Людвіка Дембіцкого з Яворова, заповнений виробами домашнього промислу околичних, переважно руских селян. На сьому ми й кінчимо огляд тої часті вистави, що розложена по лівім боці головної улиці. Те, що іде далі, належить уже до особного її комплекту, до вистави етнографічної, котрої спеціальний катальог, подаємо далі. Лишаючи тут сей відділ на боці, обертаємо ся на правий бік і оглянемо его, ідучи відси назад до головного входу. Лишаючи павільоник Гурного і Пілярского з коняком, угорскими винами і перфомериями назвемо тут павільон дїбр Сколе (брати Гредлі), заповнений оказами і моделями тартаку на Демні, продуктами скільских лісів і виробами гуті залізної. Оригінально вигля-

дає павільон в формі 144 разів побільшеної фляшки коняку фірми Куррієр-Пру-Кондратович з багатою виставою сеї на пів польської фірми.

Минувши коняк а також прилад залізницї воздушної що відси прокинула ся через глибокий яр на супротивний горб вистави етнографічної, вступаємо в обширний відділ, посвячений одній із спеціальностей Галичини — видобуваню і переробцї нафти і воску земляного. Вистава сего відділу є в головній мірі ділом краєвого товариства нафтового в Горлицях і складає ся з головного павільону нафтового (декорованого картинами Рибковського, власн. Ст. Клобасси-Зренцкого, що виображують види копалень роши в Бібрцї (коло Лютовиск), Ветшнім, Ріпнім, Потоці і Липниках), павільону промислу і воску земляного, моделю копальні воску з штольнею положеною 11 м під поверхнею землі а глибокою на 31 м., з вежі канадійської для глибокого верчення, в котрій dokonує ся верченє до глибини 600 м., далї з кїтлярні, кузнї, магазину і з будівлі полигової на взір американський (ringsvih), власн. Бергмана і Макгарвєса з Марьямполя а в кінці огнетривкий барак для робітників.

Дальше маємо з сего боку павільон дїбр гр. Андрія Потоцкого (копальні вугля, цинку, мармурові ломи, фабрика цукру в Сендзїшові, рільництво, лїсництво і т. и.), павільон окоцїмского бровару Геца (фірма повстала в р. 1845, має свої бровари також у Кракові від р. 1866 і в Солотвині від р. 1886, продукує в Освецімі 100.000, у Кракові 13.000 а в Солотвині 10.000 гектолітрів пива річно), павільон архітектури і штук помічних (обої, коври, пояси і т. и. з фабрики гр. Оскара Потоцкого в Бу-

чачі, пляни, малярство декорацийне і т. и.) а в низу, близь взірця кошальні воску акварий з прилученими до него 4 ставками, де показано екземпляри всіх важнійших риб краєвих живі і в спиртї а надто моделї до годівлї і переховуваня, сїти до ловлення риб, образці їх зросту, циркулярї гал. Тов. рибацкого і літературу рибацку.

На особливу увагу заслугує павільон міста Львова, в котрім показано все, що місто робить для асанациї, шкільництва і украшеня улиць а також виставлено 10 таблиць статистичних, що ілюструють розвій міста в ріжних напрямх від 1869 до 1893 р. Згадаємо про павільон польско-американський і про павільон фабрики цементу в Щаковій, щоб перейти до імповуючої палати, посвяченої штуці польській. Палата ся, мурована, з гарним видом на парк Кіліньського і на Львів, містить у собі виставу подїлену на три часті, а іменно: 1) ретроспективну виставу штуки польскої, 2) виставу сучасної штуки польскої, 3) виставу польських старинностей.

1. Вистава ретроспективна дає образ розвою польскої штуки від 1764 року, т. є. від часу вступлення на престол остатнього польского короля Станїслава Августа. В розвою штуки польскої від того часу можна розріжнити трь фази, а іменно першу, що трївала від р. 1764 до 1795; в ту пору штука польска, переважно під впливом заграничних майстрів, замешкалих в Польщі, починає ставити перші самостійні кроки. Обік чужоземців таких як Бакгіарелі, Лямпі (батько звісного учителя Шевченка) та Норблін виступають польські малярі Чехович, Смуглевич та рисовник Худовецький, що пра-

цював переважно між Німцями. Друга фаза, що відповідає добі повстань польських, війн Наполеонівських і романтизму польського, тягне ся аж десь до половини 50 тих років. Виднійші польські артисти з тої доби — Стахович Януарій Суходольський, Міхаловський, Орловський, Бачинський, Тепа, Шлегель, Лессер, Гердзевський, Монда. В кінці третя доба в котрій штука польська, а особливо малярство, виступає як могуча і характерна, а наскрізь національна поява серед артистичного руху в Європі і здобуває собі признане і славу широку за границями Польщі. Творцями і zarazом чільними представниками сеї нової польської штуки були два великі майстри, Гротгер і Матейко. Оба вони виступили майже рівночасно і відразу обняли немов провідництво численної артистичної дружини, що ішла їх слідами та доходила до власної оригінальності, розширюючи обсяг польської штуки. З виднійших майстрів нової доби досить буде назвати Осипа Брандта, Коссака (старшого), Леопольського, Каплінського, Родаковського, Грильєвського, Котонса, Бенедиктовича, Малецького, Сидоровича, Соколовського, Геримського, Хлебовського, Чахурського, Ковальського, Айдукевича, Хеллюньського, Козакевича, Пентера, Машковського, Лефлера, Андрія і Войтіха Грабовських, Рачинського, Рейхана, Млодніцького, Готліба, Гергона, Піллаті, Малешевського, Вольського та Хелмінського.

Майже всі ті майстри репрезентовані на львівській ретроспективній виставі так знаменито, що являє ся можливість пізнати індивідуальність і манеру кожного з них в спосіб вповні вистарчаючий. Між ними знаходить ся тут 40 власноручних рисунків

і ескізів Ходовецького, доси зовсім незвісних, узятих із колекції Павліковського у Львові.

2. Вистава сучасної польської штуки вийшла така богата і блискуча, як доси ніде і ніколи не бувало. Більше як 400 живучих артистів польських відгукнуло ся на поклик комітету, більше як 800 діл штуки зібрано тут разом, так що сей відділ вистави дає найкрасше виображене о богацтві і ріжнородности сучасної польської штуки. Досить буде назвати імена таких майстрів, як Брандт, Семірадзкий, Фалат, Похвальский, Хелмоньский, Чахурский Ковальский Геримский, Шимановский і много других, щоб схарактеризувати інтерес і вартість сеї вистави.

3. Вистава старинностей польських. В 4 саях сеї палати поміщена доволї богата вистава старинностей, що обіймає більше як 1.000 предметів. Бачимо тут в I салї зброївню, де поміщені ріжнородні оружя, риштунки, мечі і шаблі, булави, гармати і кінська упряж, а надто в 5 шафах богата збірка майстерних вишивок і тканин, з котрих многі мають історичну вартість. В II салї в двох шафах виставлено дуже цінні вироби срібні, переписні коври, між котрими один здобутий на Турках під Віднем 1683 р. (власність кн. Сангушка), і одна шафа з дорогим каменем. В III салї устроєно виставу лїтургічних старинностей галицьких жидів — колекція одинока в своїм родї, якої не було на жадній з дотеперішних вистав. В IV салї зібрано старі меблі, стару посуду порцелянову і майолїкову і рідкості. Устроєнем сеї вистави займав ся звісний історик польської штуки і писатель Володислав Лозїньский.

Найбільший майстер польського малярства, Ян Матейко, котрого смерть заскочила серед приготувань до сеї вистави, діждав ся на ній пам'ятника справді величного: в осібнім павільоні збудованім на зелізній конструкції зібрано і виставлено майже всю єго артистичну спадщину. З усіх музеїв і з приватних сальонів постягано все, що було можна, так що сей незрівняний павільон дає можливість оцінити всю великанську і ріжносторонню продукцію геніяльного маляря від перших студій аж до остатніх хвиль єго життя.

Згадаємо ще про підземну печеру, що представляє в мініатурі копальню соли в Віличці і то по часті із накида а по часті при помочи малюнків звісного маляра Стахевича. З иньших будинків на виставі згадати ще треба: павільон Яна Стахевича (насіня), Волїнського і Качиньського (цвѣти), вежу водяну з резервоаром, галю концертну, павільони для музики, павільон трибуни і боїско для вправ гімнастичних, павільон сторожі огневої канцелярню дирекції вистави, водотриски, сьвітляну фонтану, вузкаторову зелізницю, надземну зелізницю, бальон і стайні для вистав худоби, а в кінці довгий ряд ресторанів, кавярень і цукорень, що розсѣли ся довкола головного ронда. Вистава устроює також льотерію, котрої головна виграна вносить 60.000 г., одна виграна 10.000, одна 5.000 а крім того 2.024 менших. Тягнене д. 24 вересня 1894. Ціна льосу 1 г. Купуючи льос при касі вистави не платить ся вже нічого за вступ.

IV.

КАТЛОГ ВИСТАВИ ДІЛУ ЕТНОГРАФІЧНОГО.

I. Вступні уваги.

Галичина край не тільки мішаний з погляду на народність, але також дуже різнородний з погляду на структуру оро- і гідрографічну, на відносини кліматичні і т. и. Все се впливає на спосіб життя, одержу, головні занятя, мешканя і звичаї народа. Поминаючи вже різниці національні між людом польським і руским, маємо ще надто різниці між рускими Гуцулами, Верховинцями, Лемками і польськими Гуралами з одного, а рускими Підгіряними. Долинянами, Заболотїями, Покутянами, Подолянами, Полїсянами і Побережанами та польськими Мазурами та Краковяками з другого боку. Всї висше наведені назви, котрих спис можна би ще значно побільшити, виражають певні відміни в етнографічнім типі галицьких Русинів та Поляків. Та в кождїй з тих відмін уважний дослїд показує звичайно множество відтїнків льокальних, хоч не случайних, бо переховуваних твердо з поколїня в поколїне. Се богацтво форм етнографічних, доси далеко ще не опановане і не вичерпане наукою, являє для етнографа терен незмірно вдячний, та з другого боку для вистави етнографічної представляло величезні трудности. Вичерпати всї форми,

показати в систематичнім зіставленю всі відміни етнографічних типів нашого краю (отже крім руского і польського требаб було ще подумати про жидівський, циганський, німецький) — се було ідеалом, але для практичного виконання при даних средствах і данім короткім речинци явилось з гори неможливим. Комітет мусів поставити собі скромнійшу і лекше сповниму задачу: вибрати з між многочисленних відмін в наших краєвих типах етнографічних тільки деякі, більш характерні, і представити їх як мога повнійше і вірнійше, а з иньших відмін вихапувати і показувати в міру можности ті части, котрі би доповнювали попередний образ.

За найвідповіднійший спосіб для такого представлення признано збудоване хати і заселене єї людьми з тої місцевости, де дана характеристична відміна найліпше проявляє ся. Хата така, збудована людьми місцевими, способом у тім місци практикованим, з материялу там загально уживаного, окружена обійстєм таким, яке в тих сторонах буває, устроена і прибрана так як там водить ся, заосмотрена у всі знаряди і прибори, які там у хаті бувають, замешкана тамошніми людьми в їх власних строях, занятими роботою, якою вони там у себе займають ся, се — здаєть ся — може дати найліпший образ материяльного типу етнографічного сеї сторони. Звісно, образ сей не буде повний, в нім не буде того, що для етнографа і для історика культури нераз вайцікавійше, не буде образу духової фізіономії сего люду, єго вірувань, звичаїв, обрядів, пісень, казок, приповідок і т. и. Та про те і той образ материяльного боку єго життя має свою велику цїну, і сей образ постарано ся показати на

виставі в чотирох важнійших відмінах руского а трьох відмінах польського типу.

Для доповнення сеї живої картини зібрано в павільонї етнографічним багатий материял, котрий показує 1) строї руских і польських селян з ріжних сторін краю, 2) вироби для домашнього вжитку, як тканина, кераміка, моделі хат, забудовань і знарядів, обув, 3) вироби домашнього промислу (килими, вироби з дерева і металю), 4) предмети, що мають звязок з обрядами і звичаями (писанки, короваї, гільця, вінки). Се все доповнює богата збірка фотографій з ріжних сторін краю, де показано жите селян в ріжних характерних моментах (під церквою, сьвяченє пасок, ярмарок, робота в поли), а також показано множество індивідуальних, характеристичних лиць. Вкінци о духовім житю тих мас народніх дає виображенє бібліотека етнографічна, виставлена д-ром Ів. Франком, а про давність цивілізації на землі галицкій сьвідчить колекция старинностей, викопаних в ріжних сторонах східної Галичини і впорядкована заходом д-ра Чоловского.

Діл етнографічний західної части краю повірено Володиславови Пршибиславскому а всхідної проф. Волод. Шухевичеви.

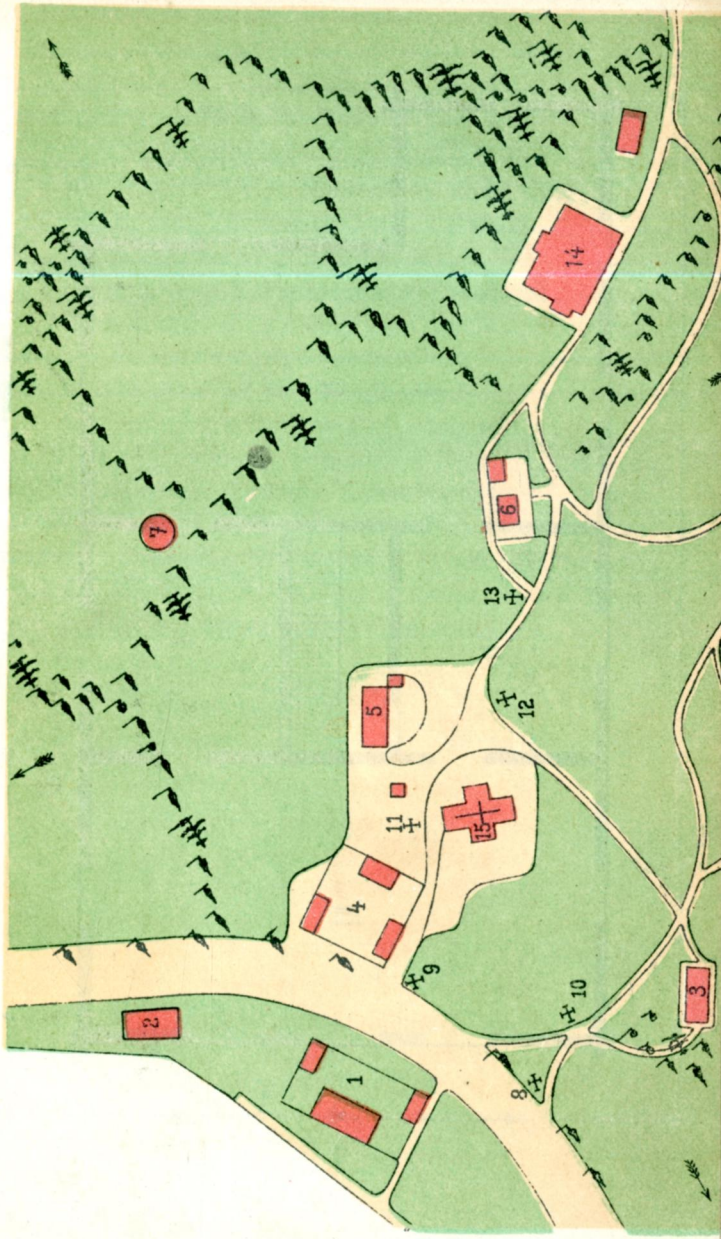
Щоб не збільшати обему нашого катальогу, вичисляю і характеризую виставлені предмети в східної части краю після їх категорій, не специфікуючи їх дуже докладно і тільки при більше характеристичних предметах обявляю, на скільки мені се відомо, назвище того, хто їх зробив; тут зазначую тільки загально, що до зібраня предметів, нагромаджених в повизшому ділі, причинили ся:

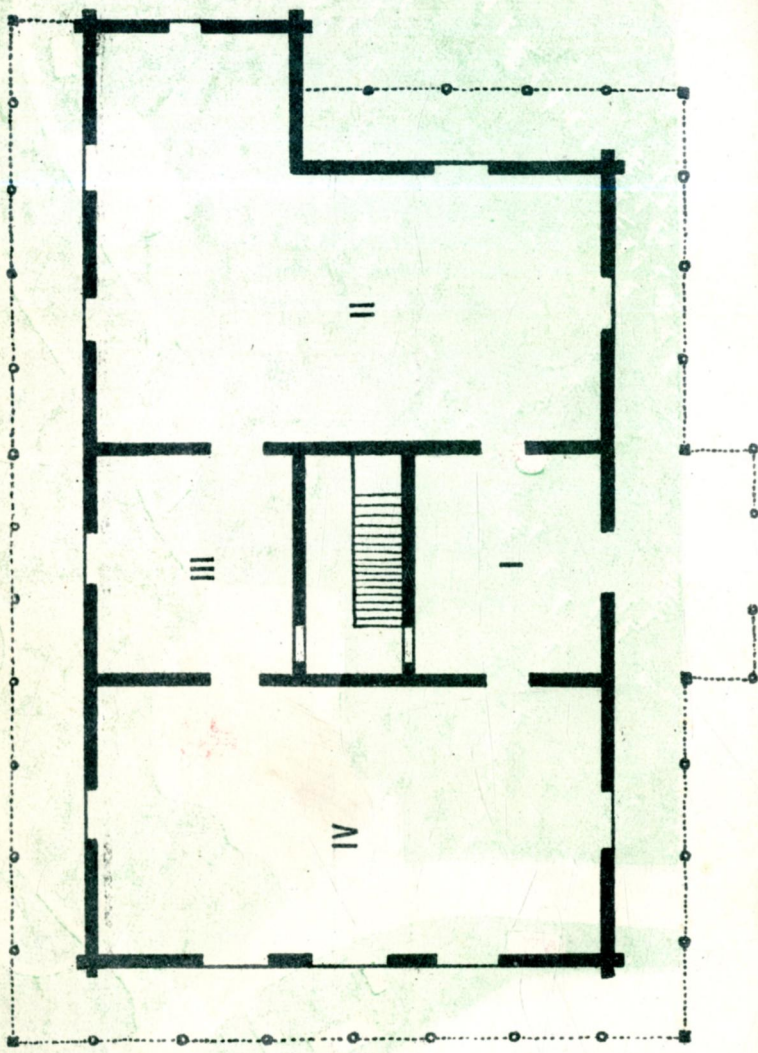
Впов. о. Г. Бопнар зі Свитільник.

- „ Юрій гр. Борковский зі Львова.
- „ П. Влад. Брикчинський з Пацикова.
- „ П. Юл. Целевич, нотар в Угнові.
- „ о. Чемеринський з Будзинова.
- „ П. Волод. Чернявський з Пістиня.
- „ о. Крил. Дзерович з Рогатина.

Є. Екс. Волод. гр. Дідушицький.

- Впов. П. Тадей Федорович з Клебанівки.
- „ П. Глушкевич, учитель зі Стецевої.
  - „ П. Алекс. Гулімка з Мицова.
  - „ П-ї Ясеницка, учителька з Кростенка.
  - „ О. Андрій Качала з Мединя.
  - „ О. Волод. Каргут з Березова.
  - „ О. Колянковский з Вигоди.
  - „ О. Кордуба з Сушна.
  - „ О. Льонгін Ковляньський з Ростоків.
  - „ П. Адам Краєвський з Чех.
  - „ О. Софрон Левіцький зі Стриганець.
  - „ О. З. Літинський з Литвинова.
  - „ П. Волод. Лущинський, нот. з Коссова.
  - „ П. Яків Миколаєвич, учит. з Плогого.
  - „ О. Остап Ніжанковский з Бережан.
  - „ Др. Ольшінський з Теробовлі.
  - „ О. Гіп. Окунєвський з Яворова.
  - „ П. Осип Онишкевич, нот. зі Зборова.
  - „ О. дек. Кир. Пачовський з Богородчан.
  - „ П. Іоан Пайтерт зі Стрентова.
  - „ П. Влад. Пшибиловський з Криворівної.
  - „ О. Петрусевич з Холоєва.
  - „ П. Зенон Серватовський з Рейтарович.
  - „ О. Никола Січинський зі Стопчатова.
  - „ Др. Скоморівський з Кут.

- Впов. Едмунд гр. Старженський з Коломиї.
 „ П. Тадей Старжинський з Деревні.
 „ О. Зенон Шухевич з Тишковець.
 „ П. староста Шумлянський з Рави рус.
 „ П. Волод. Танячкевич, ад. з Надвірної.
 „ П. Валігурекский з Рожнітова.
 „ П. староста Василевский з Теребовлі.

Не вимінив я тут осіб, що дрібнішими оказами, як писанками (крашанками) і т. и., причинились до зложеня тої гарної цілости.

Далі слідуєть Виділи Рад повітових :

В Богородчанах, Борщові, Чорткові, Долині, Гусятині, Яворові, Калуши, Камінці струм., Коломиї, Коссові, Надвірній, Підгайцях, Рогатині, Рудках, Скалаті, Снятині, Теребовли, Турці, Заліщиках, Збаражи, Жовкві, Жидачові, в кінци „Клюб Русинок“ у Львові і заряд дібр в Товмачи.

Спаси-Біг їм за уділену мені поміч!

У Львові, дня 1. липня 1894.

В. Шухевич.

1.

Загорода селяньска з Поліся,

поставлена коштом Ёго Екц. гр. Волод. Дідушицького, пана Ал. Гулімки з Мицова, пана Красевського з Чех і Ради пов. в Бродах.

Розміри її взяті докладно з богатших загород села Радванці пов. сокальського з околиці пісковатої, положеної серед лісів. Огороджена частоколом, остроїжом та плотом містить тота загорода в собі хату з прибоком, дві шопи, парню ободову з приладом до роблення ободів і прилад до кручення шкір.

Будинки господарські будовані теслею Дмитром Караваном з Сокаля; вони з грубого матеріялу деревляного з лісів Ё. Екц. гр. Вол. Дідушицького, в котрі тота околиця богата; покриті соломою. Хата складаєсь з двох кімнат; кімната по правій руці переділена на помешканє і комору, споряджена докладно на взір кімнат пов. сокальського; піч з кафлів, котрі спорядила рука славного в своїм часі на цілу околицю бл. п. Шостопальського з Сокаля; є вона подвійна, одна до печива, друга до ogrіваня. Пташки на кафлях мають з'образати кавки, бо кавка є знаком міста Сокаля. Сіни

містять в собі домові господарські прилади, як стуну, жорна, кіш на збіже і т. и.

Лівий бік хати, котрий властиве уряджений цілком так як правий, представляє тут неначе музей виробів промислу домашнього з повітів Сокаль-Броди. Містять ся там вироби керамічні з Вертелки (сиваки), Смільна та зі Сокаля; проміж послідними характеристичні своєю орнаментикою вироби бл. п. Шостональського; ткани килими з Залозець, верети, кобелі з обох повітів і предмети боднарські з Залозець і Соколівки; кілька уборів і скринь доповняє цілість виробів промислу домового обох названих повітів.

Прибік, побудований під одною стріхою разом з хатою, єсть сховком на збіже, мясиво, огірки, квашену капусту і т. и.

Шопи містять в собі знаряди господарські і рільничі, як: вози, санки, плуги, борони і т. и.

Парня ободова — то немов довга, велика, накрита скриня, до котрої вкладаєсь кусні поколеного до 3 м. довгого дубового пня, а під ними розкладаєсь огонь; повставше з того горячо творить тоті поколені частини гнучкими; відтак укладає ся їх до властивого приладу, що служить до роблення ободів; той прилад скручує їх в обруч, котрий опісля по споєню і обтесаню служить на колеса в околицях пісковатих, де дороги мягкі, а через тее колеса пеують ся повільнійше. До споряджування голови кóлеса і вбивання сприх є осібний прилад в шопі.

Прилад до кручення шкір, уживаний давнійше у веїх більших господарствах (газдівствах) та громадах потрібний є до виробу сурівця, з котрого споряджуєсь передовсім упряж на коні.

Кирниця з журавлем, жолоб, огородець з цвітами и статуя св. Николая, котру спорядив дорослий каміняр з Підкаменя з тамошного вапняку, доповняють тую прехорошу та поучаючу цілість.

2.

Хата мазурска з Нивиск коло Кольбушової.

Поставлена коштом Дирекції вистави, закуплена на місци і перевезена на терен вистави, побудована з дерева, а покрита соломою, складаєсь з сїней та кімнати мешкальної, комори і стаєнки.

В кімнаті мешкає гончар Павло Баран з Нивиск зі своєю дочкою і zatrudняєсь ліпленєм горшків та иньших виробів керамічних. В кімнаті міститься піч до вареня страви і печеня хліба і піч огріваюча, ліжка, стіл, жорна, полиця з мисками і наложник.

Комора є складом материялів до поживи і знарядів домових. В стаєнці переховують ся молоді телята, часто навіть корова.

3.

Хата з Закопаного.

Поставлена заходом гр. Вл. Замойського з Закопаного представляє типову хату заможнійшого господаря з гір Татранських. Ставили єї верховинські теслі з плазів смерекових з лісів гр. Замойського. Просторі кімнати і вікна вказують більшу заможність мешканців.

Сіни розділяють хату на кімнату мешкальну і гостинну, про сьвято. В кімнаті мешкальній zatrudняєсь Регіна Молек з Нового Биєстрога побіч Закопаного тканєм полотна і сукна; єї вироби лежать на лаві яко предмети оказові, сукно виїняте з робітні (варстату) і сукно фольшоване. Ткацкий варстат, коливорот, сновалка, багато льняних мітків, вовна — все то сьвідчить про мешкане ткача, а ткацтво яко промисл домашний процвітає в тій околиці.

Палень (paleń) — два дручки уложені рівнолежно під стелею — служить до сушеня дерева; листва проти дверей на стіні приміщає миски, а на кілках листви висять збанки та горшки. Крім того находить ся побіч дверей по лівій руці полиця на великі горшки і підручні миски. По правій руці входу стоїть піч до випіканя хліба.

З сїней іде палениско, з котрого ogrіваєсь кімната сьвяточна. В ній порозвішувані части давнїйшого убору: снідницї, запаски, торсети (намиста) чіпці, сукмани (сучу), чоботи, рід ходачків (кієрсе), куделї, ножі, ложники, збанки, миски, окази людової різьби, форми на сир, черпаки до жентиці, вироби мосяжні і т. и., відтак картина (мапа) Татрів, котра вказує положенє Закопаного. Враз з Регіною Молеґ замешкує тую хату верховинець з Закопаного 74-літний Єндрик Кшептовский, котрий дуже вимовно поясняє охочій публицї дуже цікаві окази виставові та познакомлює єї з верховиньским житєм. Єндрик єсть молодшим братом Яна Сабали Кшептовского, знаного гусляра Татраньского, одного з найбільше пожаданих і наймильших провідників в Татрах, котрий приграваяючи на гусли, розповідає туристам байки; одна з них під заголовком „Сабалова байка“ знана загально. Прізвище Сабали дібрав собі старий 88-літний Ян по тій причинї, що закупив поле у якогось Сабали. Образ Яна Сабали оздоблює одну стїну кімнати сьвяточної. Над образом висять гуслі Яна Сабали Кшептовского.

4.

Селяньска загорода з Поділя.

Поставлена заходом повітів Скалатського і Тернопільського в розмірах відповідаючих докладно розмірам загороди середно заможного рільника повизших околиць.

Загорода складає ся з хати, стаєн з возівнею і стодоли. Обведена она довкола ріжного рода огорожею, валом з фосою, остроколом, плотом солом'яним, валом з соломи і плотом з хворосту.

Хата з вальків, котрі суть з глини або чорної землі перемішані з довгою соломою, щоб не розлітались; вальки тоті обкручує ся як пруте, опісляж висмаровуєсь їх з надвору і з середини глиною а побілюєсь коли висхнуть. Припеа при хаті є місцем відпочивку. Невеликі сїни ділять хату на кімнату і комору. Вутро кімнати представляє вірний образ єї уладження; містить в собі піч, ліжко, стіл, лавку, намисник, стїни прибрані багато образами і витинаними папірцями; над ліжком жердка на вішанє уборів. Тоту кімнату замешкує молоде подружє з села Качанівки пов. Скалатського.

Вкоморі переховуєсь пожива, одїж, знаряди і т. и.

Стайня і хліви на коні, худобу і безроги.

Огороджене, зване воринем, відділює подвірє від гумна, на котрім стоять обороги зі збіжем і стодола. Місце перед стодолю — тік, убите і висмароване глиною мішаною з половою, служить до молоченя збіжа в теплій і сухій порі, а стодола в порі зимній і дощовій.

5.

Загорода наддністрянська з Катаринець пов. Рудки.

Поставлена заходом гр. Лянцкоронського, представляє типову хату з околиці, котру навіщує рік-річно повінь; і тому ж-то бідна ціла тота загорода, як бідні єго мешканці.

Хата поставлена з прутя обіленого глиною і покрита шуваром, котрого в тамтих околицях багато; малі сїни ведуть до середини кімнати, прибраної зовсім не по багатому — тут Марія Білик, дівчина з того села, виплітає кобелі, котра то робота є звичайним і головним занятєм жителїв тієї околиці.

Човен під хатою свідчить, що мущини затрудняють ся ловлею риби, впрочім він таки вельми потрібний на пору повени, щоб було як ратуватись. Малий хлівець охороняє корову (коли яка є) від дощу та зимна. На кілю, що сторчить серед подвіря, висушують мешканці фасолу, котру садять в огородах.

6.

Гуцульська загорода з Яворова пов. Косівського.

Поставлена заходом Дирекції Вистави через доморослих теслів гуцулів, котрих майстром був Лесько Копчук з названого села, огорожена воринем, складає ся з хати і шопи.

Хата, поставлена з грубих соснових кльоців, покрита драницями, поділена на дві кімнати, одну мешкальну а другу гостинну, сьвітлицю, котрі переділені суть сїньми, що зуть ся у гуцулів хоромами. В мешкальній кімнаті випрацьовують ріжні вироби доморослі різьбярі, Василь і Никола Шкрибляк з Яворова, котрих різьби уже нераз-недва відзначено на виставах; взірці їх різьб дали причину, що новоотворена різбарска школа в Коломні має виконувати на мотивах Шкрибляківських. Побіч них гаптує і тче запаски гуцулка Василина Столащук. В сьвітлиці звертає загальну цїкавість на себе оригінальністю взорів піч кафльова, яких в цїлій Гуцульщині дуже багато; піч тую виконав року 1894 гончар Петро Кошак з Пістиня; миски другого гончара з сусідного Косова, Івана Ковбчука, оздобляють дуже цїкаві полиці на миски в обох кімнатах (намисники).

В сїнях находить ся ориґінальний млин ручний, виконаний вірно як водяний млин, тільки тутки не обертає колесом вода, а рука за помочію корби. Скриня гуцульська прикрашена різьбами і красками є сховком на білизну. Під твм самим дахом є комора, в котрій схороняють гуцули кукурузу, муку, бриндзю, огірки, мясиво, сушені овочі (суш) та инчі дрібниці.

В шопі знаходимо т. зв. ватрник, прилад, на котрім гуцули вішають гуцульський котел (казан) а підложивши огонь (ватру) варять в ньому кулешу. На порі слотній заганяють до тої шопи худобу і коні, котрі ходять свобідно по просторім подвірю в день і в ночи, літом і зимою.

Коник гуцульської раси осідланий гуцульским ладом служить тут дітям до проїздки під проводом гуцульського парубчака, Петра Кончука.

При дорозі стоїть стовпець на коновочку з водою, що призначена прохожим на покріпленє. Побіч хати стоїть стіг сїна обведений оплотом, щоб часом худобина не розносила сїна, дальше озниця, сушарня овочів.

Хату гуцульську разом з внутрішнім уладженєм набув на власність Є. Екс. гр. Вол. Дїдушицкий.

7.

Млин-вітрак.

Спроваджено єго з Зубимостів пов. Жовківського, є власністю п. І. Пайгерта із Стрептова, поставлений коштом Станіслава ір. Баденього.

Придорожні хрести.

8. Хрест, що представляє розп'яте Ісуса; робота доморослого різбаря-маляра з Пужник пов. Городеньського. Під хрестом грає на лірі та присьпівує дід-лірник Захарко Головатий з Германович коло Перемишлян.

9. Хрест з Улашковець пов. Чортківського поставлений коштом Адама кн. Сапіги.

10. Хрест камінний з околиць наддністрянських пов. Городеньського.

11. Хрест камінний з Застіноча пов. Теремовельського, утесаний з каменя, що єго називають теремовельським.

12. Хрест камінний з Брусна пов. Равського поставлений коштом Адама кн. Сапіги.

13. Хрест деревляний з пов. Каменецкого, поставлений коштом п. Володимира Янковського.

14.

Павільон етнографічний

поставлений після начерку проф. Юліана Захарієвича коштом Дирекції Вистави, складаєсь з чотирох саль. Салья I. містить в собі викопалиска з Галичини східної зібрані д-ром Ал. Чоловским, бібліотеку етнографічну, зібрану д-ром Іваном Франком, крім того містить враз з салею II. і III. предмети, що дотикають етнографії східної частини краю, а салья IV. містить такі-ж предмети з западної частини краю.

А) Часть східня.

САЛЯ I.

I. Викопалини передісторичні з Галичини східної.

Збірки приватні:

- 1—2. Кремінь в стані родимім.
3. Кремінь полупаний на ножі.
- 4—19. Ножі і знаряди камінні з Товстого і околиці.
- 20—23. Долота з Товстого, Борків малих і Крутилова.
- 24—34. Сокирки-клини з Товстого, Борків малих, Крутилова і Калагарівки.

35—41. Сокири-клини з Сатанова, Новосілки горішної, Борків малих, Товстого і Сороки.

42—47. Вістря (прикінці) стріл з Товстого і Наролі-Липско.

48—50. Вістря списи з Грималова, Товстого і Постолівки.

51. Сокира клин з Сороки.

52. Сокира-клин з лупка кремінного, з Борків малих.

53. Толочок (товчок) з пісковця, з Товстого.

54. Клин діоритовий, з Калагарівки.

55—59. Сокири-молоти діоритові і вапнякові, викопані в Наролі-Липско, Бистровицях, Постолівці і біляновецькім лісі.

60—61. Кубок і черпачка, з Новосілки.

62. Знаряд в виді яйця, з Товстого.

63. Каганець з Сороки.

64. Урна мала з кісточками в середині, з могили в Новосілці.

65—66. Кубок і черпачка, з Товстого.

67. Збаночок з Калагарівки.

68—69. Урна і миска, з Товстого.

70—93. Пацьборки з каоліну, каменя, ілу, бурштину, глини, викопані частинами в могилах і кладовищах (цвинтарях) в Новосілці або знайдені осібно в Товстім і Клеопотові.

94—101. Амулети з кварца, пісківця, кости, з Товстого, Калагарівки, Новосілки і Красного.

102—108. Вістря стріл бронзові, з могили в Новосілці.

109. Вістре стріли кістяне, з могили в Новосілці.

110—111. Ножики в виді серпа, з Новосілки і Товстого.

112—114. Зломок залізного ножика, голка бронзова і такий-же діядем, з могили в Новосілці.

115. Бронзова заушниця, з Калагарівки.

116—117. Перстїнь і запинка (fibula) бронзові, з Калагарівки.

118—119. Шпильки бронзові, з цминтариска в Новосілці.

120. Запинка бронзова, з Калагарівки.

121. Шпилька до волося бронзова, з могили в Новосілці.

122—126. Запинка, шпилька до волося, гузички, кусники прикрас, гребінець з кости, з тїлопального кладовища в Новосілці.

127. Рїжок передїравлений, з Калагарівки.

128. Наголовок бронзовий від булавки, видобутий зі Збруча під Тиховцями.

129—130. Вістре (прикінець) стріли і списи, з Калагарівки.

131. Сокира-клин кремїнна, з могили в Грималові.

132—135. Долото, ножик, два вістря стріл, окріски кремїні, з могили в Грималові.

136. Вістре стріли залізне, з Новосілки.

137. Заушниця бронзова, з Калагарівки.

138—143. Сокири-клини кремїнні, ушкоджені, з Постолівки, Борків малих і Товстого.

144—175. Ножики кремїнні, довбні, з околиці Товстого.

176—195. Знаряди і окріски кремїні з околиці Товстого.

196—197. Сокира-молот і долото з діориту, з Борків малих.

198. Молоток діоритовий, з Калагарівки.

199—202. Зломки сокиро-молотків, зі Ставків і Товстого.

203. Пацьорок хальцедоновий, з Глібова.

204. Обручки бронзові, з Гусятина.

205. Заушниці срібні, з Гусятина.

206. Горшки, з могили в лісі грималівскім.

II. Владислава Пшибиславского, властителя дібр в Унижи.

207—209. Уломки (3) сокиро-молотків, з Унижа.

210—212. Сокиро-молотки (3) з Городниці над Дністром.

213—214. Долотця (2) з Городниці над Дністром.

215—219. Ножики кремінні з Городниці над Дністром.

220—226. Начиня глиняні, з Городниці н. Д.

227—235. Грузила до сіти, з Городниці н. Д.

236—250. Пацьорки з Городниці н. Д.

251—252. Вістря стріли і шпилька, кістяні, з Городниці над Дністром.

253—254. Бранзолети скляні, цілі і зломки, з Городниці н. Д.

255—267. Нашийник, вістре списи, серп, бранзолета (наручник), запинка (застяжка), шпилька, перетінь, мале ушко від щита, острога, вістре стріли, грабки (вилки), амулет — все те бронзове, з Городниці н. Дн.

268—288. Перстені дротикові і кільці — бронз., з Городниці над Дністром.

289—305. Прикраси, „висьорки“ (прикраси до обвішування на уборах), запинки, спряжки — бронзові, з Городниці над Дністром.

306. Меч бронзовий, хорошо орнаментований, викоп. в повіті ліскім.

307—312. Кітлики бронзові, орнаментовані, викопані в 1890 р. в Курисівцях (пов. Городеньський) в ярі над Дністром. Описав їх подрібно сам властитель в Теці консерваторській („TeKa konserwatorska, Lwów 1892“ стор. 30—37) і в осібній відбитці п. з. Skarb bronzowy, znaleziony na prawym brzegu Dniestru pod Uniżem.

Д-ра Юліяна Ольпиньского в Теревовлі.

313. Сокира-молот діоритова, з Теревовлі.

314—315. Сокирки-клини кремінні, з Терев.

316. Пацьорки з каоліну, хальцедону і т. и., з Теревовлі.

317—331. Ножики кремінні лупані, з Терев.

332—348. Бранзолети шкляні, ріжноі краски, гладкі і кручені, викопані в Семенові під Теревовлею.

Д-ра Ізидора Шараневича у Львові.

349. Сокира-молот діоритова, зломок, з Темєривець під Галичем.

350—353. Сокирки-клини, кремінні, з Комарова і Крилоса під Галичем.

354—362. Пацьорки з каоліну і глини, з Крилоса

363. Ніж кремінний, обтовкуваний, з Комарова.

364. Малий, бронзовий цельт, з Викторова під Галичем.

365 - 367. Сокирка, ніжик і шпилька, з Ко-
марова.

368. Запинка (застяжка) бронзова, з Крилоса.

Чеслава Козловецького, властителя дібр в Раковій.

369. Сокира-молот з пісківця, з Ракової, пов.
Самбірський.

370 - 371. Сокиро-молотки діоритові, з Ракової.

372. Ніжик кремінний довбаний, з Ракової.

373 - 374. Знаряди в виді кулі, з Ракової.

Д-ра Александра Чоловського в Львові.

375. Уломок сокири-молотка з діориту, з Го-
родниці над Збручем.

376 - 377. Сокирки-клини кремінні, з Бориш-
ковець над Збручем.

378 - 380. Клини з пісківця, з Боришковець.

381 - 387. Ножики кремінні лупані, з Бориш-
ковець.

388 - 390. Начиня глиняні з Боришковець і Бі-
ловець над Дністром.

391. Заушниця срібна з видуткою, з Бориш-
ковець.

392 - 393. Роги оленеві з слідами оброблювання.

394. Уломки начиня мальованого, з Бориш-
ковець.

II. Библиотека етнографічна.

Збірка книжок і рукописів Д-ра Ів. Франка.

А. Матеріали до етнографії рускої і польської.

1. Рукопись обнимаюча збірку пісень польських і около 30 руских, писана около 1780 р.

2. **Wacław z Oleska** Pieśni polskie i ruskie ludu galicyjskiego, Lwów 1833. z muzyką Lipińskiego, 2 тому (т. II. музика).

3. **K. Wojcicki**. Pieśni Białochrobatów, Mazurów i Rusi z nad Bugu. Warszawa 1836 t. 2.

4. **L. Siemieński**. Podania polskie, ruskie i litewskie. Poznań 1845.

5. **Jellinek**. Jüdischer Stamm in nichtjüdischen Sprichwörtern. I. Polnische und ruthenische Sprichw. Wien 1886.

6. **Morawski**. Myt roślinny w Polsce i Rusi, Tarnów 1885.

7. **J. Wenzig**. Slavische Volkslieder. Halle 1830. (5 руских, 16 словацких, 4 лужицкі і т./і.).

8. **L. Leger**. Les coutes slaves Paris 1882. (5 польських, 4 рускі).

9. **K. Erben**. Sto narodnich pohadek a povesti slovanskych. V Praze (5 кашубських, 9 польських, 3 білорускі, 11 руских).

10. **Dobrovsky.** Slovanka, Prag 1817. (польсько-руські назви місяців. замітки язикові).

11. **Pr. Sobotka.** Poslinstvo v pisnach a veve-nich nar. slovanskyh. Praha 1881.

13. **Maciejowski.** Polska i Ruś aż do pierwszej połowy XVII. w. pod względem obyczajów i zwyczajów. Petersburg, 1842, 4 tomy.

13. **Szujski.** Polen und Ruthenen. Teschen 1881.

14. Zbiór wiadomości do antropologii krajowej. Kraków od r. 1871. — Дотепера томів 18. Неодїнена збірка матеріалів і дослідів для археології і етнографії рускої і польської.

15. **Fr. Miklosich.** Slavische Bibliothek, oder Beiträge zur slavischen Philologie und Geschichte. Wien 1851—1858. — Два томи. Містить в собі причинки до польської історії обичаєвої, а також Словацького збірку руских пословиць.

16. **I. J. Hanusz.** Die Wissenschaft des slavischen Mythus. Lemberg, Stanisławów u. Tarnów 1848.

17. **A. Котляревский.** О погребальнихъ обычаяхъ зическихъ Славян, Москва 1837.

18. **Юсифъ Бодіанскій.** О народной поезіи славянскихъ племень. Москва 1837.

19. **Ljudevit Stur.** O narodnich pisnich w rovestich plemen slovanskyh. V Praze 1853.

20. **Machal.** Nakres slovanskeho bajeslovi. Praha 1892.

В. Матеріяли до етнографії рускої.

1. **Чубиньській.** Труды етнографической экспедиции въ Югозападный край. Петербургъ 1871—1878. — Томів 7. Містить в собі :

Т. I. Повірки (вірування), пересуди та оповідання.

Т. II. Казки (басни) та оповідання.

Т. III. Обряди і пісні, що сьпівають ся тільки у декотрі дні в році.

Т. IV. Обряди і пісні, привязані до певних подій в людському житю.

Т. V. Пісні індивідуальні.

Т. VI. Звичаї правні (додучено збірку актів і студію Вол. Антоновича о чарах).

Т. VII. Студії про мешканців Південної (полудневої) Руси (про Русянів, Жидів, Поляків про руский язык і т. і., з етнографічними картинами).

2. **Головацький.** Народныя пѣсни галицкой и угорской Руси. Москва 1878. — Томів 4 з проторою студією про галицку Русь і мапою етнографічною.

3. **Антоновичъ и Драгомановъ.** Историческія пѣсни Малорусского народа, — з поясненнями. Київ 1874—1875. Два томи.

4. **М. Драгоманів.** Політичні пісні українського народу XVIII—XIX. ст. ч. I. Женева 1883 1885. (продовжене передної річи; в перших двох зошитах опрацьовано кінець Козаччини і Гетьманьщини до р. 1765.).

5. **М. Драгоманів.** Нові українські пісні про громадські справи. Женева 1881. (Вступ до пісень історичних і суспільних новіщ)

6. **М. Драгомановъ.** Малорусскія народныя преданія і розказы. Київъ 1875.

7. **М. Костомаровъ.** О воспоминаніяхъ борьбы козаковъ съ музулманствомъ въ народной южно-русской поезіи — і Семейный бытъ въ произведеніяхъ южнорусского нар. пѣсемного творчества. (Обі тоті праці поміщені в книжці п. з. „Литературное наслѣдіе Н. И. Костомарова“. Петербургъ 1890.).

8. **О. Kolberg.** Pokucie, obraz etnograficzny. Kraków 1882—1886. — Томів 4.

9. **О. Kolberg.** Przemyskie. Kraków 1892.

10. **О Kolberg.** Chełmskie. Kraków 1893. — томів два.

11. **Г. т. де Волланъ.** Угро-русскія народныя пѣсни. Петербургъ 1885. (з картиною етнограф.).

12 **З. Рудченко.** Гомельскія народныя пѣсни.

13. Записки Югозападного оддѣла Р. І. Георг. Общества. Т. І. Київъ 1873. (кромі великої кількості цінних рефератів, що відносять ся до всіх ділів рускої етнографії, містить також збірку пісень голосного бандуриста українського Остапа Вересая з нотами).

14. Записки Георг. Т. II. Київъ 1875. (кромі рефератів містить збірку пісень буковинських а ра-

зом і студію історично-статистичну про Буковину Г. Купчанка).

15. **И. Рудченко.** Народныя Южно - русскія сказки. Кієвъ 1869—1870., два томи.

16. **И. Рудченко.** Чумацкія народныя пѣсни. Кієвъ, 1874. (з цінною студією про чумаків).

17. **И. Манджура.** Сказки, пословицы и т. и. записанныя въ Екатеринославскій и Харьковскій губ. Харьковъ 1890.

18. **Ks. Sadok Barącz.** Bajki, fraszki podania, przysłowia i pieśni na Rusi. Drugie wyd. Lwów 1886.

19. **М. Комаров.** Нова збірка народних мало-русских приказок. Одесса 1890.

20. **Тойже.** Колоски, збірник казок та оповідань. Одесса 1891.

21. **Ant. Nowosielski** (Marcinkowski). Lud ukraiński. Wilno 1857, — томів два з портретом автора.

22. **Тойже.** Stepy, morze i góry, szkice i wspomnienia z podróży. Wilno 1854.

23. **І. Лозинський.** Руское весѣле. Въ Перемышли 1835.

24. **И. Галька.** Народный праздникъ Купала. Львѣвъ 1861.

25. **Головацкий.** Вінок Русинам на обжинку. У Відни 1846—1847., 2 томи (містить етнографічні розправки Головацкого а крім того збірку загадок і повісток народних).

26. **У. А. Дикаревъ.** Воронежскій етнографическій зборник. Воронежъ 1891. (Крім цінної студії про місцеве нарiчiє (діялект) містить богату збірку пословиць, пісень і повістей народних, а відтак опис руского весiлля).

27. Степъ, херсонській беллетристичний збірникъ. Петербургъ 1886 (містить пісні весільні пов. елисаветгородского, зібрані Оленою Маркович — і нарис правних звичаїв народніх — Марії Гаршенко).

28. **У. А. Андрієвскій.** Козацкая дума о трехъ азовскихъ братьяхъ (критична студія з мапою). Одесса 1884. р.

29. **Вл. Яковлевъ.** Древне-кіевскія релігійозныя сказанія. Варшава 1875.

30. **Н. Маркевичъ.** Обычаѣ, повѣрія, кухня и напитки Малороссіянь. Київ 1860.

31. **Żegota Pauli.** Pieśni ludu ruskiego w Galicyi. Lwów 1839. (2 томи.)

32. **М. Номір.** Українські приказки, прислів'я і таке інше. Петербург 1864. (15.000 пословиць і над 500 загадок).

33. Програма для собиранія нар. юридическихъ обычаїввъ. Петербургъ 1889.

34. **І. Головацкий.** O halicke a uherske Rusi (Časopis českoho muzeum. V Praze 1843.)

35. Русскіє завѣсныя сказки валаамъ, подъ мракобѣсія, второе изданіе (є кілька повістей українських).

36. **А. А. Потебня.** Объясненія Малорусскихъ среднихъ народныхъ пѣсень, 2 томы. Варшава 1886 до 1887.

37. **М. Сумцовъ.** Культурныя переживанія. Київъ 1890.

38. **М. Сумцовъ.** Туръ въ народной словесности. Київъ 1887.

39. **М. Сумцовъ.** Малорусская географическая номенклатура. Київъ 1886.

40. **М. Сумцовъ.** Писанки. Київъ 1891.

41. М. Сумцовъ. Научное изученіе колядокъ и щедровокъ. Кіѳвъ 1886.
42. М. Сумцовъ. Колдуны, вѣдьми и упыри, бібліографическій казатель. Харкѳвъ 1891.
43. М. Сумцовъ. Опытъ объясненія малорусской пѣсни о Зуриди. Кіѳвъ 1885.
44. М. Сумцовъ. Религіозно-миѳическое значеніе малорусской свадьбы Кіѳвъ 1885.
45. М. Сумцовъ. Къ вопросу о вліяніи греческаго и римскаго свадебнаго ритуала на малор. свадьбу. Кіѳвъ 1885.
46. М. Сумцовъ. Малорусскія пѣниція пѣсни. Кіѳвъ 1886.
47. М. Сумцовъ. Коломыйки. Кіѳвъ 1886.
48. М. Сумцовъ. Вѣстныя названія въ украинской народной словесности. Кіѳвъ 1886.
49. М. Сумцовъ. Малорусскія фамильныя прозванія. Кіѳвъ 1885.
50. М. Сумцовъ. Starodawne sposoby przyrzadzania chleba. Warszawa 1890.
51. М. Сумцовъ. Етнографическія замѣтки. Москва 1889.
52. М. Сумцовъ. Воронъ въ народной словесности. Москва 1890.
53. М. Сумцовъ. Мышь въ народной словесности. Москва. 1891.
54. М. Сумцовъ. Заяць въ народной словесности. Москва. 1890.
55. М. Сумцовъ. Отголоски днѣстряньскихъ преданій въ монгольскихъ сказкахъ Москва 1892.
56. М. Сумцовъ. Къ исторіи сказаній объ искусствѣ ствѣлкѣ. Москва 1892.

57. **П. Ивановъ.** Народныя разказы о вѣдмахъ и упыряхъ. Харьковъ 1891.

58. **П. Ивановъ.** Народныя разказы о доли. Харьковъ 1892.

59. Новый зборникъ любимыхъ украиньскихъ народныхъ пѣсень. Москва 1872.

60. Вѣнокъ пѣсней малорусскихъ или думы, думки, хоры, танцѣ, зъ прибавленіемъ пѣсней весѣльныхъ для спѣволюбивыхъ рускиихъ лицъ.

61. **А. Боровиковскій.** Женская доля по малороссійскимъ пѣснямъ. Москва 1868.

62. **Ів. Франко.** Жіноча неволя в руськихъ народныхъ піснях. Львів 1883

63. (Потебня). Малорусскіе домашніе лѣчебники XVIII. в.

64. **В. М.** Свадебныя пѣсни въ лубенскомъ уѣздѣ. (в книжці „Приложенія къ Кіевской Старинѣ“).

65. **Г. Сорокинъ.** Свадьбы и свадебныя пѣсни у Малороссовъ Александрійской и Херсоньской губ.

66. **А. Н. Везеловскій.** Разысканія въ областѣ рускиихъ духовныхъ стиховъ. Петербургъ 1880 до 1890. (17 праць в двох томах; дуже важні до слѣди про легенди, пісні народні, обряди і т. і. усіхъ Словян, в тім числі цінна праця про рускі коляди).

67. **М. Драгоманів.** Повісті словянські о жертованю власної дитини (по болгарски).

68. **М. Драгоманів.** Повісті словянські о різдві Константина великого (по болгарски).

69. **М. Драгоманів.** Відміни словянські одної легенди евангельської (по болгарски).

70. **М. Драгоманів.** Причинки словянські до переказів про Едипа (по болгарски).

71. **М. Драгоманів.** Словянські перекази про сотворінє світа (по болгарски).

72. **Ігнатій з Никлович.** Казки. Львів 1861.

73. **Щастний Соломон.** Коломийки і Шумки. Львів 1862.

74. **А. Н. Шининъ.** Исторія русской этнографіи. Петербургъ 1891 (4 томи).

75. **І. Вагилевич.** Roztwerenie geskyszê (Časopis českoho muzeum. V Praze 1838.

76. **Илькевичъ.** Галицкіи русскіи приповѣдки. Вѣдень 1840.

77. **И. Галька.** Народніи звичаѣ и обряды зъ околицъ надъ Збручемъ. Львѣвъ 1862.

78. **М. Пачовский.** Дещо про рускі билини і думи. Львів 1893.

79. **М. Лисенко.** Збірники українських пісень з нотами. Липск-Київ, 4 томи.

80. **F. S. Celakowsky.** Z auttologie maloruskie, (переклад пісень малоруских), Časopis českoho muzeum 1842.

81. **М. Gliszczyński.** Znaczenie i wewnętrzne życie Zарогожа. Warszawa 1852. (Містить переклади козацких дум.)

82. **Безсановъ.** Калики ператножіє. Москва 1861—64. (6 томів, містить пісні лірницькі, в тім числі багато малоруских).

83. **Я. Головацкій.** Очеркъ словянського баєнословія, Львѣвъ 1860.

84. **О. Kolberg.** Pieśni ludu z Podola rosyjskiego. Kraków 1888.

85. **І. Коперницькі.** O góralach ruskich w Galicyi, zarys etnograficzny. Kraków 1889.

86. **Olga Roszkiewicz.** Obrzędy i pieśni weselne ludu ruskiego w Dolinie, Kraków 1886.

87. **Вол. Охримовичъ.** Значеніє малорусскихъ свадебныхъ обрядовъ и пѣсень въ исторіи еволюціи семіѣ. Москва 1892—93.

88. **Ант. Котляревский.** Розбір діла Антоновича і Драгоманова „Историческія пѣсни галицк. народа“. Петербургъ 1875.

89. **А. Потебня.** Розбір діла Головацкогo „Народныя пѣсни Галицкой Руси“. Петербург 1885.

90. **Jan Gregorowicz.** Przewodnik dla zwiedzających Czarnohorę. Lwów 1881. (Подибуємо тут цінні причини до говору і етнографії гуцульскої.)

91. **K. V. Zapp.** Cesty a procházky po haličské zemi. Praha 1863.

92. **S. Witwicki** Rys historyczny o huculach. Lwów 1863.

93. **А. Н. Врабель.** Русскій соловей, народныя пѣсни.

94. **А. Н. Аванасієвъ.** Народныя русскія сказки. Москва 1873. 4 томи.

95. **Ольга Франко.** Житє і слово, вістник літератури, історії і фольклору. Львів 1894.

97. Fr. Řehoř. Rusiňské zvani na svat'bu.

97. Fr. Řehoř. 75 артикуликів по чеськи писаних, дотичачих етнографії Русинів галицких, уміщуваних від р. 1879—1894 в часописях чеських „Promyslove listy, Svetozor, Slovansky Sbornik, Zlata Praha, Ruch, Kvety, Osveta, Lumir, Vema, Leda, Časopis českého muz., Zabavne listy, U domaciho Krbu, Nedelni listy, Narodni listy.

Виміню тут з 76 праць тільки найважнійші і довші: Гуцули, Русини в домовому господарстві,

Прохід по рускому селі, Руска загорода, Йордан галицких Русинів, Цвітна неділя, Шляхта ходачкова, Пташня на гудовім житю Русинів, Різдво Христово на Руси галицкій, Великодні забави (гагілки) Зельман, Похорон на Руси, Рахманський Великдень, Вироби і оздоби Гуцулів, День св. Юра і ніч чарівниць, з етнографічного природопису галицкої Руси, Жиравка Образ, Шлюби, Маланка, Людова медицина у Русинів, Гуцульке весіле, з подорожі по галицкій Руси, Церковні братства на галицкій Руси.

98. **В. Б. Антонович.** О скальныхъ пещерахъ на берегу Днѣстра. Одесса 1886.

99. 22 Пісні сьвітскі. рукопись з р. 1821.

100. **Ст. Руданський.** Сьпівомовки сьміховинки народні рускі переказані віршом, автограф поета.

C. Материяли до етнографії польскої.

1. **O. Kolberg.** Lud (екземпляр комплетний, власність п. Пшибиславского в відділі польскім).

2. **O. Kolberg.** Pieśni Ludu polskiego. Warszawa 1853.

3. **Żegota Pauli.** Pieśni ludu polskiego w Galicyi, Lwów 1838.

4. **K. Wurbach.** Sprichwörter der Polen, historisch erläutert. Wien 1852.

5. **M. Fedorowski.** Lud okolic Żarek, Siewierza i Pilicy. 2 tomy. Warszawa 1888 (Biblioteka Wisły t. I. i II.).

6. **Z. Wasiliewski.** Jagodze, zarys etnograficzny, Warszawa 1889. (Bibl. Wisły t. IV.)

7. **St. Polaczek.** Wieś Rudawa. Warsz. 1892. (Bibl. Wisły t. IX.)

8. **Wł. Weryho.** Podania Totewskie. Warsz. 1892. (Bibl. Wisły t. X.)

9. **Ad. Pleszczyński.** Bojarzy międzyrzeczy. Warszawa 1892. (Bibl. Wisły t. XI.)

10. **J. Boger.** Pieśni ludu polskiego na Górnym Szlązku z muzyką. Wrocław 1893.

11. **S. Udziela.** Lud polski w pow. Ropczyckim. Kraków 1892.

12. **Z. Świątek.** Lud nadrabski.
13. **Leop. Czapiński.** Księga przysłów, sentency i wyrazów łacińskich używanych przez pisarzy polskich. Warszawa 1892.
14. **St. Chatkowski.** Powieści i opowiadania ludowe z okolic Przasnysza. 2 tomy. Warszawa 1889—1890. (Bibl. Wisły t. III. i VI.)
15. **R. Zawiciński.** Z powieści i pieśni górali beskidowych. Warszawa 1889. (Bibl. Wisły t. V.)
16. **M. Suchorowski.** Wieniec pieśni żebrackich Lwów 1860.
17. **Jan Karłowicz.** „Wisła“, miesięcznik geograficzno-etnograficzny Warszawa (до тепер комплетних томів VII.)
18. **R. W. Berwiński.** Studya o literaturze ludowej ze stanowiska historycznej i naukowej krytyki. Poznań 1854. 2 tomy.
19. **A. X. Sapieha.** Podróże w krajach słowiańskich 1802—1803. R. 1811.
20. **J. P. Worowicz.** Dwie rozprawy o pieśniach narodowych 1803.
21. **Pruski.** (Z. Gloger). Obchody weselne. Kraków 1869. 2 tomy.
22. **M. Udziela.** Medycyna i przesady lecznicze ludu polskiego. Warszawa 1891. (Bibl. Wisły. t. VII.)
23. **Historya o siedmiu mędracach czyli Dyoklecyan** (książka ludowa). Nowy Sącz 1886.
24. **K. W. Zapp.** Zorian Doluhu chodahowsky, Casop. česk. muzeum 1842).
25. **M. Rybowski.** Baśnie ludu polskiego. Kraków 1893.
26. **M. A. Słowaczyński.** La Pologne russe. Paris 1894.

27. **S. Szuhewicz.** Czelakowskiego odgłos pieśni czeskich. Wrocław 1840.

28. **J. Hanusz.** Z językoznawstwa i literatury ludowej. Kraków 1887.

29. **Weryha-Darowski.** (?) Jeden rozdział do przyszłej księgi przysłów polskich. Kijów 1887.

30. **J. Kopernicki.** Pieśni górali Beskidowych z okolic Rabki. Kraków 1888.

31. **St. Grudziński.** „Lenore“ in Polen. Bochnia 1890.

D. Народня орнаментика.

Видавництва виставлені крім ч. 1. суть власністю проф. Шухевича, ч. 1. належить до п. Шибилавского.

1. **Взірці промыслу домового селян на Русі.** (Wzory przemysłu domowego włościan na Rusi, Lwów 9 map).

2. **Ольга Косачева.** Український орнамент. Кієвъ 1872.

3. **Махно.** Зборникъ малорусскихъ взорвъ.

4. **К. Сокологорская.** Зборникъ древне-русскихъ и южно-русскихъ нар. взорвъ.

5. **А. Лисенко.** Южнорусскій орнаментъ. Кієвъ.

III. Взори прикрас стінних, тканих і иньші.

1, 2. **Прикраси стін і образів.** 47 картонів, витинані дівчатами з барвистого паперу. З тих прикрас укладають они, наліплюючи їх на стіни, цілі китиці, вінки і т. п., або обклиюють ними рами образів, рами вікон і сволки, на котрих спочиває стеля. Звичай уживати ті прикраси — не дуже давний, розповсюдилоє ся по всхідній часті краю дуже скоро, так, що вже лиш в декотрих околицях єго ще не знають.

3. **Гердани** 56 штук, вироблювані в повіті Городеньскім, Снятиньскім і заліщицкім з дрібних скляних перел в ріжних взорах, котрі відповідають взорам гафтів і вишивок. Гердани роблять ся в той спосіб, що скляні перли насилують ся на волосїне або нитку, відтак сплітає ся і нашиває ся на червоній стяжці, що зовесь гарасівкою. Гердани уживають дівчата і жінки яко прикрасу на шию або голову, а парубки замість стяжок на капелюхи.

4. **Забори** в числі 25 штук. Се звисаючі кінці білих наміток, котрими жінки завивають голову. (Гляди стрій голови на манекині жінки з Тишковець).

5. **Взори димок** 58 штук. Полотно власного виробу несуть селянки до жидів, котрі осібними на ту ціль спорудженими приладами друкують на нїм всілякі взори.

IV. Людова різба.

6. Старий трираменний деревляний сьвічникъ, різба фігуральна. До него вкладають Гуцули воскові сьвічки, що зовуться трійці і що їх посвячують на Йордань, 18. січня кожного року. Їх уживають при богослуженнях і важніших обрядах, при першій сійбі сьвяченю піль і т. д.

7, 8, 9, 10, 11, 12 вироби славного гуцула різбяря бл. п. Юрія Шкрибляка, котрого праці посвятив мійський львівський музей промисловий окремий зошит свого видавництва: „Взори домового промислу на Руси“. Бл. п. Юра довершував сю працю незвичайно примітивними приладами, ножиком і долотцем, котрі сам собі спорудив, а барилки точив на токарни власного помислу, котру також зладив власними руками.

13 – 37. Вироби синів Юри, обох братів Василя і Миколи Шкрибляків. Між виробами знаходиться дуже майстерно зроблений сьвічник ч. 10, тарілки ч. 14, 25, 26, ящики ч. 31, 32 — в котрих гуцул може безпечно возити масло або бриндзю в бесагах (мішках) на кони по скалах, стрімких скелях, не лякаючись їх знищення. Оба брати уживають до роботи купчих прирядів різбарських, оточивши спершу предмет на купчій токарни. Годить ся примітити, що оба неписьменні так само, як і їх покійний отець.

308. 1) Тіло Ісуса Христа, 2) Тіло Матери Божої виріб М. Дутчака з Новосілок, пов. Бучач.

309. Дві тарілки, ложка і вилки, виріб селянина Стефана Микитина з Лятача, пов. Заліщики.

310. Рама і палиця, виріб селянина Б. Мисницького з Яворова, пов. Збараж.

311. Медальон представляючий святого Кирила і Methodia, хрест з тілом Христа, виріб парубка Василя Бибули з Лятача, пов. Бережани.

Різби 308—311 поміщені в сали III. на стінах.

САЛЯ II.

V. Фотографічні знімки.

38. (1—49) зроблені проф. Волод. Шухевичем, побільшені в заведеню фотографічним Ед. Тшемеского панною Софією Тшемескою:

1. Типи дівчат в святочнім строю з пов. Городеньского.

2. Типи дівчат з Стецеви, пов. Снятиньского.

3. Група селян з Сусилова під Комарном.

4. Група селян з Райтарович, пов. Самбірского.

5. Дівчина з Березова, пов. Коломийского.

6. Жінка з Стопчатова, пов. Коломийского.

7. Дівчина, передміщанка, з Самбора.

8. Дівчина з Сусилова, пов. Рудки.

9. Родина селян з Тишковець, пов. Городеньского.

10. Родина селян з Старих Богородчан, пов. Богородчани.

11. Група селян з Красова, пов. Львівского.

12. Група з Ямниці, пов. Станіславів

13. Парубки в святочнім убраню з пов. Городеньского.

14. Група передміщан „Нанухів“ з Самбора.

15. Група селян з Райтарович, пов. Самбірський.

16. Група селян з Стечеви, пов. Снятинський.
17. Група гуцулів з Яворова, пов. Косів.
18. Група селян з Надвірної.
19. Група селян з Красного, пов. Калуш.
20. Пастухи з Лавочного, пов. Стрийського.
21. Група жидів повертаючих з божницї.
22. Селянин і селянка (супруги) з Лисця, пов.

Станіславівський.

23. Хата від фронту бідного гуцула з пов. Косівського.

24. Та сама хата з боку.

25. Загорода заможного гуцула з пов. Косівського.

26. Середина хати селяньскої з Стечеви, пов. Снятинського.

27. Піч кафельова (столїтня) з Тишківцеь, пов. Городенського.

28. Часть мешкальної кімнати з столом в часї великодних съвят. На столї покритім скатертю великодні паски.

29. Група пастухів з пов. Городенського.

30. Торговля на ринку в Снятині.

31. Міщани з Надвірної.

32. Церковця. Сцена з гагілок великодних. Шість парубків несуть трьох товаришів посеред відповідних съпівів по селу на закінченє гагілок. Перод церковцею довгий ланцух малих дївчат, званий, р о с п у с т к а, що значить, що так, як сей ланцух розвиваєсь з ним розпускає ся. кінчить ся обряд гагілок. (Тишківці, пов. Городенка).

42. Молодші дївчата приглядають ся гагілкам і ждуть р о с п у с т к и.

43. Сьвячене паски на Великдень. Тишківці, пов. Городенка.

44. Селяне виносять сьвячену паску.

45. Сьвячене овочів (16 серпня) в Яворові, пов. Косів. Від тої пори можна їсти овочі і мід. По довершеному сьвяченю люд остає на майдані (місце довкруги церкви), і частуєсь посполу сьвяченою водою, овочами, медом і нарочно на той день упеченими обварінками.

46. Люд під церквою в Краснім, пов. Калуш.

47. Весільна група з Чепелів, пов. Броди. Отець і мати дожидають при звуках музики повороту новоженців з церкви і приймають їх і гостей в порозі хати горівкою і медівниками.

48. Похорон (тіло несуть на марах), пов. Городенка.

49. Такіж (похорон) з Березова, пов. Коломия. Домовину тягнуть серед літа воли на санях. В часі читання євангелія складають селяне дари на домовину, приноси, котрі по похороні люд з'їдає на кладовищі (тризна).

41. Жебрак з під Калуша.

33. Гуцули в дорозі до міста на торг. Коні обладовані бе сагами, вовняними мішками, в котрих находять ся килими, ліжники, (бо ними покривають ліжка), сіно на попас і т. д.

34. Торг в Яблоніві.

35. Роботи на сплаві в Підлютім, пов. Долина.

36. Перша сійба. Трійцю (три воскові сьвічки) всаджує господар в землю, запалює її, побіч неї укладає на обрусі, скатерти, два хліби і мішок зі збіжем, а відмовивши відповідну молитву, кидає перше зерно на рілю. — Тишківці, пов. Городенка.

37. Робота при воженю снопів.

38. Дожинки. Женці вертають по скінчених жниввах сьпіваючи відповідні пісьні до господаря з желанями. Передом йде молода доживова з вінком збіжа на голові, побіч неї дружка з китицею колося. — Тишківці пов., Городенка.

39. Сцена в полудне коло криниці.

50. 77 фотографій, що представляють типи, звичаї і людові сцени з Поділя — довершив Н. Грайм, фотограф в Камінци Подільськiм.

51. Типи жидів. 42 знимки з Каменця Подільського.

VI. Писанки.

39. 1700 оказів зі всіх повітів Руси Галицької. А робить ся їх ось-як: в лівій руці тримає жінка, писарка яйце а в правій писальце, є се мала бляшана рурочка, прикріплена під кутом простим до патичка. Те писальце мачає ся в горячий плинний віск, котрим тотя рурка заповнюєсь, тоді обертаєсь яйце а віск пише по нiм ріжні лінії. Вкинемо таке яйце, до жовтої краски, тоді воно ціле закрасить ся на жовто, кромі місць потягнених воском — тоті остають білими. На жовтому тлі пише писарка нові лінії писальцем, відтак вкидає яйце до краски червоної, котрою закрашуєсь ціле яйце, з виїмком місць покритих воском, отже на білому тлі і на жовтому. Коли присохнуть тоті краски, тоді пригріваєсь яйці при горячій печі, звідтіля віск топнiє і даєсь легонько затерти шматочкою, відтак виступають на нiм лінії білі і жовті, а тло червоне. Зелену або

чорну краску пореносять писарки просто на яйце, довершивши попередню роботу.

Писанки пишуть наші жінки в часі великого посту, а особливе в четвер і п'ятницю Великодню. В Великдень (неділя) дають писанок сьвятити, опісьляж роздаровують їх проміж знакомих на знак приязни.

VII. Вироби гуцульські з дерева і мосяжи,

розміщені в двох ошклених шафах ч. 40 і 41, в двох габльотках ч. 42, 43 і на двох стїнах ч. 44 і 45.

40, 41, 42, 43, 44, 45. Оказів 275. Є там стрільби (рушниці) і пістолі кремінкові; ліжко, інтересне своєю формою, зі сховком на кулі, різблене або висаджуване мосяжними гузиками або дротиками; стрійні ташки (торби ремінні), висаджувані гузиками (бовтвцями мосяжними); мистецькою своєю роботою, цизельованем гузиків домового виробу визначають ся ч. 110 і 117; кубки ч. 38 і ріжки ч. 41 на порох, бо давнійше уживано подвійного пороху, грубший всипувано до люфи, тоньшим підсипувано панву; файки з бляхи мосяжної і бакфонтової цизельовані в хороші взори; палиці (війтівська ч. 30), топірці і келефи (ручка закривлена); стрійні ремені, як: ч. 118 багато прибраний у всякі потреби: (файку) люльку, ніж, кресиво, перетичку, ігольник і мошонку на гроші, крім того багато прибраний гузиками і ланцюшками; ножі, на особлившу увагу заслугують 2 ножі: ч. 76 і 77, роботи Марка Мегеденюка з Річки, пов. Коссів, окладинки з тису, украшені перелками і мосяжними

дротиками; спряжки; хрести мосяжні, котрі носять на шиї жінки і поєдинчі великі, котрі носять муштини; цизельовані бляхи на капелюхи (брилі) місто стяжок; гарапники ч. 36; перстенці; товчка на оріхи ч. 56 і т. і.

На більшу увагу заслугують іще топірці роботи Шкрибляків; такіж (ч. 22.) Марка Мегеденюка з Річки; взірці виробляють ся на таким топірці ось-як: поперед робить мистець дірочку сверликом, опісляж вбиває по однім шклянним пацьорку. До виконання того топірця потребував Марко 3 місяців дуже томлячої праці.

Палицю ч. 25 виконав Василь Шкрибляк. Вона оказує всілякі роди штуки орнаментованя, іменнож: різбу в розі і дереві, вибивані взірці на блясі, плетінка з дроту, мозаїку деревом і циною, вкладані дротики і бляшки.

Предмети під 42, 43 і 44 суть власністю Музею Покуцького, заснованого в Коломиї гр. Ед. Старженським.

VIII. Столи.

47. Стіл роботи Миколи Шкрибляка.

48. Стіл роботи Василя Шкрибляка.

49. Стіл роботи денного зарібника Миколи Грабовича з Лошнева, пов. Тереховельського; до виробу уживав тільки ножика і сокири.

49. Стіл роботи гуцула Василя Яковлюка з Криворівної, пов. Косів.

ІХ. Манекіни.

50. Манекіни числом 32 представляють вірний образ типів руского люду з ріжних околиць, становлячих немов етнографічній стрефи. Матеріяли на убори суть, з виїмком уборів міщанських, виробами домового промислу. Кожда селянка пряде сама вовну або лен, відносить прядиво — коли не має власного ткацкого варштату — до місцевого ткача, а звідтіль до кравця, або сама зшиває, вишиває і т. і. словом вона споряджує собі і цілій сім'ї одєжу. Убори на тих манекінах суть усї сьвяточні. Весільні відріжняють ся хиба тим від сьвяточних, що молода (княгиня) має на голові вінок з позолочуваного барвінку, а молодий (князь) має такий самий вінок на чорній баранковій шапці.

Два манекіни гуцулів з Криворівної, пов. Косів, представляють типи верховинські з під Чорногори. Занятем гуцула є годівля худоби, овець та вкінци торгівля тим товаром. Стрій гуцула короткий, щоб лекше було в нему сїдати на коня, щоб не вязав руху по крутих дорогах та урвисках; він надає движенням гуцула легкости і звинности, до чого вельми причинають ся легонькі кирпці (постоли) припасовані добре до ноги. Короткий червоний сердак і такіїже сподні додають уборови живочности. Сорочку носить гуцул завсїгди по-верх сподень. Широкий черес, наїжений великою силою гузиків і ланцюшків, опоясує гуцула і служить йому до переходу люльки, мошонки на гроші, ножа, кресива, перетички до файки ігольника, а часом стремить у йому і пистоля. Через плечі висить торба, в котру ховає гуцул хліб, хустку, тютюн і т. і.

Великий мосяжний хрест здобить єго груди, а шию велика хустка. Голову покриває гуцул в лїтї тяжким фільцовим чорним капелюхом. Невідступним товаришем кожного гуцула і гуцулки а навіть дїтий є оздїбний кептар, т є короткий козушок без рукавів, котрий вивертає гуцул на слотї до гори волосом.

Гуцулка носить місто спідницї дві запаски власного робу з вовни, з котрих перодню підчас праці відпинає; єї шия двигає нераз кілька кільо коралїв венецких і хрестиків, котрі виробляють доморослї мосяжники; голову здобить коса густо переплїтана волочкою, цвїти і начїлок з мосяжних бляшок. В косу вилїтають гуцулки мосяжнї гузики і дрібнї білї мушлї.

Верхню одєжу становлять кептар і сердак визше описаний.

Зовсїм інакше виглядає убранє жителїв рівнини: єсть оно довге, поважне, тяжке — як і сам селянин поважний, отяжілий, працюючий коло рілї звільна — бо тяжко. Жїноче лице, котре у гуцулок позїстає і в пізнїйшому віці гладке — покриваєсь у селянок з долїв морщинами, котрі походять з того, що така селянка єще молодою дївчиною тяжко нераз днем і ніч'ю мусить працювати.

Пять манекїнів з села Тишковець, пов. Горденка, дають веначе образ цілої сїм'ї селян, хлїборобів. Отець в кожуху, котрого навіть серед найбільшого горяча уживає при урочистях, звичайно надягає чорний по колїна сягаючий сердак (сїрак) з сукна власного виробу; тїло опоясує звичайно швіряюим поясом не дуже широким, а при урочистях червоним вовняним поясом, котрого обв'язує

вузким ремінцем; тяжкі чоботи надають йому повільну, тяжку ходу; мати, котрої голова обвинена білою переміткою, з нависаючими на плечі у взірці тканими заборами, носить поверх сорочки фоту, декуди обгорткою, горботком звану, овиваваючись нею від пояса майже до кісток, а кінці фоти прикриває фартушком, що зовесь за паскою. Стан обв'язує широким поясом, власноручно тканим, а відтак вузкою окрайкою, щоби фота і запаска не злетіла.

Дівка убрана в сорочку вишивану шовком, з золотими гальонами, запаску (фартушок), на ший двигає множество венецьких коралів, герданів, стяжок, з тих одна від уха обводить цілу шию до другого уха. Коси переплітує хорошо волочкою; від потилиці звішує много стяжок, котрі покривають плечі аж до пояса.

Парібок, котрого ноги оздоблені припонками, (рід камашів), носить довкола пояса при урочистях широкий вовняний пояс, котрого обв'язує вузким ремінцем; в буддень опоясує тіло тільки тим ремінцем, до котрого прив'язаний ніж і мошонка, шкіряний мішочок на гроші; хлопець в білу, з капелюхом пристроєним богато в гердани місто стяжок, а довкола дна наїжених множество павиних пер.

Подібний легкий стрій як би гуцульськийносять верховинці повітів: Богородчани, Долина, Турка, як то слідно на відповідних манекінах.

Рукави (дуди) на манекіні з Ілинець представляють працю рук жіночих, мережкою звану; взори єї дістаєсь в той спосіб, що витягаєсь части ниток, а з того повстають діри обдїргані.

Капота на манекині з Беняви звертає особливу увагу свою не тільки зеленою своєю краскою, як цікавими вишивками, які лишень у тому селі находимо.

Білий убір на голові невісти (молодиці) зі Стопчатова, пов. Коломня, звертає на себе увагу не тільки своїм виглядом, но і гафтом та фалдованєм кінців намітки.

Підгірський люд тієї околиці, сусідуючої з гуцульскою, убирає ся коротко, легко, живописно, як гуцул.

Стрий дівчини з Заваля, пов. Снятинського, вказує вплив румунський, котрий заволодів майже цілою Буковиною і дістаєсь до сусідних сел Галичини. Правдива Русинка убирає голову богато в цвѣти, стяжки та волочку, сорочку вишиває переважно вовною червоною, а Румунка упетрить голову цілим стосом сьвітилок, котрими здобить також сорочку. Той власне вплив обявляєсь на манекині з Заваля на границі Буковини. Шовкова (східна) спідниця, також хусточка віткана за пояс, вказують на повизші впливи. Короткий кожушок без рукавів називає ся тут з румунська цурканка, у гуцулів і де-інде кштар.

На манекині з повіту Рогатинського достереже кожен вплив школи. Дівча, котре вишивало давнійш запасочки у власні хороші взори, що їх сьвіт подивляв цілий, навчилось вишиваця в якихсь неопределених, просто несмачних лїніях, до чого їй певне служили якісь німецькі видавництва мод і т. и.

Манекіни міщан з Угнова, Камінки, Куликова, Теревовлі і Жовкви дають образи живописених, поважних строїв Довга капота олоясана шовковим

поясом, часто слудкої роботи, ниньки уже вовняним, з шапкою на завісах надають тим постатям незвичайної поваги, якою таки міщаньство руске, що творило власні цехи, давнійше тїшилось загально.

Х. Біле та інча одїж.

51—80. Сорочки жіночі і мужескі, полотно ручної роботи, такеж зішите та украшене, котре виконуєсь або гафтом хрестиковим (73—80), або атласковим (ч. 51—56), чи також так званою мережкою (витяганєм ниток — ч. 65, 68, 69 70, 71) — або шитєм ланцюшковим, званим низинєм, на відворотній сторонї, а взір поветає на сторонї властивій (59, 60, 62, 64).

Сорочки в котрих переважає гафт чорний, походять з повітів Борщівського і заліщицького, о взорах переважно червоних з пов. Городеньського, мережанї з тогож повіту і зі Снятинського, а 2 ряди у споду з околиць Яворова піді Львовом, де кромі горішньої части рукавів (плечики, вставки) вишивають ся також манкети.

81. Вишивки учениць школи в Коростенку коло Хирова — виставець учителька Ясеницка.

92—95. Спідницї власного виробу з ріжних околиць.

96—101. Запасочки (фартушки) полотняні вишиванї.

102, 103. Запаски, фартушки тканї з вовни.

233. Опинка з Ілинець, пов. Снятинський. Жінки заступають нею спідницю.

234. Горботка з Завяля, цїль як ч. 233.

246. Запаска, фартушок з вовни.
272. Наракуциці, штильпи, котрі виробляються і носять гуцули.
273. Рукавиці гуцульські.
274. Капчурі гуцульські.
104. Капота жіноча з Богданівки, пов. Збараж.
105. Кафтан міщанський з Угнова, пов. Рава руска, на нїм пояс міщанський з Любачова.
106. Кафтан білий з пов. Сокальського.
165. Капота міщанська підбита футром, пояс міщанський і шапка на завісах з Надвірної.
166. То саме з Угнова, пов. Рава руска.
167. Кожух міщанський зі Збаража.
168. Капота міщанська з Калагорівки, пов. Збараж.
169. Кожух зі Сушна, пов. Камінка струмилова.
- 170—215. Сїраки, кафтани, опанчі, кабати, кожухи, сподні і т. н. з ріжних околиць всхідної Галичини. Опанчі ч. 170, 185, 196, ношені в околицях Дністра, ушив кравець в Рогатині Антін Нерад.

ХІ. Прибраня голови.

- 107—125. Капелюхи з Соломи з ріжних повітів, відріжняючі ся формою, способом зішиваня і вбраня.
107. з Чорнокінців.
- 108, 109. Повіт Львівський.
110. З Рейтарович, пов. пов. Самбір.
111. Зі Старогороду, пов. Сокаль.
112. З Лятача, пов. Заліщики.

113. Зі Стецевої, пов. Снятинський.
114. З Тишковець, пов. Городеньський.
115. З Ольхівця, пов. Борщівський.
116. Зі Стопчатова, пов. Коломийський.
117. З Снятина.
118. З Ілавча, пов. Тереховля.
119. З Тереховлі.
120. З пов. Підгаєцького.
121. З Ілинець, з пов. Снятинського.
122. З Парищ, пов. Надвірнянського.
123. З Богданівки, пов. Збараский.
124. Гуцульський.
125. З Заваля, пов. Снятинський.
126. Шапка, клапаня, підбита баранком а обрамована лисиним хвостом, з Добровлян, пов. Заліщицького; такі носять у всіх східних повітах.
127. Шапка, кучма, з Підгаєц.
128. Шапка міщанська на завісах з Куликова.
129. Шапка з пов. Підгаєцького.
130. Шапка з пов. Рогатинського.
131. Кучма, стрійна у весільний вінок.
132. Такаж з повіту Заліщицького.
133. Шапка козацка з перед сто років, зі Снятина, пов. Сокаль.
134. Дівчини з Мицова, пов. Сокаль.
135. Дівчини пов. Турка.
136. Молодиці зі Стопчатова, пов. Коломия.
137. Завій жінки (невісти) з рос. Поділя.
138. Завій невісти з України.
139. Завій жінки з Заваля, пов. Снятин.
140. Дівчини з під Коломиї.
141. Стрій молодої (княгині) з пов. Калуш.
142. Дівчини з пов. Збараж.

143. Жінки з Хотилюбу, пов. Яворів.
144. Дівчини з пов. Гусятин.
145. Дівчини з пов. Борщівського.
146. Дівчини зі Стопчатова, пов. Коломия.
147. Дівчини з пов. Збараского.
148. Дівчини з Дублян, пов. Львів.
149. Жіночий з Голгоча, пов. Підгайці.
150. Жіночий з України.
151. Дівчини з Княжа, пов. Снятин.
152. Начілок дівчини з Березова, пов. Коломия.
153. Чепець жінки з Березова пов. Коломия.
154. Дівчини з Волиня.
155. Дівчини з Богданівки, пов. Збараж.
156. Жінки з Сушна, пов. Камінка.
157. Дівчини з пов. Рава руска.
158. Каптур жіночий з Угнова, пов. Рава рус.
159. Каптур жіночий з Угнова, пов. Рава рус.
160. Жіночий з Немотова, пов. Цішанів.
161. Жіночий з Яжова нового, пов. Яворів.
162. Жіночий з Плазова, пов. Цішанів.
163. Дівочий з Рейтарович, пов. Самбір.

XI. Килими, верети і т. и.

- 217, 218. Коци гуцульські до накривання ліжок.
- 219, 220. Килими гуцульські до накриття ліжок.
221. Килим з пов. Каменецкого.
222. Килим з Мединя, пов. Збараж.
224. Верета з Шишковець, пов. Броди.
226. Верети з Потуриць пов. Сокаль.

Крім тих верет під ч. 224 і 226. пообвішувані
суть подібні з повітів Сокаль і Броди вздовж сто-
лів у всіх трех салях I, II, III.

227. Верета з пов. Яворів.

228. Три верети з Чернокінців. пов. Гусятинь-
тинський, яко побічне zatrudжене зимою Михайла
Рудзика.

229. Килим з Клебанівки, виріб в килимари
Вол. Федоровича.

230. Верета з мединя, пов. Збараж.

231. Верета з Іваня, пов. Заліщики.

XIII. Пояси, крайки, скатертї і т. и.

232. Збірка 60 штук поясів так мужеских як
жіночих і крайок (вузких) з ріжних повітів.

233—234, гляди: Біле і одїж.

235. Пара пошивок гафтованих з Березова,
пов. Коломия.

236. Пара пошивок гафтованих з Чернокінців.

237. Скатерка (накривало) з Косова.

238. Ручник з Косова.

239. Скатерка з Жидачева.

240. Ручник з Жидачева.

241. Скатерка з Богородчан.

242. Гачкована вставка з Деренівки, пов. Те-
ребовля.

243 Вставки до пошивок, мережка, з Де-
ренівки, пов. Тереховля.

244. Варштат до роблення чіпців.

245. Чіпці на варстаті ч. 244. споряджені,
з Деренівки, пов. Тереховля.

246. Гляди: біле і одіж.
 247. Скатерка з Мишина, пов. Коломня.
 248. Взорн тканнн.
 249. 250. Скатерка з Мишина.

XIV. Рада повітова в Заліщиках*).

251. Виставляє (варстат) робітню ткацку, сукна, запаски, їрдани, чоботи, писанки, перемітки, дзьобні, скатертї, кожухи, полотно, сїраки.

Опроче того вироби керамічні з Беремян і модель млина річного, гляди саля III.

Виконавцї і цїни предметів суть на тих усїх предметах вказанї.

XV. Юрий гр. Дунїн-Борковскій.

252. З Городка, почта Касперівцї, виставляє сорочки, обгортки, крайки, полотна, сукна, ручники, череси, їрдани — власного виробу селян повіту Заліщицкого.

XVI. Печиво.

253. Містить пасхи (печиво великодне), короваї (весільне), колачі, хлїби, пляцки і т. н. з ріжних околиць всхідної части краю. Деревця застромленї

*) На спеціальне жадане виставленї предмети находять ся осїбно разом зібранї, а не як иньших виставцїв по категорїям.

в короваях зовуть у нас на Галицькій Русі „їльце“, уживають ся вони лишень при весільних обрядах.

XVII. Трійця.

254. Три сьвічки воскові в бляшанім ліхтарі, уживані при ріжних обрядах.

XVIII Дзьобні (торби).

255--261. Носять селяне через плечі. У них ховають тютюн, файку, хустку, папіроси і т. и.

XIX. Вироби зі шкіри.

262—267. Пояси шкіряні „череси“.

268. Чоботи з ріжних околиць; жовті сафіянові виробу кутського, уживані в пов. Снатиньскім, Коломийскім, Косівскім, Заліщицкім і Городеньскім.

269. Черевики (сізту) з пов. Заліщицкокого.

270. Кирці з гірских околиць.

271. Кирці гуцулки з капчурами, шкарнитками власного виробу.

272, 273, 274 гляди: біле і одіж.

275, „Бордюх“, мішок шкіряний без швів, шкіра стягнена з вівці. В тих мішках носять гуцули ріжні річи, особливе муку, котру той мішок зберігає від перемокнення.

276. Мошонки, шкіряні торібки на гроші.

САЛЯ ІУ.

XXI. Музичні інструменти.

- 277. Ліра.
  - 278. Трембіта гуцульська.
  - 279. Бас, пов. Броди.
  - 280. Решітка, пов. Броди.
  - 281. Скрипка, виробу з Лошнева.
  - 282. Цимбали.
  - 283. Сопілки.
  - 284. Цимбали.
  - 285. Скрипки, виробу Марка Мегеденюка з Річки пов. Косеївського.
-

XXI. Моделі, упряж, боднарські вироби, коші, знаряди до ловлі риб і инче.

- 286. Ярмо гуцульське на воли.
- 287. Сідло гуцульське.
- 288. Дерев'яні стремена гуцульські.
- 289. Модель хати гуцульської, виробив Николай Шкрибляк.
- 290. Модель хати селянської в Бабухові, пов. Рогатинського, виконав Михайло Лейба, хлібороб з Бабухова.

291. Модель цілої загороди зі Стрептова, повіт Камінка.

293. Модель хати селянської, після плану Тов. політехнічного, виконав Роман Цішевський, Львів.

294. Модель хати з Ріпника, виконав Францішок Кухарський.

295. Модель млина річного на Дністрі в Заліщиках. Цілий млин поставлений на поромі, котрий прикріплений ливною на берегу. В міру прибуття або убуття води підтягаєсь млин ближше берега, або пускаєсь єго далше на середину. Пливуча вода порушає колесо. Виставець: Рада повітова в Заліщиках.

296. Медлиці.

297. Модель олійниці. У вижолоблений діл на-сипуєсь сімя, а крутячи корбою втискаєсь в него толок, котрий витискає олій, а сей відпливає руркою до підставленої посудини. Тишківці, пов. Городенка.

298. Колиска гуцульска.

299. Колиска з Потушиці, пов. Сокаль.

300. Човно з шувару з волоком, пов. Рудки.

301. Терлиця.

302. Рибацка сітка.

303. Кіш на картофлю.

304. Кобелі і т. и. вироби з шувару.

305. Кошки на ложки.

306. Сито, пов. Яворів.

307. Решето, пов. Яворів.

308—311. гляди: різба людова.

312. 14 штук боднарских виробів Івана Іванкова з Богородчан, дїжа, близнюки, коновки, цебрики, ящики на масло і т. и.

313. 25 okazів боднарства гупульського о взорах випалюваних штанцями навмисне до того спорудженими. Є там двояки, трояки, четвераки (сполучені коновочки), котрих уживає ся до ношеня страв, скіпці, куфлі на муку, черпаки на воду, міри на жентиці і такі-ж на муку, миски, цебрики і т. и.

314. Сновалка до звиваня ниток, Іван Іванків з Богородчан.

315. Сновалка до звиваня полотна, того самого.

316, 317. Куделі.

318. Забавочки дїтинні з Яворова.

319. Кіш на збіже з Ілавча, пов. Теремовля.

320. Терлиця.

XXII. Скрині.

321. Скриня з пов. Коломвйського

322. „ Райтарович, пов. Самбір.

323. „ Яворова.

324. „ Коссова.

325. „ Холоєва, пов. Камінка.

326. „ Калуша.

Кераміка.

327. Вироби керамічні значія етнографічного з глини свої, жовтої, червоної, поливані і без поливу, гладкі і з взірцями.

327. Вироби тоті містять 186 okazів мисок, близнюків, ривок, друшляків, горшків і т. и., — до-

морослими гончарами вироблюваних з різнородної глини, неполиваних і поливаних, гладких і у взорах; все те служить на щоденну потребу селян на Русі галицькій.

Чорні не випалювані, т. зв. сиваки, походять з Вертелки, пов. Бродського; цікаві суть тутки близюки, 2 горшки сполучені разом, маючі одво ухо; в них виносять селянки їдуть на поле; суть тут і окури, рід малих печів, їх уживають до викурювання пчіл з улїв; в тій цілі накидуєсь в середину сухого худобячого гною, запалюєсь єго, а дим виходить з окура сторчачим комином та окурює пчоли; — далі йдуть широкі збанки з вузким ушком, їх виробляють спеціально для жидів, котрі зваривши собі в п'ятницю вечером каву, вкладають тоті збанки в грань, в наслідок того остає кава теплою до суботи рано, що для жидів єсть дуже користне, бо їм в суботу огню розпалювати не вільно.

Червоні випалювані походять з Бережан, пов. Заліщицького

Випалювані з орнаментикою лінійною зі Смільна, пов. Бродського і зі Сокаля. Інтересні суть тут збанки на олій з вузким ухом.

Білі з орнаментикою фігуральною — то виробили бл. п. Шостоцького зі Сокаля, а з орнаментикою фігуральною фантастичні походять з Гуцульщини, іменно-ж виробили Кошака з Пістиня і Івана Баранецького з Коссова

Начинє в виді перстень зовесь колач; кризь ушка з боку втягаєсь ремінь, на котрім завішуєсь колач через плечі, а носить ся в ньому воду або горівку.

Ліхтар трираменний, трійця; він є на три свічки, так як тоті дерев'яні або бляшані, що описані вище.

Не менше інтересний єсть баран з вазоником на цвѣти; роблений він спеціально для міщан.

ЦЕРКОВ.

Первісно було наміром Дирекції Вистави уставити в відділі етнографічним лишень модель церкви, яко оказ народної архітектури і гуцульського стилю в будованю церков. Пізнійше, коли оказала ся потреба окремого павільону для відділу церковної штуки, прийшла Дирекція до пересвідчення, що для поміщення сих предметів павільон, виставлений в формі церкви буде найодвітнійшим. Тож спровадила Гуцулів, котрі збудували церков таких розмірів, що і вигідно могла стати павільоном для предметів, що дотичать церковної штуки, як рівнож може послужити, яко взорець народної архітектури. Крім сего, цїлею сеї части вистави єсть виказати сю відрубність культури галицької Руси, що вийшла із взаїмного сполученя впливів византійської традиції з западною цивілізацією. Впливи бо сі вельми виразно відбивають ся в штуці церковній. Звідси то походить, що предмети відносячі ся до релігії руского народу, як: іконостаси, хрести, плащениці, фелони і т. в. мають так відрубний характер, що сьміло можна сказати, він становить оригінальну руску релігійно-народну прикмету.

В церкві виставовій поміщено всі надіслані предмети без огляду на їх артистичну або археологічну вартість. Вправді не велике їх число, але се легко дасться витолковати, зваживши, з якими трудностями було одержане їх зібранє. Бо в першій лінії „Галичанинг“ статтями, повними злоби, тероризовав сю часть духовенства, що єму сприяє, відраджуючи участи в працях вистави. По-друге, консисторі видавали вправді обіжники до духовенства, заохочуючи до попираня вистави, але самі зі своїх зборів нічого надіслати не хотіли, один лиш Преосвящений Др. Пелеш надіслав кілька предметів зі своєї власної збірки. По-третьє, і се було немалою перешкодою, що убуток предметів на протяг пяти місяців робив значну люку в церквах, та що нарід сам, непоминаючи цілей Вистави, спротивляв ся висиланю на неї предметів церковних, ставляючи навіть чинний опір, як се пр. мало місце в Богородчанах.

Наколи узгляднить ся всі сі обставини, а в їх світлі схоче ся оціняти ті з таким трудом зібрані предмети, сміло буде можна сказати, що по церквах наших мусять находити ся неперебрані дорогоцінності рускої штуки, що свідчать о високім степені давнійшої культури народу руского.

Церков поставив доморослий тесля Лесько Кобчук з Яворова, пов. Косівського, при помочи шістьох товаришів з тогож самого села. Дирекция закупила ковки, а висше наведені люде порізали їх і виставили церков без пляну і без руштованя, а закупив єї комітет церковний громади Красова, пов. Львівського.

В низше поданім списі виставлених предметів подаю про них близші подробности, чи-то на підставі

присланих мені інформацій, витягнених з хронік церковів, чи-то на підставі каталогоів давнійших вистав, як приміром вистави археологічної і Ставропигійської, о скільки, розуміє ся, сї предмети находили ся на згаданих виставах. Наконєць в деяких случаях зміг я відчитати потрібні дати на самих предметах. З тої-ж то причина, так детермінація, як і описи самих предметів не всюди відзначають ся конечною науковою педантною.

Вол. Шухевич.

І К О Н О С Т А С .

(ИКОНОСТАГЪ).

В церквах грецького обряду, відділений єсть олтар, а тим самим і пресвітерія від середини церкви стіною, зложеною з образів, в котрій находять ся по-середі двері головні і двоє дверей побічних. Стіна ся називає ся **иконостасъ**; назва ся походить з грецького „іконостазіс“ що значить зіставлене образів.

Іконостаси впроваджено до церков грецьких (византійських) в перших століттях по Р. Хр.

Після приписів Отців церкви Іконостас має представляти історію завіта, в наслідок чого початок і зіставлене образів завсїгди мусить відповідати певним формам, від яких в обряді церковнім відступити не можна. Форма Іконостасу така, яка вона нині, виробляла ся, відповідно пізно з Іконостасу, що служив звичайним відгородженем пресвітерії, веспільним обом церквам, грецькій і латиньській, а відтак в Церкві грецькій прибрав сей вид, який має нині.

Найдавнійші Іконостаси се загородження, оперті на стовпах, відділяючі пресвітерію від корабля

церкви і заслонювані завісами, зачіпленими на прутах, відповідно до потреб культу. Іконостас складає ся з двох головних частий, долішної що називає ся „деїсус“, а значить по грецки молитва і з горішної, відносеячої ся до лиць з історії св. Письма. Деїсус, або часть долішня має по-середині насу-против олтаря двері головні або царські врата, по правій стороні сих дверей образ Спасителя а по лівій образ Матери Божої. Образи сї називають ся нам'кстніи з тої причини, що в кождім Іконостасі і завсїгди на тім самім місци мають находити ся. По обох боках зараз біля сих образів містять ся двері діаконські, поза сими дверми на крилах Іко-ностаєу, наколи на се місце в церкві позволяє, уміщені суть образи празничні, котрих зміст відно-сить ся до тих Святих, в котрих честь церков по-ставлена.

Царські врата суть звичайно богато різблені, ажурові, щоби крізь них можна видіти олтар і сьвя-щеника, приносячого жертву, на коли завіса, що над дверима повинна находити ся, не зтягнена.

Після первістного ритуалу, находив ся в церкві грецкого обряду лишень один олтар і мусїв бути уставлений на всід сонця; сьвященик отже, стоячи в кораблі церкви і обернений лицем до олтаря, с. є до входу, мав по правій руці, с. є. на полудне образ Спасителя, а на лїво, с. є. на північ образ Богоматери.

Двері діаконські суть завсїгди повні, на них звичайно малюють св. діаконів, св. Стефана і св. Лаврентія, часом і иньші образи, як в іконостасі Рогатиньскім, котрого двері діаконські находять ся

на виставі під ч. 44. вимальовані св. Архистратиг Михаїл і Мельхизедек.

В гліфах дверей царських і діяконських находимо звичайно образи, представляючі в цілій поставі Отців Церкви, св. Василя Вел., св. Івана Золотоустого, св. Григорія, св. Миколая і інших.

Горішня часть Іконостасу понад Деїсусом складаєсь з кількох рядів легма біля себе уставлених образів, відносячих ся до св. Письма. Перядок, в яким сї образи понад собою уставлені, приписує обряд грецкого ритуалу.

В першій ряді находимо безпосередно над царськими вратами образ, представляючий Тайну Вечеру, частійше однак лице Христове на хустці, т. зв. хустку св. Вероніки. По обох боках сего образу вздовж іконостасу уставлені суть празники або празнички, себ-то образи, відносячі ся до історії життя Христа і Богоматери. З правої сторони Іконостасу образи що відносять ся до Ісуса Христа, як: Крещеніє Господнє, Преображеніє Господнє, Торжественний вхадъ до Єрусалима, Воскресеніє Гднє, Вознесеніє Гднє; з лівої сторони образи, що відносять ся до життя Пр. Діви Марії, як: Поведеніє къ храмъ Пр. Богородицы, Благовіщеніє, Оуспеніє Пр. Богородицы і т. п. Образки сї суть звичайно менчих розмірів, форми подовгастої, і давнійше були уряджені до виїманя, клали їх в отвітні сьвята на столику, званім тетраподъ передъ царськими вратами до цільованя вірним. Звідси то й походить, що сї образки по старих церквах звичайно зачернені, стерті і невизначні.

В другій ряді містить ся, звичайно по середині над царськими вратами образ більших розмірів,

на котрім представлений Христос сидячий на престолі, благословячий нарід: „Архієрей“.

По обох боках Христа єсть завсїгди по шість образів, представляючих дванацятьох Апостолів, найчастїйше в цілих поставах, уставлених завсїгди в тїм порядку, що по правій і лівій руці Христа св. Петро і св. Павло, відтак Євангелисти а дальше прочі Апостоли.

В третім рядї над образом „Архієрея“ находить ся найчастїйше образ Матери Божої з Ісусом Хр. виходячим неначе із єї лона. Се найдавнїйший спосіб представлення пісьля грецкої літургії Матери Божої з Дитятем, знаний під ритуальною назвою **Премдрость**. В такім образї бачимо Матір Божу еп face з руками дещо піднесеними. Дитя Ісус виходяче з лона в тїй самій позиції; лівія просто-висно переведена через середину лица Матери Божої, переходить рівнож через середину лица Дитяти і дїлить образ на дві зовсїм симетричні часті. Замість сего образу лучає ся часом насїм місци видїти образ царя Давида.

По обох боках сего трохи більшого образу середного, находить ся найчастїйше в медальонах мальовані погрудя пророків в однім рядї, наколи представлених їх лише 12, в двох, або і в трох рядах або навіть в симетричних групах, наколи Іконостас і місце позваляють помістити більше

Кромі више представленого способу уміщення більших образів в Іконостасї, поміщені суть в міру архітектонїчного устрою будови Іконостасу менші образки, що відносять ся до подій св. Письма, розкинені в медальїонах на піднебїню дверей царских є діяконських, в глїфах рам образів намістних і над

дверима діяконьськими коли вони низші від царських врат*).

Іконостас виставлений в виставовій церкві єсть власністю церкви монастиря ОО. Василян з Крехова коло Жовкви. Він споруджений в XVII. ст. а при кінци минушого ст. перенесено єго зі знесеного монастиря в Верхратї до Крехова і тут єго відновлено. Мабуть маляр, що відновляв єго не рушив образу св. Василя (по правім боці), бо техніка виконання сего образу зовсім відмінна від техніки, яку видно на відновлених лицах Ісуса Христа і Матери Божої. Орнаментики тла при тім не рушано. Образ по лівім боці, що представляє Апостолів Петра і Павла, новійший, не сягає і сорока літ взад. Над Деїсусом 6 образків з старого завіта. Понад ними образи двох пророків в рамах різблених в стилю бараківім; середину займає великий образ „Архієрея“. Спаситель сидить в облаках, піддержуваних двома ангелами; по боках під сподом Мати Божа і св. Іван. Над Христом образ Бога-Отця з умираючим Спасителем. Образи т. зв. празничні поміщені по обох боках Іконостасу, бо по причині конструкції церкви нестало місця, щоб їх уставити на властивім місці.

Фотографія уміщена на столі поучає докладно як сей Іконостас в цілости представляє ся.

Різьба в Іконостасї гарна ажурна, викінчена пісьля ритуалу, котрий вимагає щоби різьба представляла виноград з овочами, бо пісьля містичного представлення Евхаристії, винна лоза виросла з рани Христової, що пнучи ся до гори, обвинула хрест

*) Сей опише Іконостасу взятий з видання „Вистава археологічна“.

і звисала з другої сторони понад чашу, до котрої Спаситель сам з винограду сок видушав (гл. образи 17 і 20).

Царські врата в сім Іконостасі походять з приходської церкви в Крехові і сягають XVI. ст. Різьба на них представляє дерево Єсея; на дні виростають галузі винограду а посеред них видніють погрудя царів з роду Давида, на самім же верху Мати Божа з Дитятем. (Родовід Матери Божої).

ОБРАЗИ і РІЗЬБИ.

1. *Исус Христос з 12 Апостолами.* 7 образів олійно мальованих на дереві. Образи виїмлені з Іконостасу. Спаситель (Архієрей) сидить на фантастичнім престолі, довколо вго голови двох чотиюокрилатих ангелів; пальці правої руки зложені так, як сего вимагає обряд грецький. Вік половина XVI. або XV. столітя.

Власність церкви в Рогатині.

2. *Св. Іван Хреститель.* Образ олійний на дереві на золоченім інкрустованім тлі, поділенім на рівні чотиюкутники, в кождім з них в середині находять ся хрестики; на сїм тлі образ св. Івана в сидячій поставі. Правоцею благословить а в лівій держить білу таблицю з написом: „*Покайте сѧ, приближи ко сѧ царство небесне*“ Довкола образу сьвятого находить ся 10 сцен з вго життя Вік XIV.

Власність церкви в Рогатині.

3. *Исус Христос, ѓ хѳрос,* сьвіт, представлений яко старець з довгою бородою і короною на голові. Понад ним в півкрузі 12 Апостолів. Горішня часть тла орнаментована, золочена. Вік XV.

Власність церкви в Рогатині.

4. *Дванайцять Апостолів*. Образи олійні на дереві. Рамки з різьбою византійською. Вік XVI.

Власність церкви в Бібрці.

5. *Страсти Господні*. 12 подій з життя Спасителя. Образи олійні на дереві. Події заосмотрені в отвітні підписи. Вік XVI.

Власність церкви в Рогатині.

6. *Образ Матері Божої*, мальований олійними красками на дереві. Вік XVII.

Власність монастиря в Крехові.

7. *Соборъ Пресвятых Богородицы*. (Зібране празників Богородичних). Образ мальований олійно на дереві. Тло срібне, орнаментоване, посеред него Мати Божа з Дитятем, яко Премудрость, довкола неї сьвяті а над ними пастирі і Три Царі. Посередині на самім верху Дух Сьвятий. Вік около 1650

Власність приватна.

8. *Спаситель*. Образ олійний на дереві, винятий з деісуса Іконостасу церкви в Свистільниках. Тло грубо золочене різблене, орнаментоване. Багряний одяг орнаментований в золотисті цвѣти Р. 1704. Малював маляр Йов.

9. *Мати Божа з дитятем на руці*. Образ олійний на дереві, винятий з деісуса Іконостасу Свистільницького. Тло і т. н. як під ч. 9. Р. 1704. Малював Йов.

10. *Спаситель*. Образ олійний на дереві з деісуса старого Іконостату Р. 1620.

Власність приватна.

11. *Мати Божа з дитятем*. Образ олійний на дереві. Р. 1620.

Власність проф. Шухевича.

12. *Мати Божя з дитятем.* Образ олійний на полотні, представляє Матір Божу, сидячу на престолі. Рік около 1650.

Власність проф. Шухевича

13. *Ісус Христос яко Архієрей.* Образ олійний на дереві представляє Спасителя, піддержуваного в облаках трома Серафимами. Христос благословить правою рукою, в лівій держить св. Письмо. В горі два ангели держать престол. По боках престола Мати Божя і св. Іван Хреститель. Горішня часть тла золочена, різблена, орнаментована, так само нїмби довкола трех голов. Р. 1707. Януарія 16. Однаковож стиль образу показує на давнійші часи.

Власність церкви в Ласківцях.

14. *Мати Божя, яко Цариця Небес,* стоїть в облаках на ільобі, довкола ільобу повзає вуж, котрого Мати Божя допче ногою. Напись: *Сїа сотре главу єго*“. (Ся зітре єго голову). Образ олійний на дереві; на золоченім, орнаментованім тлі вносять ся ангели. Рік около 1700.

Власність церкви в Монастирських.

15. *Св. Катерина,* яко мучениця, з мученичою пальмою в руці. Образ олійний на дереві, на золотистім тлі, різбленім в орнаменти. Вік XVII.

Власність церкви в Раківци коло Солотвини, походить зі Скита Манявського.

16. *Мати Божя з дитятем на руці.* Тло золочене, орнаментоване. Оба лица мальовані олійно на дереві, руки і одяг, горорізьба в части позолочувана в части посріблювана. Вік кінець XVIII.

Власність церкви в Рогатині.

17. *Містичне представленє св. Євхаристії*. Образ олійний на дереві, представляє Христа свдячого у їстїп хреста. З Христової рани виростає винна лоза, котра пнучи ся в гору, ововає хрест і спадає по другім боці вже зрілими овочами понад чашу, до котрої Спаситель витискає сок. Вік XVII.

Власність приватна.

18. *Св. Февронія*. Образ олійний на дереві, представляє на золоченім орнаментованім тлі св. Февронію в стоячій поставі з хрестом в правій руці а в лівій з табличкою з написею, винятою з житя св. Февронії. Рік XVII.

19. *Св. Іван Хреститель* з крилами, отже, яко сьвятий і післанець Божий, ангел. Постать на тлі краєвиду. Образ олійний на дереві. Вік XVII.

Власність церкви в Монастирисках.

20. *Проскомідийний жертвенник* Головний образ містично представляє Євхаристию (гл. ч. 17), на бічних крилах жертвенника Мати Божа і св. Іван, на горішній части образ Бога-Отця а понад ним хустка св. Вероніки. Спід жертвенника творить сховок на чашу, на передній части сховку по однім боці сторожа, на дверцях архангел, а з другого боку 2 постаті Сьвятих. Рік 1730.

Власність церкви в Сушні.

21 *Расп'ятіє Христове*. Олтарик, когрого середна часть представляє Розп'ятіє Христа, на горішній части скісної, глибокої рами постать Бога-Отця, а на бічних частях постаті Св. Василія і Івана. Долішня часть представляє Христа, лежачого в гробі. Образ олійний на дереві. Вік XVII.

22. *Св. Миколай*. Образ олійний на дереві представляє св. Миколая, довкола него події з життя сего Сьвятого. Тло було колись срібне, ще в деяких місцях світить ся, тепер замальоване бронзовою краскою; первісне мальовило фігур не рушане. Рік 1520.

Власність церкви в Камінці струміловій.

23. *Покровка Прєск Богородицы* (Опіка Матери Божої). Образ олійний на полотні. Мати Божа яко „Прємудрость“ покриває своїм плащем всіх до неї прибігаючих. Рік около 1750.

Власність монастиря в Крехові.

24. *Антїпедіум*. Пласкорізьба в дереві, обтягненім верствою гіпсу, покрашена металічними красками, представляє трех ангелів в гостинї у Авраама. Вік XVIII.

Власність церкви св. Трійці в Жовкві.

25. *Розп'ятіє Христове*. Образ олійний на полотні. Вік XV.

26. *Чотири Євангелисти*. Чотири образи олійні на полотні. Вік XIX.

27. *Св. Миколай*. Образ олійний на полотні. Тло срібне, орнаментоване. В долї три події з життя св. Миколая. Вік XVI.

Власність приватна

28. *Антїпедіум*. Позолочувана пласкорізьба в стилю рококо представляє одно з чудес св. Миколая. Вік 1750.

Власність церкви Пр. Діви в Бучачи.

29. *Антїпедіум*. Позолочувана пласкорізьба в стилю рококо, представляє учеників Христових, ідучих до Емаве. Р. 1750.

Власність, як 28.

30. *Антипедіум*. Позолочувана плоскорізьба в стилю рококо, представляє „усікновеніє глави“ св. Івана.

Вік і власність як ч. 28.

31. *Христос і Мат. Божя*. Два образи в спільній рамі, олійні на дереві. Вік XVII.

Власність церкви в Рогатині.

32. *Пророки*. Два образи в різблених рамах з найвисшого ряду Іконостасу Свистільницького. Вік XVII.

33. *Пророки*. З Іконостасу церкви в Дашаві. Вік XVII.

34. *Царські врата*. Різьба стилю византийського представляє винну лозу з овочами а посеред неї шість медалйонів олійно мальованих з постатями Архангела, Матери Божої і чотирох Євангелистів. Вік XVI.

Власність приватна.

35. *Царські врата*. Різьба стилю барокового, представляє як ч. 34. Вік XVII.

Власність церкви в Свистільниках.

36. *Царські врата*. Різьба стилю рококо. В. XVII.

Власність приватна.

37. *Діаконьські двері*. Двоє бічних дверей Іконостасу. Плоскорізьба в стилю рококо представляє Благовіщенє і Архангела уносячого ся в облаках з Дитятем. Р. 1750.

Власність церкви в Бучачи.

38. *Діаконьські двері*. Два образи, один представляє Архангела з лїлією в руці, другий Архангела в лицарській зброї, виміряючого справедливість. Образи олійні, тло і німби золочені. Вік XVIII.

Власність церкви в Свистільниках.

39. *Стіна над алтарем.* Посередині в глибоких різблених рамах плоскорізьба з дерева, представляюча Рождество Христове. На переді постаті Пр. Діви в св. Йосифа. Межи ними р. 1676. В горі ангели. По обох сторонах образу постаті Євангелистів, св. Іван і св. Лука, стоячі на клячниках. Під образом плоскорізьба в дереві, в овальнім заглубленю, представляюча внутр сьвятині з відчиненими дверима. Фігур нема. По боках малі, овальні випуклі образи св. Петра і Павла в оздобних золочених картушах. На долі, на підставі стіни дві групи в міщанських строях навколішках XVII. в. На право жінки, на ліву муцини. По за постатями Євангелистів дві каріятиди, споглядаючі на боки і спливаюбі в долині в орнамент, закінчений машкаронами. На них оперте бельковане прикрашує орнамент винограду. На єго рогах в горі постаті Євангелистів св. Матея і св. Марка, сидячі на підставах прикрашених львиними головами. Між ними два картуші, один над другим, кожний з місцем порожнім на образи. На вершку висшого дві крилаті голови ангеликів, посередині стояча постать благословлячого владки (св. Станіслава?). Одїж всіх фігур золочена, лиця мальовані. Рисунок поправний, різьба зовсім добра, робота безсумніву львівска.

Колись власність львівського франтішканского костела св. Хреста, знесеного в р. 1784. тепер церкви в Скнвлові.

40. *Посьлідня вечера.* Образ олійний на дереві. Вік: початок XVII.

Власність проф. Шухевича.

41. *Плащениця*. Образ олійний на дереві представляє Христа в лежачій постаті, котрого на білім полотні тримають два ангели. Вік XVII.

Власність проф Шухевича.

42. *Страшний суд*. Образ олійний на дереві. У самій горі представлений єсть звій, мовби пергаментовий, з зіздами і знаками зодіаку; єсть то небо, таке, як „звинена книга“ після слів Епокаліпси; звій той майже до половини утятий, і тому то наріжники недокладно можна означити; по низше звою хори Серафимів і Херувимів. Під ними по середині Христос, а по обох боках коло него на спільній лаві 12 Апостолів. У стіп Христа клячуть Ева і Адам, убрані від стіп до голови. За Евою стоїть Мойсей, що правою рукою показує на другу сторону образу, а в лівій тримає звій з написом: „Ото суть ті праведники, о котрих я вам говорив“. За ним в двох рядах Жиди, Нїмці, Татари і т. і., а за Адамом їдуть перед суд: також в двох рядах єпископи, королї, пустиножителї, вдови і т. и. Середина, вага душ, витерта; звідси веде огненна ріка, що в діл щораз більше розходить ся, до горла Левіатана, де Люципер відбирає душі грішників.

По лівій сторонї кривавої дороги представлений рай, обведений доокола муром, ломаним від кутами, з брамою залізною, над котрою літає Серафим. На середині тої загороди в горі, сидить Богородиця на престолї, котру окружують два ангели; по єї правій руці постать доброго „розбійника“, що тримає хрест в руці; понизше престола Богородиці: Авраам, Ізаак і Яків на спільній лаві. Оба образи: Богородиці і Авраама серед цвитучих дерев і цвітів. До брами раю надходять з одної сторони Апо-

столи під проводом св. Петра а з другої Пророки. Близше кривавої дороги видно образи, що представляють смерть праведного і грішного

По правій стороні дороги кривавої єсть образ воскресеня тих, котрих пожерла земля і тих, що їх забрало море.

В горі над землею і долом під морем, трубить по два ангели в позавни. Землю від моря відграничує крута чорна лівія, серед котрої стоїть будівля. На землі видко звірі, що видають з себе члени людські, котрі колись пожерли; в воді же риби, раки, черепахи, вужі.

Троха обтятий лівий берег цілого образу, представляє гріхи людські. В долішнім лівім розі цілого образу надпись, що поясняє, після св. письма, страшний суд. Напись вкінчить ся датою: 1587.

Власність церкви в Камінці струміловій.

43. Образъ второго пришествія Ісуса Христа. Є то образ, що трохи інакше представляє страшний суд, як ч. 42. В горі по середині Христос, цілий в золочених облаках; по его боках Богородиця з ангелами, а з другої сторони св. Іван Хреститель з св. Василем і рядом ангелів. Святі ті стоять в хмарах, де по обох боках трублять два ангели. В другім ряді зараз під Христом лежить з боку книга отверта, сперта на хрест з вінком терновим. По обох боках престола по 6 Апостолів.

У стіп престола висить рука Божа, що тримає вагу, котра становить середину третього ряду з гори. На тій вазі важать ся злі і добрі дїла. Одно добре дїло переважить чотири злі, котрі даремно старають ся Люципер і Левіятан переважити на противну сторону. По стороні „праведнои“ душі клячуть Адам

одітий від стіп до голови, а за ним стоять: св. Онуфрій і інші пустинники, сьвяті черці, єпископи, царі, вдови і т. и.; по правій же стороні при важці „грѣшныхъ“ душ клячуть Ева; за нею стоїть Мойсей, з десять заповідями в руці лівій, а правою показує на праведних. Мойсей провадить на суд невір: Жидів, Татар, Арабів, Муринів, Турків і Нїмців.

Під тим представлений по лівій руці рай подібний як в ч. 43, але без Богородиці, тільки „разбойникъ“ з хрестом в руці стоїть над Авраамом, Ізааком і Яковом; троха на право від образу раю образ смерти праведника, а під ним образ пир у богача з Лазарем на землі.

По правій руці воскресене тіл і інші дії з життя грішників, як: з гробів встать тіла, чорт пірвав спячого, смерть богача, сновідь грішного, котрому чорт сидить на ухом і т. и.

Образи ті відділяє від раю дорога кровава, що раз більше і веде до горла Левіятана, на котрого носі сидить чорт, що скликує душі трубою Дорогою кровавою впадають голі тіла грішних до горла Левіятана, де їх приймає Люципер; серед голих тіл видніють голови і одіті тіла черців та іновірців. По кровавій дорозі ведуть „немилосердні чорти до пекла немилостивих грішників“, а низше везе чорт на тачках людий „пишних“ зарозумілих до пекла.

У самого споду на середині представлені муки душ в пеклі: богатого, піяка, дітубійці, чарівниці, бунтаря, брехуна, злодія, розцустниці, мельника, ткача, кравця, гулящої, картяра і т. и.

Вздовж лівого берега представлені рухами чортів 12 гріхів. Вік XVII.

Власність церкви в Холоєві.

44. *Діякошські двері*. Двоє бічних дверей з Іконостаса. На одних образ Мелхіседека, на других Архангела Михайла. Образи відновлені походять з в. XVII. і суть власністю церкви в Рогатині.

45. *Христос яко учитель дітей і Богородиця*. Два образи теперішні олійні на полотні. Малював Юлій Панкевич.

46—47. *Два образки олійні на дереві*, представляють Вознесеніє. Вік XVIII.

Власність церкви в Холоєві.

48. *Олтар процесіональний*, зложений з двох замиканих образів, що представляють Христа і Богородицю. Походять з Скиту Манявського. Вік XVI.

Власність церкви в Раківці коло Солотвини.

49. Олійний образ на дереві; в горі постати Богородиці, Христа оточених Евангелистами з св. Николаєм; в середині 12, Апостолів, а в долі св. Юрий, 4 постата святих і св. Іван Хреститель. Вік XIII.

Власність проф. Шухевича.

50. *Успеніє Богородиці*. Образ олійний на дереві, представляє як ч. 69. Вік XIII.

Власність проф. Шухевича.

51. *Вознесеніє*. Образ олійний на дереві В. XIV.

Власність проф. Шухевича.

52. Як ч. 49.

53. *Рождество Христово*. Образ олійний на полотні. Вік XVII.

54. *Ангел*, вирізаний з дерева і олійно помальований.

Власність церкви в Холоєві.

55. *Св. Пророк Данило*, образ олійний на полотні; дококола стати св. Данила, 12 дій з письма его. Вік XVIII.

Власність церкви в Холові.

56—57. *Два Апостоли*. Образ з Іконостасу церкви в Дашаві. Вік XVIII.

58. *Послідна вечера*. Образ олійний на дереві, виймлений з Іконостасу церкви в Дашаві. Р. 1738.

59. *Марія Магдалена*.

60. *Сторожі при гробі Христа*.

61. *Рождество Христово*.

Всі три образи з р. 1738.

Власність церкви в Дашаві.

62. *Спаситель*. Образ олійний на сребрянім тлі орнаментованім. Вік XVII.

Власність церкви в Дашаві.

63. *Богородиця*. Вілтар представляє різьбу в стилі византийскім Образ Богородиці олійний на золотистім, орнаментованім тлі. Вік XVII.

Власність церкви в Щирцю.

64. *Спаситель*. Образ олійний на золотистім орнаментованім тлі. Вік XVII.

Власність церкви в Щирцю.

65. *Спаситель благословлячий*. Образ олійний на золотистім тлі, різбленім в орнаменти, на котрім в горі видно в медальонах образи Богородиці і Івана хрестителя. Рама також позолочуваною пласкорізьбою окрашена. Образ мабуть перемальований. Вік XVII.

Власність церкви в Солонці.

66. *Богородиця з Дитятем*. Робота, тло і т. и. як ч. 65.

67. Трираменний хрест з рознятим Христом.
Вік XVI.

Власність церкви в Рагатині.

РИЗИ ЦЕРКОВНІ.

68. Плащениця, представляє пам'ятку зложення Христа до гробу після обряду всхідного, котрий не дозволяє з'образити Христа в формі плястичній. В церкві рускій не уряджують гробу Божого так, як в костелах римо-католицких; тільки розкладають плащеницю в наві церковній на підлозі або на малім підвизшеню і обкладають свічками, смереками.

Слово *плащениця* означає простирало, в яке то Йосиф з Арімафтеї завинув мертве тіло Спасителя світа, і тому то на плащениці є оно з'ображене в лежачій поставі, в гробі. Дококола голови Спасителя видно облаки з знаменем хреста, а над головою Христа напис грецькими буквами **ΙC. ΧΡ.**, с. є. Ісус Христос, над цілим тілом напись (по грецки) „го ентафіасмос“ т. зн. похороненє.

Над тілом Спасителя і понизше тогож уносять ся ангели, що послугують, з котрих два в горі, два в долі держать Рішіді (вахлярі). В чотирох рогах плащениці, поміщені суть символи чотирох Євангелістів, а то: орел з євангелієм з написом **ΙϞ** с. є. Іван; віл з написом **ΛϞ**, с. є. Лука; лев з написом **ΜΑΡΚΟΣ** с. є. Марко і ангел з написом **ΜΑΡΙΑ** т. є. Маєей.

При чотирох виміненних символах Евангелистів суть чотири розділені літургічні слова по грецки, що означають: сьпіваючи, благаючи, взиваючи, говорячи.

На всіх чотирох берегах плащениці, почавши з гори, читає ся від знаку + грецький напись, що в дословнім переводї звучить:

„Той Божий і освячений Агнець зроблений єсть через Єго Сіятельство Пана Івана Александра Воеводу і Марину найпобожнійших і милости гідних дїтий тихже Пана Ілію Воеводу і Марину найпобожнійшу конкуренційними видатками, Преосвященного Митрополїти Молдаво-Валяхїї і Приморя Пана Макария в р. 6936 Марта 5“.

Рік від сотвореня сьвіта 6936 відповідає 1426 р. по рождестві Христа.

Власність монастиря ОО. Василян в Жовкві.

69. Фелон На багрянім оксамитї нашитий давний ручний гафт, що представляє „Успєніє Богородиці“. Дія представлена вірно після обряду всхідного. Богородиця спочиває на постели, покритій багровим ковром, оточеній в ногах і головах постатями Апостолів і Вітцїв Церкви. Коло постели видїє стать Христа, що тримає в руках улїтаючу душу Богородиці, котра єсть представлена в видї повитого Немовляти. Стать Христа оточена ангелами, а над головою крила Херувимів. Гафт виконаний шовком і золотою ниткою, лиця постатей, руки і волося з шовку штихом всхідним, одїж, покривала на постели, а також крила ангелів і херувимів зроблені ниткою золотою. Контури одягу, фалдів на нїм, також складів покривал на постели

суть викінчені штихом ланцюховим почасти ниткою шовковою, почасти золотою.

Достатно архаїчне представленє смерти Богородиці, спосіб виконання гафту, вкінци матеріал що ужито єго до роботи, показує, що фелон той ще з віка XV., а був він власністю Скиту Манявського.

Власність монастиря ОО. Василян в Жовкві.

70 і 72. Два фелони. На оксамиті нашиті ручні гафти з віку XVI., а доказують то спосіб роботи та матеріал з'ужитий. На престолі сидить Христос і тримає в лівій руці отверту книгу, а правою благословить. Христос одітий в ризи церковні, з мітрою на голові. По боках престола ангели. До Христа зближають ся сьвяті з обох сторін.

Всі постати виконані ручним гафтом, золотою ниткою. Лиця, волося, руки і ноги шовковим гафтом, і польським штихом. Постати ч. 70 брамовані в горі і у долу пасом гафтованим золотою ниткою. Пас той з'ображає стилізовані цьвіти і листє.

71 і 73. Епитрахили до визше описаних фелонів.

70, 71, 72, 73. Власність рускої семинарії у Львові

74. Фелон. Горішну часть творить позумент оксамітний зеленій. На нїм нашитий золотою і срібною ниткою тканий гафт, котрий представляє Премудрость, Богородицю з Немовлятем на руках, окружену ангелами. В ногах клячуть сьвяті Теодозий і Антоний, а з боків зближають ся до неї сьвяті: Николай, Іван Златоустий, Григорий, Павло, Іван Хреститель, Петро і Василій. Над Богородицею ве ся срібно гафтована стяжка з нечетким написом, в ногах Серафим.

Вздовж цілого гафту нашитий у долї ряд сріблом гафтованих звїзд. Вік XV.

Власність монастиря ОО. Василян в Жовкві.

75. Фелон з шовкової матерії о білім тлі. В горі на багрянім оксамиті медальон, тканий золотою ниткою, що представляє **Пекрокъ**, с. в. Ошіку Богородиці. З крилами з'ображена Богородиця, улітає понад сьвятими Николаєм і Василієм і окриває їх своїм плащем. Лиця Богородиці і обох сьвятих мальовані. Ціле поле докола медальону нашите товстим, срібним, богатим гафтом, котрий представляє вуче ся галузе з листем. Вік XVI.

Власність рускої семінарії у Львові.

76. Фелон з білої, шовкової матерії на котрій розкїннні шовкові розети. На горішній части з оксаміту зеленкго, нашитий дуже богатий гафт, виконаний золотою і срібною ниткою. Той гафт представляє образ **Благовкїцінійа**. Богородиця перенята молитвою при клячнику, а проти неї крилатий ангел з галузкою пальмовою в руці. На тлі богатого орнаменту виднієсь над головою Богородиці Немовля, що вносить ся в хмарах, а ще визше Бог. По боках: постати св. Йосафата і св. Анни.

Власність рускої семінарії у Львові.

77. Фелон. На новім, голубім оксамиті нашитий ручний гафт, що представляє **Благовіщенє**. Постати Богородиці і звїщального ангела з'ображені в великих розмірах, так, що суть майже так високі, як фелон. Лиця, а також всі инші части нагого тіла, також і волося, виконані дуже гарно гафтом шовковим. Нитка укладана штихом подовговатим, т. зв. всїдним. Брови і очи, також тїнь лиця, части волося уложеного дуже гарно на голові ангела, викінчені ниткою крашеною. Ризи осіб, авреолї докола голови і крила ангелів викінчені золотою ниткою. Контури

риз, границі фалдів дуже добре уложених, зазначені ниткою шовковою штихом ланцюшковим. По за постатями представлений якийсь будинок, котрого крівля оперта на стовпах. Техніка, матеріял гафту показують на першу половину XV. в., а суть они подібні як ч 68.

Власність монастиря ОО. Василян в Жовкві.

78. Фелон. На темногубім шовковім тлі в двох лучистих з спільною середотчкою колах взноситься в хмарах постать Богородиці, окруженої ангелами. У долі зібрані Сьвяті і Апостоли. Роги тла виповняють лучисті овалі, що представляють чотирох Евангелистів; по полях помежи ними серафими і зьвізди. Вік XVII.

79. Фелон. На багрянім шовку представляє гафт в колах як ч. 78 образ Вознесеня. В долі розпятіє. Роги і виші поля займають Серафими, цьвіти і листя. Все те виконане гафтом золотою і срібною ниткою. Вік XVII.

Власність монастиря ОО. Василян в Жовкві.

80. Епітрахиль. На рожевім шовковім тлі вишиті зеленим гафтом постати вісім Сьвятих (підписи стерті), що стоять на аркадах; по над ними два херувими; тло украшають листисті галузки, виконані срібним гафтом.

81. Епітрафіль. Біле шовкове тло, на нім золотою ниткою ткані хрести, чаші, скрижалі, увінені виноградом.

82. Епітрахиль. На шовковій матерії золотою і срібною ниткою гафт виконаний дуже богато. Гафти представляють в 6 понад собою лежачих рядах по два Апостоли. Налися затерті. Вік XVI. або XV. Власність проф. Шухевича.

83. Епітрахиль з червоного аксаміту, окрашений гафтом в стилі „барок“, котрого контури нашиті золотим шнурком. В долі на панцирю герб князів Сапіга. Вік XVII.

Власність монастиря ОО. Василіян в Крехові.

84. Епітрахиль. Гафт на рожевім атласі. В чотирох медаліонах представлені суть постати ангела, Богородиці і двох вітців церкви. Переділи між медаліонами украшені прегарним орнаментом в стилі відродження, в горі голови херувимів оточені шістьма крилами. Цілий гафт виконаний золотою ниткою і шовком. Вік XVIII

85. Омофор бл. п. єпископа Шенцицького (1762 до 1779). На зеленім тлі шовковім гафт виконаний золотою ниткою. Фігури представляють св. Онуфрія, Богородицю, св. Николая і Василя. Поміж ними орнамент багатий в цвѣти. У одному кінцеві герб Сас, у другого монограм а над ним корона.

Власність гр. кат. Єпископства перемиского

86. Епітрахиль. На темнозеленім тлі постати святих Йоакима, Анни, Івана, Андрія Ап., Василя, Антонія і Теодозія, котрі стоять в аркадах; в горі два херувими. Решту тла украшують листасті галужки. Гафт виконаний переважно срібною ниткою. Підписи над посталями дуже добре заховались, а також і дата, коли епітрахиль був зроблений: 27. Вересня 1640 р.

Власність гр. кат. Єпископства перемиского.

87 і 88. Епітрахиль (2 окази). Они гафтовані багато золотою ниткою, а гафт представляє овочі серед листя і цвѣтів. Стиль ренесанс.

Власність гр. кат. Єпископства перемиского.

89 91. Фелон з матерії купованої.

92. Дальматика похоронна дуже щедро срібною і золотою ниткою в цвѣти і листѣ уткана.

93. Мітра бл. п. єпископа Снігурського (1818 до 1847). Гафт ручний виконаний золотою і срібною ниткою; серед містерно вючих ся листів і цвѣту золотого уміщені на сребрянім тлі в наріжниках чотири постати Євангелистів, а твари їх виконані тоже ручним гафтом. Бордюра долішна та луки, що від верха до долішного обводу провадять і суть убрані в зьвізди з дорогих каменів, уставлені на тлі срібного перешиваного золотою ниткою гафту. Гафт той враз з мітрою сягає XVII. віку. Тої мітри уживав єпископ Снігурський яко спадкоємець відзнак єпископських по своїх попередниках. В той сам спосіб став ся єї властителем і теперішній єпископ: Впр. о. Пелеш.

94. Той сам єпископ посідає мітру даровану перемській капітулі гетманом Хмельницьким. На багровім оксамиті тої мітри з'ображений гафт, виконаний золотою та срібною ниткою, на рогах чотири ангели, котрих відграничають чотири гафтовані бордюри, а лучать ся з подібною бордюрою у насаді.

95. Мітра Архимандрити. На оксамиті нашиті в чотирох наріжниках голови шестикрилатих ангелів, роботи з віку XVII. По середині бордюри і також у насаді споряджені з купних гальонів.

96. Мітра. На срібнім тканім тії бордюри і наріжники золотою ниткою ручно гафтовані

Обі ті мітри суть власністю монастиря ОО. Василян в Жовкві. Носили їх бувші Архимандрити, котрі їх одідичували по померших своїх попередниках. Осгатній Архимандрит, що їх уживав, був

Орест Хомчинський († 1855.). Єсли судити після гафту, то мітри сягають XVII. віку.

97. Часть риз бувших архімандритів ОО. Василян. На оксамиті брудно-зеленім на середині кола лучистого видно напис **I. X. Є.** в наріжниках. Власність ОО. Василян в Жовкві.

98. Чотири покровці на чашу. Постати ангелів гафтовані шовком на ясножовтім тлі: Мабудь зняті з якогось епитрахля.

99. Дароносиця, якої уживають євщеники, коли несуть Причастіє для хорих. Тло зелене. У стіп хреста сидить Христос, докола знярядя муки Гафт ручний золотою ниткою; нагі части тіла Христа мальовані на пергаміні.

Власність проф. Шухевича.

100. На шовковім білім тлі серед двох кіл з спільною середотчкою, що творят перстень, є срібною і золотою ниткою гафтована чаша, з котрої пушки видніє образ Немовляти. Чашу оточують два ангели. В перстени: „**Є** агнець **Б**ожій **в**землай **г**рѣхи **м**ира“.

Власність о. Погорецького.

101. В медальоні на білім тлі постать Христа за столом, на котрім поставлений хліб та чаша. Христос підніє руки та благословить хліб і вино.

Власність о. Погорецького.

102. Покровець. Христос одітий в золоту ризу, гафтовану нитками, тримає в лівій руці великий хрест. У стіп Єго нарядя муки.

Власність проф. Шухевича.

103. Нараквиця. Маншет до риз богослужебних, представляє містичний образ Евхаристії. Христос сидить у стіп хреста. З рани Христа в правому

боці виростає виноград, що ве ся докола хреста і звисає з лівого боку, де то Христос втискає з грозна вино до чаши. У горі напис ІС-ХС; посередині М-КЯ. Гафт ручний золотою і срібною ниткою.

Власність проф. Шухевича.

104. Образ Богородиці. Ручний гафт золотою і срібною ниткою. Тіло наге, мальовило на пергамині

105. Покровець.

106. Чотири Євангелисти. На голубім тлі ручний гафт золотою і срібною ниткою, лица і руки білим шовком. Докола постатя рамка в гафтовані цвѣти.

Власність проф. Шухевича.

107. Два покровці. Гафт ручний, що представляє Серафимів.

Власність проф. Шухевича.

108. Рукавичка Архімандрита ОО. Василян.

Власність ОО. Василян в Жовкві.

ПЕРЕПЛЕТ ЕВАНГЕЛИЙ.

109. Євангеліє переплетене в бляху, власність конвенту оо. Василян в Крехові.

In tergo: плоскорізьба зображає в долі над саркофагом город Геєсеманський; коло порожнього і відчиненого саркофагу видимо трех Апостолів, з котрих у долі оден спить з мечем, в середині клячить Христос з німбом на вхрест, у горі з одної сторони сьв. Іван, у другої Юда впроваджує воїнів через ворота загороди. У горі єсть Преображенє з подвійним рухом благословеня, так характеристичним в штуці византійській, коли з'ображаєсь таку дію. Поміж огородом а Преображенієм постать на колінах з німбою на вхрест, представляє також Христа з Апостолами, бо з німбою на вхрест означає все Христа. Саркофаг відчинений на долі, відносить ся до горішної части образу і разом з нею означає Воскресеніє. Так отже ціла плоскорізьба представляє нам догматичну синтезу, що відносить ся до найбільшого чуда християнства і годить ся з дуже цікавим рівнож сінтетично понятим з'ображенєм, що єсть *in verso*.

In verso представляє: На рогах чотирох Евангелістів, по середині Христос на хресті, над котрим напись **І. Н. Ц. І.** (Ісус Назарейский Цар Юдейский). Біля хреста по правій руці Богородиця по лівій свв. Іван. Дія у долі і медалйон в боках з'ображають сім тайн а іменно: У долі під хрестом **Крещеніє**, по правій стороні від долу до гори **Покаяніє**, **Єваженство**, **Єспрджестко**. По лівій стороні почавши від долу; **Мрсномазаніє**, **Євхаристія**, **Єлепомазаніє**. Від лівої сторони Христа до середущого медалйону з лівої сторони зазначена струя крови, що спливає до чаші (Євхаристія). У стіп хреста єсть чаша з котрої росте винна лоза. Она окружає всі медалйони. яко символ переміни вина в кров Христа, котре споживає ся при причастію. В горі над хрестом символ світа, місяць, сонце, поміж ними огненний щит на котрім напись єврейска „**ללל**“ (Єгова).

В декорації сеї окладки видно вправді стремленє захованя византийских традицій в представленю біблійних подій, рішучо однак переважає вплив західний; в стилю відродженя переведені суть рівно-ж орнаментальні прикраси на гудзах і на хребті книжки. Оправа з початку XVIII. ст.

110. Евангеліє оправлене в бляху. *In verso* плоскорізьба представляюча в споді Воскресеніє, по боках шість сцен з життя Спасителя. По середині плоский хрест з тілом Христовим. *In tergo* по середині св. Миколай, довкола рама з плоскорізьбою, в нарожниках крилаті головки чотирох Серафимів.

Власність церкви в Теревовли.

111. Окладки з витисканої шкіри з віку XVII., яких по церквах можна надібати дуже багато.

Власність проф. Шухевича.

112. Євангеліє, переплетене в срібну бляху; власність церкви св. Тройці в Жовкві.

In verso: срібна плита, прикрашена орнаментом мало випуклим в стилі відродження на пунцовім тлі. Середня тафля і наріжники пізнійше наложені також срібні, прикрашені гравіруванням. На середині тафлі Христос на хресті, по однім боці три невісти: Марія, Марта і Магдалина, по другім боці Іван і Йосиф, на наріжниках чотирох Євангелістів з емблематами; написи рускі.

In tergo: так само прикрашена плита, на рогах шестираменні звізди сильно випуклі, по середині півмісяць з звіздою (герб Леліва). Хребет прикрашений плоско орнаментованими розетами. Переплет з XVII. В середині Євангеліє печатане кирилицею з слідуєчим заголовком, поданим тут в переводі: „Євангеліон за блословенєм ес. Патріархів і Єго Преосвященства Петра Могили, православного Митрополита заходом брацтва ставропигійского Успенія Богородиці у Львові р. 1636. 20 серпня“. На відворотній стороні дереворит образ Христа і підпис: „Малѣйшій въ типографіи найнижшій въ друкарнѣ Слезкі“.

113. Євангеліє переплетене в червоний оксамит. *In verso*: по середині медалйон зі срібною бляхи, представляючий плоскорізьбу Розп'яття Христового над хрестом постать Бога-Отця і голуба, по боках св. Іван і Мати Божа, а також привряди мук і т. и. В наріжниках чотирох Євангелістів; проче місце в тлі заповняють звізди і вправлені дорогі каміня. *In tergo*: по середині медалйон, предствляючий плоскорізьбу: св. Володимира Вел., держачого хрест по-

над головою, по боках постать діяконів, піддержуючих піднесені руки св. Володимира. Наріжники представляють листя і цвіти в стилі ренесансовім. Вік XV.

Власність монастиря оо. Василіян в Бучачи.

114. Окладинка на Евангеліє з зеленого оксамиту. *In verso*: по середині медаліон зі срібної бляхи, на ним виритий образ Розп'яття Христового на трираменнім хресті. По нарощниках чотирох Евангелістів. *In tergo*: по середині медаліон, на нїм вирита постать Матері Божої з Дитятем. Вік XVI.

Власність церкви в Солонці.

115. Церковний стінний календар з написею: „**Отновленіє сваткїшої Євхарїстїи**“. В горі чаша на тлі нїмбу, на котрїм виднїє напись **IXG**. В долї два кружки, обертаючі ся на спільній осі з тафлею, сонцем. Горішній кружок, поділений близше обводу на дванайцять частий, що показують місяці і пануючі звїзди, середина на чотири части, що відповідають чотиром частям року“. Долїшній кружок поділений на трийцять частий (днї).

Власність церкви в Камінці струміловій.

ХРЕСТИ ДЕРЕВ'ЯНІ.

116. Ручний дерев'яний, трираменний хрест; по обох боках богаті різьби представляють події з життя Христового. Вік XVIII.

Власність церкви в Холоєві.

117. Трираменний дерев'яний хрест (одно рамя відломане) з плоскорізьбою представляючою Розп'ятіє, Єгови, знаряди муки Христової.

Власність проф. Шухевича.

118. Ручний дерев'яний хрест з кедрового дерева в мосяжній оправі. Різьба ажурна, вельми містерна, з одного боку представляє Розп'ятіє Христове і муки Єго, а з другого боку Матір Божу, оточену ангелами і сьвятими. Вік XVI.

Власність церкви в Реклинці.

119. Однорамений хрест, трохи ушкоджений, різьблений з кедрового дерева, робота вельми ніжна, ажурна. Одна сторона хреста представляє дванадцять найбільших празників, а друга тільки подій з життя Христового. Під кожною подією одвітна напись кирилицею. Вік XVII.

Власність проф. Шухевича.

120. Малий ручний трираменний хрест з кедрового дерева. Походить зі Скиту Манчвского. Різьба мірна, представляє Росп'ятіє Христове і Матір Божу. Рік 1684.

Власність проф. Шухевича.

121. Великий однорамений хрест з кедрового дерева. По одній стороні різьба представляє: дерево Ессея, або родовід Матери Божої; в долі постать Ессея, від него виростають галузі винограду, посеред них дванадцять бюстів царів з роду Давида, на верху Мати Божя в овальнім поли. З другої сторони, дванадцять подій з життя Христового. Різьба, вельми ніжна, робота двох ченців Доротей і Евльогія. Підпис дуже добре захований. Вік XVIII.

Власність проф. Шухевича.

122. Великий однораменний хрест з кедрового дерева. З обох сторін богата різьба. По однім боці по середині медалйон з образом Послїдної Вечері, по боках: подїї з життя Христового, по другім боці Розпятїє і муки Христові. Вік XV.

Власність монастиря ОО. Василян в Жовкві.

123. Трираменний хрест з плоскорїзьбою, робота домородного рїзьбяря з Потока. Рїк 1870.

Власність монастиря ОО. Василян в Жовкві.

124. Однораменний хрест; по однім боці рїзьба представляє Розпятїє, по другім постать св. Юра з написею: „Свѣтого Покѣдоносца Хрїстова Мѣченика Георгїѧ“. Рїк 1863.

Власність церкви в Ланївцях.

125. Однораменний хрест, окований в срібні ритовані рамці. Рїзьба вельми нїжна з усїх боків. Представляє 32 подїї з життя Христового. Написи під подїями витертї, заховали ся лиш двї по боках, одна з них гласить: „Богделанъ сей крестъ повелїнемъ честного Понла Ігъмена Добромильскаго намѣстника Никольскаго, ахад. ѣунїѧ. к.“ (1634 червця 20).

Власність монастиря ОО. Василян в Крехові.

126. Ручний великий трираменний хрест на чорно байцований, вироблений в Потоці р. 1865.

Власність монастиря ОО. Василян в Крехові.

127. Рїзблений образ, представляючий св. пророкиню Анну; вирїб кїївскої Лаври. Вік XIX.

Власність Мих. Паславскоґо.

128. Образок брацкій на дощинї. Такий образок віддавали собі по черзї члени брацтва церков-

ного, звіщаючи собі взаїмно якусь справу, що дотичила брацтва.

Власність проф. Шухевича.

ЧАШІ І МЕТАЛЕВІ ВИРОБИ.

129—132. Велика чаша, дискоє, зізда і ложка з монастиря Скиту Мааявского. На широкій, округлій гарно прикрашеній підставі чаша знаходять ся чотири овалні медаліони, представляючі образи мук Христових.

Золото пушку покриває ніжна орнаментика з кованого срібла і чотири медаліони, що представляють постаті Івана Хрестителя, Матір Божу, Спасителя і Розпятіє. Веї медаліони вироблені на золотім тлі з окисованого срібла. Довкола берегу пушки на внішній стороні вирита сьлїдуюча напись: „Пійте отъ неж вси, сїж єсть кровь моя новаго завѣта“.

130. Срібний дискоє, позолочений на такій підставі; представляє на трохи заглибленій середній часті чашу, на котрій лежить Дитя: Христос понад ним взносить ся Дух св. в виді голуба а повисше напись: „Богъ“. Христа окружають два ангели. Беріг дискоєса містить на собі вириту напись: „Се агнецъ Божій вземлай грѣхѣ мїра“.

Звізда 131 срібна позолочувана, в горі медаліон представляє Єгову а по луках звізди образи: св. Миколая, Григорія, Василя і Івана.

Ложиця 132. В насаді ручки виритий трираменний хрест, ручка закінчена хрестиком.

129—132. власність гр. кат. семинарії у Львові.

133. Чаша з округлою підставою, дещо орнаментованою в перетіни; пушка срібна, уміщена в золотій оправі. Орнаментика фльорентійська ренесансового стилю XVI. ст.

Власність гр. кат. церкви в Рогатині.

134. Срібна позолочувана чаша; на чотиростійній підставі чотири події з життя Христового; плоскорізьби в сріблї, накладані на підставу; чаша до половини окрита срібною тканиною плоскорізьбленою, на котрій видно двох плачучих ангелів, хрест і лебедя. Вік XVII.

Власність ОО. Василян в Бучачи.

135. Срібна чаша на округлій підставі з повитисканою орнаментикою в стилі бароковім, посеред неї видніють головки ангелів. В подібно орнаментованій тканині уміщена чаша. Вік XVII.

Власність ОО. Василян в Бучачи.

136. Чаша посрібляна; підстава кругла, довкола неї в перетіни ве ся витискана галузка винограду. Чаша прикрашена плоскорізьбою в цвїти з дорогого каменя Вік XVI.

Власність ОО. Василян в Крехові.

137. Срібна чаша, позолочувана; підстава в шестистилет, багато прикрашена в витискані цвїти і головки ангелів, подібно і тканина чаші, на котрій видніють хрести, знаряди мук Христових посеред орнаментики в стилі бароковім Рік 1650

Власність ОО. Василян в Бучачи.

138. Срібна чаша, позолочувана з округлою підставою, орнаментованою витиском в бароковім стилі. Держальце ритоване. Вік XVIII.

Власність ОО. Василіян в Бучачі.

139. Срібний позолочуваний дискос; в середній заглибленій часті виритий образ Розп'яття, в долі хреста стоять: Мати Божа і св. Іван, поза ними видніє Єрусалим. На плоскім березі посеред ренесансової орнаментики вирита напись: „Крестъ твой Господи жизньъ и воскресніе людемъ твоимъ естъ“.

Власність ОО. Василіян в Жовкві.

140. Срібна зізда, позолочувана. В горі золотий медалйон, представляючий Бога-Отця, на луках головки ангелів.

Власність ОО. Василіян в Жовкві.

141. Монстранція на овальній підставі, прикрашеній витисканими цвѣтами і головками ангелів. Над держальцем медалйон, що представляє Духа св. в виді голуба. Дві статуетки в облаках клячучих ангелів наче піддержують пушку з Честними Дарами.

Власність церкви в Холовѣ.

142. Монстранція на овальній підставі, прикрашеній в перстени втисканими листями і овочами. На держальці два ангели а посеред них на кінци держала тригранна пушка, висаджана камінями посеред відливу зі срібла, що представляє виноград, колоски й инші цвѣти.

Власність ОО. Василіян в Жовкві.

143. Реліквіяр в формі срібного богато орнаментованого хреста, в головки ангелів, цвѣти і зна-

ряди Христових страстей. Підставка гладка (далеко пізнійша) мосяжна. Вік XVII.

Власність ОО. Василян в Крехові.

144. Срібний реліквіяр. Підстава чотиростінна, прикрашена витисканими цвітами; властива пушка в формі мушлі.

Власність церкви ОО. Василян в Бучачи.

146. Кадильниця. На низькій мосяжній, посріблованій підставі шестистінній вносять ся горішна часть вельми гарна і вірно в готицкім стилу зладжена. Вік XV.

Власність монастиря ОО. Василян в Жовкві.

147. Мосяжна кадильниця.

148. Мирниця (мабуть давнійше призначена на Честні Дари) в подовговатій формі. По боках гравюра в стилу ренесансовім, на віку витиснений монограм **IXG** і дві звізди. Тло гравіроване. На березі вирита напись: „Сю пушку справив Кость Гурик до церкви Супранівскої р. 1754“.

Власність церкви в Супранівці.

149. На срібній блящці, по середині випуклій, виритий образ Матері Божої з Дитятем посеред орнаментики в ренесансовім стилу. На плоских берегах видніє напись: „Сію іконѣ соорѣжи ракъ Божій Теодоръ Хитрикъ свикатель Старомѣксцкій до церкви Супрановицкои р. 1726“.

Власність церкви в Супранівці.

150. Медаліон відливаний з бронзу, представляючий Матір Божу в облаках з Дитятем на руці. Обі фігури мальовані. Походять зі Скиту Манявського.

Власність Едм. гр Старженського в Коломиї.

151. Хрест розкладаний, викопаний в Тереховлі. Орнаментика відливана. Рамена хреста всі рівні, по їх кінцях ангели; по середині хреста з одної сторони Розп'ятіє, з другої Матір Божа.

Власність Д-ра Ольшиньского з Тереховлі.

152. Мосяжний хрестик (реліквіяр), на однім боці вирите Розп'ятіє, на другім Богородиця з Дитям на руці в стоячій поставі. Вік XVI.

Власність проф. Шухевича.

РУКОПИСИ І ДРУКИ.

153. „Помяникъ“ (спис померших осіб) на пергамені. Подібні помяники удержували ся в родині; з них відчитував сьвященик при заупокойнім богослуженю імена померших. Вік XVI—XVII.

Власність проф. Шухевича.

154—157. Грамоти, надаючі певні права і привилеї монастиреви ОО Василіян в Крехові. Ч. 154. Документ від Патріярха грецкого, надаючий сему монастиреви право Ставропигії р. 1628.

Власність ОО. Василіян в Крехові.

158. Евангеліє, друковане в Москві р. 1759, переплетене в доски, обтягнені стародавним зеленим плюшом з гафтованими цв'їтами; по середині уміщений гафт, представляючий Бога-Отця з написею: „Богъ Отець ракѣ Їжію Урінѣ Маюрнѣ далъ“.

Власність гр. кат. семинарії у Львові.

159. Евангеліє друковане в Москві р. 1689, переплет з нарожниками з витисканої бляхи представляючої чотирох Евангелистів; по середині медальїон представляючий Христа посеред сьвятих.

Власність монастиря в Добромилі.

160. Апостол писаний в р. 1719 о. Василям Грибовичем з Солотвини.

Власність церкви Солотвинської.

171. „Ірмологіонъ ; рукописъ з р. 1715.

Власність церкви в Довголуці.

162. Евангеліє, рукописъ з XVII. ст.

Власність проф. Шухевича.

163. „Помяникъ“, з р. 1726. Особливо гарні заголовні картки, представляючі поліхромічно зладжені герби шляхти і ініціали.

Власність монастиря Добромільського.

164. „Псалтырь“ писаний скорописю з XVII. ст.

Власність ОО. Василян в Крехові.

165. „Акаѳістникъ“, рукописъ з XVII. віку.

Власність церкви в Ланівцях.

166. Метрика від р. 1715.

Власність церкви в Пилатковицях.

167. „Ірмологіонъ“, рукописний з р. 1646.

Власність церкви в Одреховій.

168. Біблія, друкована в Острозі р. 1581, 12. серпня. Єсть се перша друкована книга, зладжена в сей спосіб, що вирізблено на дощинках черенки, а відтак з сего стереотипно споруджувало ся відбитки.

Власність церкви в Себечові.

ЗАМКИ, КОЛОДКИ І Т. И.

169. Великий дерев'яний замок з двома засувками, котрий був прибитий кілками до дверей, а відчиняло ся єго при помочи одного дерев'яного ключа і двох грубих залізних прутів, зігнутих під кутом простим.

Сім кілків, що вистають на дерев'янім ключі підносять сім западок, уміщених в одвітних кілках відступках, в наслідок чого засувка, котру сї западки придержують, дасть ся висунути.

Власність проф. Шухевича.

170—176. Зелізни замки і колодки.

Власність проф. Шухевича.

---

177. Мосяжний піднос, прикрашений орнаментикою релієф. Вік XV.

Власність ОО. Василян в Крехові.

---

178. Два спіжеві сьвічники, „поставники“, які уставляє ся перед „намістными“ образами в деісусї.

Власність ОО. Василян в Крехові.

179. Два дерев'яні різблені сьвічники. Вік XVII.

Власність церкви в Бучачи.

180. Два дерев'яні різблені свічники. Вік XVII.
Власність церкви в Свистільниках.

181. Дві дерев'яні колюмнади різблені з деісуса Іконостасу церкви в Свистільниках.

182. Дерев'яний павук виробу домородного гуцула.

Власність церкви в Ростоках.

---

183. Фотографічні картини давніших церковів дерев'яних і мурованих, дзвіниць, іконостасів, зладжені проф. Шухевичом.

---

184. „Било“, (клепало), довга залізна плита, якої давно уживали замість дзвонів, а пізнійше в велику п'ятницю і суботу.

Власність церкви в Свистільниках.

В Пресвітерії церкви уміщена вистава торгівлі Михайла Димета у Львові.

1. Введение
2. Описание предмета
3. Методика исследования
4. Результаты
5. Заключение

1. Введение
2. Описание предмета
3. Методика исследования
4. Результаты
5. Заключение

1. Введение
2. Описание предмета
3. Методика исследования
4. Результаты
5. Заключение

I. Замісць передмови.

Коротка історія устроєня павілону руських товариств на виставі краєвій 1894 р.

Ще зимою 1893 р., на загальних зборах Наукового товариства імени Шевченка у Львові піднесена була думка, щоби Русини взяли греміяльну участь в проєктованій виставі краєвій, спеціальнож щоб усі руські товариства і організації народні, котрі з сею думкою згодять ся, представили в відповідний спосіб здобутки своєї праці, хід свого розвою і способи, якими вони йдуть до своєї ціли. Думалось, що такий образ розвою і здобутків русько-народних товариств за час більше як 25-літний буде навчаючий не тільки для чужих гостей, котрі прибудуть на виставу краєву до Львова і в отій виставі руських товариств побачуть наглядно майже всі важнійші моменти внутрішньої історії Русинів за остатні десятилітя, але буде також не менше пожиточний і навчаючий для самих Русинів і всіх організацій, бо вкаже наглядно реальні набутки їх патріотичної праці, а заразом і хиби тої праці, позволить їм порівняти свої сили і осягнені результати з силами і результатами аналогіч-

них організацій польських і таким способом вкаже не одну нову потребу, збудить не одну нову думку, розрушає не одну свіжу силу до праці

Сі аргументи здобули собі загальне признане зібраних членів Наукового тов. ім. Шевченка, так що ухвала випала по думці внескодавця. На дорогу практичного виконання ступила ся ухвала тоді, коли виділ політичного товариства „Народна Рада“ зсолідаризував ся з нею і в особній відозві, опублікованій в руських часописах, завізвав усї руські товариства і інституції львівські, щоби приступили до сего діла. За сим голосом пішли швидко товариства: 1) „Просьвіта“, 2) „Наукове тов. ім. Шевченка“, 3) „Народна Рада“, 4) „Руска Бесіда“, 5) „Клюб Русинок“, 6) „Руске товариство педагогічне“, 7) „Товариство співачке Боян“, 8) Товариство ремісників „Зоря“, 9) „Народна Торговля“, 10) Товариство взаїмних убезпечень „Дністер“.

Коли в зарядах усїх тих товариств запали однодушні ухвали що до участі тих товариств в краєвій виставі, вибрано делегатів з кожного товариства, котрі мали спільно нарадити ся над тим, в який спосіб се зробити. Делегати розміркували, що найвідповіднійше буде побудувати на виставі осібний павілон, в котрімби найшли помічене предмети, достарчені всіми товариствами. Веденє сего діла делегати поручили проф. В. Шухевичеви. Після вказівок проф. Шухевича виготовив плян того павілону проф. політехніки львівської д. Ю. Захарявич, а архітект і будівничий д. Іван Левинський взяв на себе побудувати сей павілон і ведений патріотизмом зладив кошторис так низький, що више

згадані товариства без надто великого ущербу в своїх бюджетах могли спільно покрити кошти єго будови.

Ось і станув на площі вистави краєвої близь відділу етнографічного невеличкий, скромний хугір, обведений штахетками та омаєний смереками, будований після взірця стародавних хат господарских. Внутрішнім єго пристроєнем заняв ся давнійший голова а тепер почесний член тов. „Просьвіти“, незбут нй та щедрий добродій сєго товариства і звисний широко в краю і поза границями меценат нашого рідного промислу домашнього, Володислав Федорович із Вікна. Прекрасні килими, котрими обвішані стїни і балюстради павілону руских товариств, се не тільки взірці нашого місцевого килимкарства, але переважно вироби першої в нашім краю школи килимкарської, котру д. В. Федорович заснував у своїй маєтности Вікні і котру доси удержує, не щадячи кошту і заходу і ведений справді сьвітлим поглядом і чоловіколюбним бажанєм — ухоронити один із найкрасших і старших наших промислів домашніх, наше питоме килимкарство, від затрати і повного занедбаня і через піддвигненє сеї гарної галузі промислу причинити ся до піднесеня добробуту народного, отворити незаможним селянам одно нове жерело чесного заробітку.

Позаяк вироби тої школи становлять немов тло декорацийне цїлого павілону руских товариств для того ми, заким перейдемо до виказу поодиноких товариств і виставлених ними предметів, скажемо кілька слів про повстанє і розвій сеї одинокої в Галичвинї школи килимкарської.

II. Школа килимкарська В. Федоровича в Вікні.

Вже від кільканадцяти літ інтересував ся д. В. Федорович різними галузями сільського промислу домашнього, а особливо виробами старого вимираючого руского килимкарства. Не щадячи труда і коштів збирав він окази старих килимів подільських, котрі уможливили єму познайомити ся докладно з технікою і способом продукції нашого давного килимкарства, пізнати єго вартість артистичну і економічну. Врешті в 1886 р. він рішив ся приступити до заснованя в своїй маєтності Вікні, скалатського пов., школи килимкарської. По кількох невдалих пробах з килимкарями зі збараского пов. і з Буковини удало ся тільки в р. 1888 здобути для сего закладу спосібного вчителя, Івана Івахова з Кобилі в збараскім пов. Вже в р. 1891 числила ся школа 8 килимкарських станків, а при кождому з сих двох учеників. Час науки, коротший для спосібніших, а довший для менше спосібних, виносить пересічно 5 літ, почім вивчені ученики відходять, засмотренів невеличкий капіталець, ускладаний із заробітку, в станок килимкарський, котрого кошти також покривають ся з їх заробітку (80 кр. від квадратного ліктя виробу), розносячи таким способом техніку килимкарську на ново по краю, де вона колись широко цвила. Д. Федорович, оснувавши свою школу не для промислової спекуляції, не для інтересу, а власне для піддержаня і оживленя стародавньої а так характерної галузи руского домашнього промислу, і кермуючись при

тім власним естетичним смаком і докладним пізнанням техніки та зорів давнього килимарства, поклав собі в своїй роботі метою — не накидати народови ніякої інновації, але навязати власне до старих а добрих традицій нашого питомого килимарства. Зрівню узори як і техніка, як і фарби, все в килимарській школі д. Федоровича є таке, як в старих килимах; принципіально виключено вживане нових анілінових фарб, котрі новим килимам, вироблюваним ще декуди в гніздах старого килимарського промислу, відбирають майже всяку вартість.

До нового року 1892 затрунених було в віконській школі загалом 32 килимарів. Вони виробили 642 килими загальної вартості 12.840 г. Пересічна ціна одного килима випадає таким способом на 20 г., але в повисшій числі були малі килими по 5 г., а були також великі портієри, що продають ся по 50 г. і вище. Прекрасним показом того, що і як робить килимарська школа в Вікні, була устроєна д. Федоровичем в лютім 1891 року в великій салі ратушевій у Львові вистава вироблених нею килимів, котра здобула для школи і єї основателя однодушну похвалу знавців і всеї преси. Від того часу килимарська школа в Вікні поступила дуже значно наперед. Нині числить она 20 варстатів, при котрих затрунено 28 хлопців, набраних переважно з маєтностей д. Федоровича. Провід над школою має Андрух Турок майстер килимарський з Гнилиць. Для школи збудував д. Федорович осібний одноповерховий будинок, у котрім в низу містять ся помешканя учителя і учеників, а весь перший поверх, се одна велика саля, в котрій містить ся школа. Саля устроєна так, що середною є про-

хід, а по обох його боках, при подовжних стінах уміщені варстати, та так, що кожний варстат має для себе окреме обширне вікно. При самім вході знаходить ся варстат для вчителя, котрий зі свого місця може відразу окинути оком усю салю. Варстати мають ріжну широкість від 165 до 240 сантиметрів. При кождім працює один ученик старший, а один молодший, так що завжди старший підучує молодшого. Ученики встають о 5 рано, миють ся, молять ся, спрягують у школі, провітрюють її, топлять в печі і йдуть на снідане. По сніданю забирають ся до роботи і працюють до полудня, потім ідуть на обід і мають по обіді 2 години спочинку. По полудни йде робота до 5 години, по чім ученики одну або дві години займають ся якою небудь иншою роботою, н. пр. у городі, щоб після кількогодинного сидження мали відповідну гімнастику і рух на свіжій повітрі. По вечері наступає молитва, по чім усі йдуть спати.

Звичайно потребує середно спосібний ученик двох літ, щоб навчити ся килимкарства, т. є. щоб скопіювати предложений йому не надто трудний візрєць у школі. Та про те курс вчення в віконській школі виносить 5 літ, бо основателеви її ходить о те, щоб ученики вивчили ся не тільки простої зручності, яка потрібна при сьому ремеслі, але познайомили ся докладно з варстатом і його складовими частями, зі стилем, орнаментикою, фарбами і т. і., т. є. щоби по виступленю зі школи були в стані провадити ремесло як самостійні і всесторонно з ділом обізнані майстри.

На візр старих бельгійських гобелівнів, з котрихми наші килими що до техніки зовсім тотожні, має

кожний килим з віконської школи марку тої школи: герб Огінець в горі у лівому розі, а по обох боках герба рускі букви В. О.

III. Товариство „Просьвіта“

завязало ся у Львові дня 8. н. ст. грудня 1868 року, поклавши собі за ціль: *„цїлий нарід, цїлу масу простого люду, котрий нещасливою долею більше як у иньших народів підупав, деигнути і до пізнаня привести, і на тїм то людї оперти будучність нашої народности.“*

Почин до завязаня Товариства „Просьвіта“ да-ла руска молодїж академічна. В мартї 1868 року вибрано комітет, котрий заняв ся уложенєм першого статуту. В склад того комітету входили: бл. п. др. Корнило Сушкевич, Наталь Вахнянин, Олександр Борковський, бл. п. Андрій Січинський, бл. п. Володимир Ганкевич, бл. п. Володимир Навроцький і иньші. З того маленького початку зростало Товариство „Просьвіта“ все більше а за четвертину столїтя виросло до нинїшної поваги і значїня — під проводом першого голови: Наталя Вахнянина від року 1868 до року 1870, другого голови бл. п. Юлїяна Лаврівського від року 1870 до року 1873, третього голови і добродїя товариства Володислава Федоровича від року 1873 до року 1877 а від року 1877 під проводом теперішного голови д-ра Омеляна Огоновського.

В часї від завязаня Товариства „Просьвіта“ до року 1877 Товариство займало ся видаванем кни-

жок для просвіти народу як також видавництвом руских книжок шкільних. За час від року 1877 до року 1890 займало ся Товариство виключно просвітою народу а то так через виданя популярних книжочок як також через спомаганє розвою просвітної організації читалень по краю. Від року 1891 заведено новий статут товариства, в котрім за ціль товариства поставлено не лиш „просвіту“, але також „піднесенє добробиту“ руского народу і введено нову організацію читалень „Просвіти“.

З початком року 1894 окрім Головного Виділу Товариства „Просвіти“ у Львові розвивали свою діяльність в напрямі просвітно-економічнім: філії „Просвіти“ в Тернополи, Коломиї, Станїславові, Золочеві, Самборі, Бродах, Рогатині, Перемишли, Стрию і Камінці струмиловій а окрім того 139 читалень „Просвіти“ по цілім краю.

До тогож часу видало Товариство „Просвіта“: 170 книжочок популярних для народу, пересічним накладом по 5.000 примірників, а дочисляючи до того книжки шкільні, иньші видавництва (як молитвенники і сьпіваник) і видавництва набуті товариством, можна сьміло сказати, що Товариство „Просвіта“ за час своєї 25-літної діяльності розширило між руским народом в краю більше як міліон книжочок пожиточного змісту.

В роках від 1877 до 1879 видавало Товариство „Просвіта“ першу народовцями редактовану часопись для народу „Письмо з Просвіти“ а з початком року 1894 переняло на себе видаванє двотижневника „Читальня“, присвяченого головню справам господарско-промисловим руского народу.

Окрім того щедро запомагала „Просьвіта“ своїми видавництвами читальні в краю як також приходила в поміч запомогами руским артистам, видавцям і убогій учащій ся молодежи рускій.

Стан маєтковий Товариства „Просьвіта“ з кінцем року 1893 виносив суму: **31.030** злр. **70** кр. а. в.

Під зарядом Головного Виділу Товариства „Просьвіти“ остають слідуючі фонди: фонд стипендійний бл. п. Франца Фронца, фонд стипендійний ім. Тараса Шевченка, фонд стипендійний ім. Стефана Качали, фонд стипендійний і пам'ятниковий ім. Олександра Огоновського, Михайлова премія драматична, фундація Стефана Дубравського, фонд Леонідів, фонд будови „Дому Просьвіти“, фонд будови народного руского театру, фонд стипендійний ім. Маркіяна Шашкевича, фонд пам'ятниковий Маркіяна Шашкевича, фонд запомоговий ім. Маркіяна Шашкевича для руских літератів, фонд запомоговий сиріт по учителях народних і фонд закупна молитвенників для дівчат Перемиских шкіл.

В останних роках приступило Товариство „Просьвіта“ до заложеня власного книгозбору і народного музея.

Загальне число звичайних членів Товариства „Просьвіта“ від часу заложеня товариства до року 1894 дійшло до **7.000**, з чого припадає на селян: 3.548, на брацтва церковні і товариства: 916, св'ящеників: 766, народних учителів: 523, жінки: 141, а на иньші стани: понад 1.000.

Звичайні члени „Просьвіти“ платять вкладки по 2 злр. а. в. річно. Селяне і міщане по 1 злр. а. в.

Товариство „Просьвіта“ виставляє:

I. а) Книжки популярні свого видавництва:

1. Зоря — книжка перша (1869).
2. Катехизисъ для дѣтей гр. кат. обряду. О. К. Се-
лецкій. (1869).
3. Що насъ губить а що намъ допомочи може (1869).
4. Народный календарь на рѣкъ 1870 (1869).
до 4. Передрукъ (1874)
5. Зоря. Омелянъ Партыцкій (1870).
6. Зоря. Омелянъ Партыцкій (1870).
7. Зоря. Омелянъ Партыцкій (1870).
8. Зоря. Володиміръ Шашкевичъ (1871).
9. Зоря. Володиміръ Шашкевичъ (1872).
10. Народный календарь на рѣкъ 1872 (1872).
до 1^о. Передрукъ: Читанка (1874).
11. Якъ ярмаркували Тарасъ зъ Мотрою старанемъ
П. С. и Н. Б. (1871).
12. Дванацять пѣсней во честь и славу святого Отця
нашого Николая. Ю. Федьковичъ (1873).
13. Що насъ губить а що намъ допомочи може.
Выдане друге (1873).
14. Село Фармазони. Ю. Федьковичъ (1873).
15. Жите святого Великомученика Юрія. Юрій
Федьковичъ (1873).
16. Казки для руского народу. Ю. Федьковичъ (1873).
17. Вечерницѣ. Юрій Федьковичъ (1873).
18. Рускїй церковнїй и народнїй коляды и щедрѣвки.

- Юрій Федьковичъ (1873).
до 18. Накладъ другій (1885).
19. Практична наука господарства сельскаго. О навозѣ або гною. Иванъ Бѣчай (1873).
  20. Байки. Павло Свѣй (1874).
  21. Перекотіполе. Григорій Квѣтка (1874).
до 21. Друге виданє (1891).
  22. Село Фармазони друге виданє. Ю. Федьковичъ (1874).
  23. Ластѡвка читанка уложена Львѡвскими фармазонами (1874).
  24. Книга мудрости. К. Селецкій (1874).
  25. Дванацять пѣсней во честь и славу святого Отця нашего Николая. Виданє друге. Ю. Федьковичъ (1874).
  26. Якъ ярмаркували Тарасъ зъ своєю жѣнкою. Накладъ другій. Уложили П. С. и Н. Б. (1874).
  27. Добре роби, добре буде. Григорій Квѣтка (1874).
  28. Мотыль, читанка уложена Русинами перемыскими (1874).
  29. Старый Ефремъ. Николай Устыяновичъ (1874).
  30. Що насъ губить а що намъ допомочи може. Накладъ третій (1874).
  31. Практична наука сельскаго господарства. О управѣ рѡлѣ. Иванъ Бѣчай (1875).
  32. Росказы про небо и землю (1875).
  33. Росказы про силы природы. Часть I. (1875).
  34. Росказы про силы природы. Часть II. (1875).
  35. Вексель и лихва наша бѣда. В. Барвѣньскій (1875).
  36. Оповѣданє про жите святыхъ мученикѡвъ Бориса и Глѣба (1875).
  37. Жите Тараса Шевченка Ом. Огоновскій (1876).

38. Повѣстки для дѣтей. Омелянъ изъ Григорова (1876).
39. Що то таке провизорія и якъ веде ся єѣ? Адольфъ Гладилловичъ (1876).
40. Сестра. Марко Вовчокъ (1876).
до 40. Друге выдане (1891).
41. Байки. Павло Свѣй (1876).
до 41. Трете выдане (1891).
42. Трійцять лѣтъ тверезости. В. Барвѣньскій (1876).
43. У пропасть дорога ховзка пѣсля Дзержковского (1877).
44. Вѣнокъ читанка (1877).
45. Нива читанка (1877).
46. Пасѣка написавъ М. М. (1877).
47. Практична наука господарства сельского. Часть III. О управѣ поодинокихъ рослинъ господарскихъ. Иванъ Бѣчай (1877).
48. Про жите написавъ В. Т. (1878).
49. Зоря читанка Ом. Партыцкій (1878).
50. Исторія Руси вѣдъ першихъ князѣвъ ажъ до нападу татарского пѣсля Ивана Нечуя (1879).
до 50. Накладъ другій (1889).
до 50. Накладъ третій (1890).
51. Звѣрята шкѣднїи и пожиточнїи въ господарствѣ. Р. Заклинскій (1879).
до 51. Друге выдане (1891).
52. Исторія Руси вѣдъ нападу татарского до панованя польского пѣсля Ив. Нечуя (1879).
до 52. Накладъ другій (1891).
53. Калѣндаръ „Просвѣты“ на рѣкъ 1880 (1880).
54. О користѣмъ ужитю неужиткѣвъ И. Н. (1880).
55. На досвѣткахъ казки А. Переулиса (1880).
до 55. Выдане друге (1891).

56. Исторія Руси. Часть III. Ол. Барвѣньскій (1880).
57. Календарь „Просвѣты“ на рѣкъ 1881. (1880).
58. Цѣсарь Іосифъ II. и нарѣдъ рускій. Данило Та-
вьячкевичь (1880).
59. Практична наука господарства сельскаго. Часть
IV. Паша душа въ господарствѣ. I. Барвѣнь-
скій (1880).
60. Веснянка читанка (1881).
61. Де-що про здоровле або якъ треба жити, щобы
устеречись хоробы (1881).
62. Жите просвѣтителѣвъ Славянъ святыхъ Рѣвно-
апостольныхъ Кирила и Методія. Дрѣ. Ю. Це-
левичь (1881).
до 62. Выдане друге (1891)
63. Календарь „Просвѣты“ на рѣкъ 1882. В. Лукичь
(1881).
64. Ленъ и конопль. И Н. (1881).
до 64. Выдане друге (1891).
65. Мертвецкій Великдень. Григорій Квѣтка (1882).
66. Рогата худоба. I. Барвѣньскій (1882).
67. Оповѣдане про жите св. Великомученика и лѣ-
каря Пантелеймона (1882).
до 67. Выдане друге (1891).
68. Помѣчь власна Ч. I Ол. Барвѣньскій (1882).
69. Календарь „Просвѣты“ на рѣкъ 1883. В. Лу-
кичь (1882).
70. Исторія Руси. Часть IV. Ол. Барвѣньскій (1882).
71. Про живоплоты и лѣсы. И. Н. (1883).
до 71. Выдане друге (1891).
72. Оповѣданя К. Михайлишина. Сконфісковано (1883)
73. Кривоприсяга повѣсть Ол. Горуцкій (1883).
74. Розмова про грошѣ и скарбы. Мирѣнь (1883).

75. Веняминъ Франклінъ. Ол. Барвѣньскій (1883).
до 75. Накладъ другій.
76. Календарь „Просвѣты“ на рѣкъ 1884. В. Лукичь (1883).
77. Убоге и богате село (1883).
78. Споминки про житє и дѣяльнѣсть Володимира Барвѣньскогого (1884).
79. Вѣдкрыте Америки. К. С. (1884).
до 79. Друге выданє (1891).
80. Исторія Руси. Часть V. Ол. Барвѣньскій (1884).
81. Про законъ о товариствахъ и право збору. Кость Антоновичь (1884).
82. Календарь „Просвѣты“ на рѣкъ 1885. В. Лукичь (1884).
83. Чимъ люде живи? Левъ Толстой (1884).
84. Житє святого Евстахія. I. Барвѣньскій (1885).
85. Родина Морозовичѣвъ повѣстка В. Тыровичь (1885).
86. Про напады татарскі. Р. З. (1885).
87. Дрѣбна птиця господарска а великій грошѣ. I. Барвѣньскій (1885).
до 87. Друге выданє (1891).
88. Календарь „Просвѣты“ на рѣкъ 1886. (1885).
до 88. Вѣдбитка „Рѣдна мова“. Кость Паньковскій.
89. Исторія Украины за часѣвъ Петра Великого и Катерины II. (1886).
90. Ставропигійске Брацтво успеньске у Львовѣ. Ол. Барвѣньскій (1886).
91. Праведный Товія. К. С. (1886).
92. Про хованє свиней (зъ 18 иллюстраціями). Антоній Глодзѣньскій (1886).
93. Оповѣданя про рослины. Часть I. и II. О. Степовика (1886).
94. Календарь „Просвѣты“ на рѣкъ 1887 (1886). К. П.

95. Маркіянъ Шашкевичъ про єго жите и письма. Ом. Огоновскій (1886).
96. Зъ науки господарства. Ил. Герасимовичъ (1887).
97. Святый спокою гараздъ зъ тобою. Денись (1887).
98. Географія Руси. Часть. Ром. Заклинскій (1887).
99. Де-що о садѣвництвѣ. О. К. (1887).
100. Календарь „Просвѣты“ на рѣкъ 1888. Кость Паньковскій (1887).
101. Порадникъ для крамницъ. В. Нагѣрный (1887).
102. Сагайдачный оповѣданє К. К. (1887).
103. На що рѣлю гноити и якъ коло гною ходити. Антѣнъ Барта (1888).
104. Якъ робити грошѣ або наука, якъ можна въ короткѣмъ часѣ стати ся богачемъ. Часть I. К. Кахникевичъ (1888).
105. Якъ робити грошѣ або наука якъ можна въ короткѣмъ часѣ стати ся богачемъ. Часть II. и III. К. Кахникевичъ (1888).
106. Богатства землѣ I. Нафта и вѣскъ земный. К. К. (1888).
107. Наша свобода або якѣ мы маємо права. Д-рѣ Кость Левицкій (1888).
108. Якъ рѣлю управляти, якъ сѣяти и якъ збирати? А. Барта (1888).
109. Календарь „Просвѣты“ на рѣкъ 1889 (1888).
110. Гава образокъ зъ житя пѣдкарпатского народа. Иванъ Франко (1888).
111. Цѣсарь и король Францъ Юсифъ. Ол. Барвѣньскій (1889).
112. Нашъ законъ громадскій. Д-рѣ Кость Левицкій (1889).
113. Жите св. Ивана Золотоустого. О. К. Селецкій.
114. Порадникъ лѣкарскій на всякѣ важнѣйшѣ хо-

- робы всей господарской худобы. Иосифъ Селюхъ (1889).
115. Повѣстки: Тѣточка Ганна и Два старць-богомольць. П. Л. и К. Ф. (1889).
116. Календарь „Просвѣты“ на рѣкъ 1890 (1889).
117. Силы природы I. Огнестѣ горы II. Землетрясения. К. К. (1889).
118. Про управу рослинъ господарскихъ Часть I. А. М. Барта (1889).
119. Про касы пожичковѣ. Д-ръ Кость Левицкій (1889).
120. Рѣздвянка. Павло Кирчѣвъ (1890).
121. Про городину. О. Степовикъ (1890).
122. Середъ ледового моря. В. Чайченко (1890).
123. Конкуренція шкѣльна Д-ръ Е. Олесницкій (1890).
124. Два славнѣ мужѣ: I. Иванъ Гутенбергъ, II. Джемсъ Гарфѣльдъ. В. Чайченко (1890).
125. Илюстрована Исторія Руси вѣдъ найдавнѣйшихъ до нынѣшнихъ часѣвъ. Ол Барвѣньскій (1890).
- 126—129. Календарь „Просвѣты“ на рѣкъ 1891 (1890).
до 126. Передрукъ: Часть літературна (1891).
130. Про управу ячменю, вѣвса и иньчихъ рѣстинъ господарскихъ. М. Барта (1891).
131. Образы страстей Іисуса Христа. Василь Чернецкій (1891).
132. Иванъ Котляревскій оповѣдане В. Чайченка (1891).
133. Лѣварь Исаакъ. М. Загѣрня (1891).
134. Зѣжитя хлѣборобѣвъ. Иванъ зѣ Ивановець (1891).
- 135—139. Календарь „Просвѣты“ на рѣкъ 1892 (1891).
до 135. Передрукъ: Часть літературна (1891).
140. Що має робити „Просвѣта“ на основѣ своего статуту. Д-ръ Кость Левицкій (1892).

141. и 142. Наше лихолѣте, историчне оповѣдане.
Р. Заклинський (1892).
143. Григорій Квѣтка оповѣдане В. Чайченка (1892).
144. Галя оповѣдане М. Загѣрня (1892).
145. Зъ житя Якова Кука або що зможе сильна
воля и трудъ постѣйный. К. Селецкій (1892).
146. Юрко Стефенсонъ. М. Загѣрня (1892).
147. Финляндія и Сахара. В. Чайченко (1892).
148. Про новій грошѣ. Д-ръ Костъ Левицкій (1892).
149. и 150. Календарь „Просвѣты“ на рѣкъ 1893
(1892)
- до 150. Передрукъ: Левада Василь Лукичъ (1892).
151. Про холѣру. Д-ръ Антонъ Хоминъ (1892).
152. Де-шо про землю. И. Охримовичъ (1893).
153. Сократъ грецкій учитель. М. Загѣрня (1893).
154. Про польовѣ пошкоды. Д-ръ К. Левицкій (1893).
155. и 156. Якъ дбати о здоровлѣ. Осипъ Дакура (1893).
157. Свояки образокъ зъ житя. Стефанъ Пятка (1893).
158. Три побратимы або якъ поконали люде бѣду.
Иванъ Правдолюбъ (1893).
159. и 160. Про книги ґрунтовѣ. А. Дольницкій (1893).
161. Маркіянъ Шашкевичъ его житѣ и значѣне (1893).
162. Забобоны та ворожбитство. И. О. (1893).
163. Про шпихлѣрѣ и крамницѣ. Д-ръ Левицкій (1893).
164. и 165. Календарь „Просвѣты“ на рѣкъ 1894 (1893).
- до 165. Передрукъ: Рѣдна стрѣха. В. Лукичъ
(1894).
166. Двадцять и пять лѣтъ исторіи Товариства
„Просвѣты“. Иванъ Белей (1894).
167. Гансъ Егеде. М. Загѣрня (1894).
168. Зъ Маркіяновой спадщины письменной. И. Ча-
пельскій и Ол. Барвѣньскій (1894).

169. и 170. Про сѣльскій касы позычковѣ и щадницѣ.
Д-ръ Кость Левицкій (1894).

I. б) Книжки, видані заходом філії Товариства „Просьвіта“:

до 46. Пасѣвка М. М. Заходомъ Тернопольскои філії „Просвѣты“ (1877).

— Лахи. Д. Танякевичъ. Заходомъ Золочѣвскои філії „Просвѣты“ (1879).

II. а) Часописи свого видавництва:

1. Письмо зъ „Просвѣты“ рѣчникъ I. пѣдъ редакцією Омеляна Партыцкогo (1877).

2. Письмо зъ „Просвѣты“ рѣчникъ II. пѣдъ редакцією В. Вахнянина (1878).

3. Письмо зъ „Просвѣты“ рѣчникъ III. пѣдъ редакцією Н. Вахнянина (1879).

4. Читальня, письмо зъ „Просвѣты“ рѣчникъ II. пѣдъ редакцією Костя Паньковскогo (1894).

II. б) Часописи, пѣдпомагані Товариством „Просьвіта“:

1 Батьківщина, часопись полѣтично-економѣчно господарска. Рѣчникъ чотирнацятый пѣд редакцією Костя Паньковскогo (1892).

2. Читальня, часопись для народа рѣчникъ I. пѣдъ редакцією Юсифа Ярембецкогo (1893).

III. Книжки шкѣльні.

IV. Инь шѣ видавництва:

Молитвенники, руский сѣпѣваник, мапи, статути, друки і справозданя.

V. Карту Галичини, представляючу розвій товариства; виказ розвою Читалень „Просьвіти“; виказ руху членів; виказ обороту книжкового; виказ руху маєткового і виказ руху літературного в Галичині, Буковині і Угорщині за час від заложеня Товариства „Просьвіти“ до початку року 1894-го.

IV. Тов. „Руська Бесіда.“

Товариство „Руська Бесіда“ у Львові, założене в р. 1861. за ініціятивою радника суду і віцемаршалка сойму краєвого Юліяна Лаврівського. Первісна ціль сего товариства була: зблизити до себе осьвічених Русинів, витворити між ними товариські зносини і винаходити для них відповідні розривки по за обовязками урядовими та заробковими кожного з них. Способами до осягнення сеї ціли статут признавав: розмови, безплатне читанє часописів, дозволені гри в карти, гра в білярд і иньші товариські забави. По змозі мали бути устоювані також музикальні і деклямаційні вечерки, забави з танцями, балї, а також вистави театральні. Було се затим звичайне касино, котре містило ся в „Народнім Домі“ і лучило в собі первісно людий обох тодішніх літературних таборів, тзв. твердих і мягких (українофілів). По роцї істнованя товариство числило 127 членів звичайних і 163 гостей. Першим головою був Юл. Лаврівський. Але вже в р. 1864. товариство се здобуло собі право до більшого значіня в історії розвою галицких Русинів, давши за

ініціативою Юл. Лаврівського почин до заснованя постійного руского театру в Галичині. Швидко опісля заострили ся й відносини партійні між Русинами, а коли молодша партія українофільська при виборі виділу одержала перевагу над партиєю старих, ті, маючи перевагу в „Народнім домі“ виповіли „Рускій Бесїді“ місце в мурах тої інституції і примусили єї шукати собі иньшого льокалю. Від того часу „Руска Бесїда“ держить ся напряду народного і в таким самім напрямі веде також руский театр. Від р. 1869. театр той побирає з Сойму краєвого субвенцію, зразу в сумі 3.000, пізнійше 5.000 а тепер 7250 гульденів. Окрім виділу товариства, котрий завідуване справами театральними поручав що року спеціальному референтови, вибраному зі свого числа, артистичне веденє театру надзорувала осібна комісія з людей, іменованих в тій цілі Виділом краєвым.

Тепер числить тов. „Руска Бесїда“ около 200 членів і становить правдиве огнище товариського життя Русинів львівських, удержує обширний і вигідний льокаль для товариських сходин і забав, випишує значне число газет і часописів руских, польських, ческих, хорватських, німецьких, устроює wraz із другими товариствами публичні вечерки музикальні деклямаційні а також в тіснійшій кружку забави для своїх членів і їх родин. Головою товариства є др. Дамян Савчак, посол на Сойм краєвий і член Виділу краєвого. Театр веде товариство від початку 1893. року у власнім зарядї через свого делегата п. Гуляя.

На взір „Рускої Бесїди“ у Львові позаснували ся подібні товариства касинові у Стрию, Тернополі,

Станіславові та Перемишлї, котрі служать осередком товариского житя Русинів на провінції.

Тов. „Руска Бесїда“ у Львові виставляє:

1. Твір руский, написаний з порученя видїлу і виданий коштом товариства пз. „Русько-український театр. Історичні обриси Івана Франка“, в котрім подрїбно представлено дотеперїшній розвій театрального дїла на Русі-України від найдавнїйших часів, а особливо розвій народного театру в Галичинї і дїяльність „Рускої Бесїди“ в тїм напрямї.
2. Зладжену на підстатї материялів і книг, достарчених товариством статистичну таблицю wraz з графічними рисунками, що ілюструють розвій руского театру в Галичинї.
3. Колекцію афішів театральних руских з р. 1848 і з лїт 1873—1875.
4. Komedyo-opera Wesilie або Nad cyhana Szmahayła nema rozumniszsoho, w troch widslonach z spiwamy і tańciamy narodowymy. Napysana w Kołomyi na wzir Stecka, izdał Joann Ozarkiewicz w Czernowcach 1849.
5. Komedyo-opera. Diwka na widdaniu або: Na mylowanie nema syłowania. Złożena w Kołomyi.

У. Наукове Товариство імени Шевченка.

В грудни 1873. завязало ся у Львові „Товариство імени Т. Шевченка“, котре мало на цілі підпомагати рух літературний і науковий, руско-український і задля того заснувало власну друкарню. На підставі статута з 16 листопада 1892. р. перемінено товариство на „наукове товариство ім. Шевченка“ і поставлено єму за ціль: плекати та розвивати науку і літературу в українсько-руській мові, штуку, і зберегати та збирати всякі старинні памятки і наукові предмети України-Руси. Спеціально задача товариства обіймає: 1. Наукові досліді з фільольогії рускої і славянської, історію українсько-руського письменства і штуки, історію і археологію України-Руси, а також науки філософічні, політичні, економічні і правничі; дальше науку математичну, природну (з географією) і лікарську. До осягнення сеї задачі служать: 1. відчити, розправи і розмови наукові; 2. з'їзди вчених, літератів і артистів; 3. видаване наукових „Записок товариства“ і иньших творів наукових; 4. премії і підмоги ученим і літератам; 5. збиранє материялу до музею і бібліотеки в краю і за границею; 6. удержуванє власної друкарні і книгарні.

Сегорічний склад виділу такий: головою товариства радник шкільний, посол до Сойму і Ради держ. Олександр Барвінський; заступником голови проф. їмн. Сидір Громницький; секретарем Осип Маковей, літерат; адміністратор Кость Паньковський, наставник інститута Руского товариства педагогіч-

ного; до виділу ще належать: проф. Петро Огоновский і інженер Ганинчак.

Товариство ділить ся на три секції наукові. В секції фізіологічній директор др. Омелян Огоновский, професор університету, а секретар Остап Макарушка, академик. В секції математично-природничо-лікарській директор проф. Іван Верхратский, а секретар проф. Володимир Шухевич. В секції філософічно-історичній директор проф. Анатоль Вахнянин, секретар проф. Волод. Коцовский.

Перед своєю реформою спомогало товариство між иньшим періодичне видавництво „Правда“ і видало своїм накладом праці проф. Ом. Огоновского: Слово о полку Игоревъ і Studien auf dem Gebiete der ruthenischen Sprache. Від р. 1885. переняло на свою власність видаванє часописі літературно-наукової „Зоря“, котру в р. 1890. перемінило на часопис ілюстровану, а надто видало ряд праць наукових і літературних, між котрими перше місце займають: проф. Ом. Огоновского „Історія літератури рускої (доси вийшло 3 часті в 5 томах), повне виданє творів Шевченка в 2 томах, виданє творів В. Чайченка 4 томах, Словарь висловів правничих дра Костя Левицкого і т. і. В останім році обняло товариство видаванє заснованої тимже дром К. Левицким „Часописи правничої“. Від часу реформи своєї почало товариство, сповнюючи постанову статута, видавати „Записки наукового тов. ім. Шевченка“, котрих доси вийшло 4 томи.

Дійстних членів має товариство 118, основателів 38, почесних 4. По званю належить до товариства: 11 професорів університетів і технік, 5 ди-

ректорів гімназій 1 краєвий інспектор шкільний: 1 член Вудїлу краєвого, 2 радників краєвої Ради шкільної, 30 професорів середних шкїл, 10 лїкарїв, 4 інжинєри, 8 адвокатїв, 5 нотарїв, 16 суд'їв, 28 св'ященикїв, 5 народних учителїв, 1 купець, 8 властителїв реальностей і посїлостей, 13 лїтератїв, 2 артисти, 1 товариство (иньших 9, між ними одна жінщина) — разом всїх 160 членїв жиючих.

Маєток товариства з кінцем року 1892. представляв вартість около 22.000 злр.

На виставї помїстило товариство: 1. Статут тов. ім. Шев. з р. 1873. — 2. Статут наукового тов. ім. Шевч. з р. 1892. — 3. Справозданє з перших зборїв товариства з р. 1874. — 4. Записки товариства (4 томи). — 5. Три останнї рочники „Зорї“. 6. Чотири томи творїв Василя Чайченка. — 7. „Кобзар“ Т. Шевченка, критичне виданє, 2 томи. — 8. „Сибїр“ — Юрія Кенана (в перекладї). — 9. Словар російсько-український Уманця і Спїлки. — 10. Часопись правничу з р. 1894. — 11. Словар висловїв правничих і адмїністраційних, дра Костя Левицкого. — 12. 13. 14. Бюсти Т. Шевченка. — 15. і 16. Портрети Шевченка бїльші. — 17. Сїм менших портретїв. — 18. Офорти Т. Шевченка і иньші (як у дальшїм списї). — 19. Істория рускої лїтератури, дра Ом. Огоновского часть I, II, і III. — 20. Вкінци збірку книг, про відносять ся до особи і лїтературної дїяльности Т. Шевченка:

1. Т. Г. Шевченко з додатком споминок про Шевченка писателїв Тургенева і Полонского у Празї 1876, 1, 2.

2. Кобзар Тараса Шевченка. Виданє тов. імени Шевченка у Львові 1893, I, II.
3. Чѣмъ єсть для насъ Шевченко, критичное розсудженіє Ф. С. Львовъ 1885 Изд Ред. Нового Пролома.
4. Поезїї Т. Гр. Шевченка. заборонені в Россїї Geneve H. Georg libraire Prag Edward Valeska 1890.
5. Наймичка, поема Шевченкѣ. Коштом і заходом акад. тов. Ватра у Львові 1893.
6. Гайдамаки, поема Шевченка, студия дра Ом. Огоновского, Львів 1879.
7. Сон, поема Шевченка. Видав Кс. Климович Львів 1865.
8. Провідні идеї въ письмахъ Шевченка, студіумъ Ом. Партицкого у Львові 1872. Накладомъ автора. Ціна першого випуску 35 кр ав.
9. Перебендя Т. Гр. Шевченка з переднім словом Ів. Франка. Ціна 10 кр. Накладом Ів. Франка. Львів 1889.
10. Шевченкові ідеали і українська дійствність. Відчит Є. С. Ціна 10 кр. Накладом Ів. Франка Львів 1892.
11. Листочки до вінка на могилу Шевченка в ХХІХ. роковини єго смерти. Ціна 10 кр. Накладом Ів. Франка Львів 1890.
12. Шевченко, Княжна, Варнак, Петрусь, коштом тов. „Січ“ у Відні. у Празі 1876
13. Шевченко. Неофіти. кошт. тов. „Січ“ у Відні, у Празі 1876.
14. Шевченко. Відьма, кошт. тов. „Січ“ у Відні, у Празі 1876.

15. Шевченко. Сотник, Марина, Титарівна. коштов. „Січ“ у Відні, у Празі 1876.
16. Поезії Шевченка у Львові 1867. Накладомъ Кр. Сушкевича томъ I, II, чистий дохідъ на стипендію имени Шевченка.
17. Дитинний вік, Т. Гр. Шевченка (критично біографічний нарис) написав О. Я. Кониський, Львів 1892 передрук Записок наукових імени Шевченка.
18. Тараса п'яти роковини у Відні 26/2 1866 у Відні 1866.
19. Вспоминка смерті Тараса, Львів 1865 коштом А. Горбала.
20. Поминка по Тарасі. Пригрив Будиволі, Львів 1880. Накл. Прок. Ивановського.
21. Кобзарь Т. Шевченка, Львівъ 1883 Накл. В. Нагѳрного. Книжочка I.
22. Житє Т. Шевченка, читанка для селянъ и мѣщанъ написавъ Ом. Огоновскій у Львовѣ 1876.
23. Поезії Тараса Шевченка. Бібліотека Зорі ч. I. Львів 1884; ч. II. 1885.
24. Поемы, повѣсти и розказы Т. Гр. Шевченка писаныя на русскомъ языкѣ съ портретомъ поэта. Изд. редакціи Кіевской Старинны Кіевъ 1888.
25. Кобзарь Тараса Шевченка въ переводѣ русскихъ поетовъ, издание подъ редакціею Ник. Вас. Гербеля. Изд. второе, исправленное и дополненное Спетербургъ 1869.
27. Т. Г. Шевченко. Збирникъ творивъ томъ первый, Кобзарь Спетербургъ 1883 (2 на лучшій папері).
28. Т. Г. Шевченко. Кобзарь. Спетербургъ 1884.

29. Поминка Тараса Гр. Шевченка 25/2 1879.
Въ Одессѣ. Сост. А. Т Одесса 1879.
30. Каталогъ предметовъ малоруской старины
и рѣдкостей кошт В. В. Тарновского. Выпускъ
І. Шевченко Кіевъ 1893.
31. Шевченко, єго жизнь и сочиневія Ф. М. Пус-
киновъ. Кіев 1878.
32. Чигириньскій Кобзар і Гайдамаки Т. Г. Шев-
ченка, Спетербург 1844.
33. Псалми Давидові, Т. Шевченка. Петербургъ
1860.
34. Наймичка, поема Т. Шевченка. Харків 1892.
35. Наймичка, поема Т. Шевченка. Кіевъ 1875.
36. Наймичка, поема Т. Шевченка. Кіевъ 1885.
37. Катерина або нещастне дівоче кохання Кіевъ
1876.
38. Тарасъ Гр. Шевченко В. П. Маслова Москва 1874.
39. Тарасъ Гр. Шевченка В. Т-ий Одесса 1879.
40. Чигириньскій Кобзаръ Т. Шевченка Санктпе-
тербургъ 1862.
41. Назаръ Стодола Т. Шевченка, Одесса 1889.
42. Катерина поема Т. Шевченка, Кіевъ 1882.
43. Листи із хутора Петербургъ 1861.
44. Тополя баяда Т. Шевченка Санктпетербург
1862.
45. Гайдамаки Т. Шевченка, Кіевъ 1875.
46. Письма Т. Г. Шевченка к. Ф. Залескому,
Кіевъ 1883.
47. Жизнь и Произведенія Т. Шевченка уложивъ
М. К. Чалый, Кіевъ, 1882.
48. Кобзаръ Т. Шевченка, Санктпетербургъ 1860.
49. Т. Г. Шевченко О. Н. Кулябки, Кіевъ 1884.
50. Гамалія Т. Шевченка, Петербургъ 1890.

51. Из Кобзаря Т. Шевченка „Думка“ музика А. Бігдая.
52. Из Кобзаря Т. Шевченка „Тополя“ музика А. Бігдая.
53. Из Кобзаря Т. Шевченка „На городі коло броду“ музика А. Бігдая.
54. Из Кобзара Т. Шевченка „Ой сяду я під хатою“ музика А. Бігдая.
55. T. Szewczenko, Kobzarz, Lwów księgarnia Polska Biblioteka Mrówki tom. 66.
56. Taras Szewczenko. Najemnica. Lwów, księgarnia Polska. Biblioteka Mrówki tom 22.
57. Taras Szewczenko Najemnica, przełożył Leonard Sowiński. Lwów 1370. Nakładem wyd. Mrówki.
58. Taras Szewczenko studium Leonarda Sowińskiego z dołączeniem przekładu Hajdamaków, Wilno 1861. Nakładem Michała Gotkowskiego.
59. Taras Szewczenko z portretem I. A. J. Goźalczyńskiego, przekłady pisarzy małosyjskich, Kijów 1862. Nakładem T. Maracewicza.
60. Taras Szewczenko. Życie i pisma jego. Napisał Guido hr. Battaglia, Lwów 1865. Nakładem Tygodnika naukowego.
61. Taras Grigorowicz Szewczenko, ein kleinrussischer Dichter, dessen Lebensskizze samt Anhang von J. Georg. Obrist Czernowitz 1890.
62. Шевченко, українофіли й соціалізм. М. Драгоманова. Женева 1880 (Громада т. IV.)
63. Поминки Тараса Григоревича Шевченка 25. Феврала 1882 года въ Екатеринбургѣ, сост. А. Т. Екатеринбургъ 1882 г. (278).
64. Найми́чка, поема Тараса Шевченка. Петербургъ 1860.

65. Т. Г. Шевченка Невольникъ. Кієвъ 1886 Изданіе М. С. И. Гомолинскаго.
66. Т. Г. Шевченко. Катери́на. Изданіе В. П. Наголкина Птрбъ 1887.
67. Перебендя, дума Тараса Шевчека. Сптрбъ 1862.
68. Чого стоїть Шевченко яко поэтъ народній. Птрбръ 1861. Листъ съ хутора. Листъ III.
69. 25 letni rokowny smerty T. Szewczenka a hałycki „narodowci“, lyst M. Dragomanowa. Przedruk z Pracy 1886 Nr. 3—4.
70. Бесіда Володими́ра Барвинського в XIV. роковини смерти Тараса Шевченка, Львів 1876.
71. Въ день ско́ву батька нашого Тараса Шевченка мартира України, Львів 1866.
72. Тарасові на вічну́ю пам'ять. У пяті роковини его смерти; дня 26|2 1866 у Львові.
73. Вінець на могилу Тараса Шевченкові, уплів Володимир Шашкевич. Львів 1872.

IV. Руске Товариство педагогічне

Викликане давно почуваною потребою учительства руского і частими покличками патріотів до організації на полі шкільництва повстало д. 6. августа 1881 року заходом 13-ти основателів у Львові „Руске Товариство педагогічне“. Ціль і задачі сего Товариства ось як виражають відповідні §§. его статутів:

1) Промишляти над потребами українсько-руского народу на поли шкіл народних, середніх і висших,

2) займатися основою шкіл,

3) піддержувати справу виховання публичного і домашнього на основі матірнього язика.

4) подавати своїм членам поміч як моральну, так і материяльну.

До осущення тих цілей змагає Товариство своїми видавництвами, далі удержуванем інституту виховуючого для молодіжи, а також забиранем голосу прилюдно в справах, доторкаючих публичного виховання.

І так виділи товариства під проводом своїх трьох голов а то: д-ра Амв. Яновського, о. совітника Василя Ільницького, о. Івана Чапельського і теперішнього Олександра Барвіньського заявили досить широку і хосенну діяльність за 14 літ істнованя товариства. Щоби запоручити шкільництву в напрямі руско-народнім ширший розвій відносили ся они усюди, де треба було, чито до Консистерий, Рад шкільних, Міністерства чито до Сойму і Ради державної.

І так до Консистерий відносили ся они 1) о завізанє Вс. съвященства до впису в члени товариства, 2) о подаванє в шематизмах фактичного стану шкіл народних що до язика викладового, 3) о виповненє статвстичних квестіонарів, виданих заходом товариства, 4) о постаранє ся, щоби діти рускі не ходили в неділю і съята до костела але до церкви, 5) щоби наука повторительна не відбувалась під час служби Божої в церкві, 6) щоби дїтвй руских не силувано до відмавлєня польскої молитви в школі, 7) о обсаджєнє катихитурі в гімназиях в Яслі і Новім Санчи, і иньші.

До Рад шкільних відносились виділи в сліду-
ючих справах: 1) о відкриті 8-клясової жіночої
рускої школи у Львові. 2) о введене руского языка
обовязкового в жіночих школах у Львові, 3) о на-
уку обовязкову руского языка в семінарії учитель-
ській в Перемишли, 4) о введене рівноправности що
до науки языків руского і польского в галицких се-
мінариях учительських, 5) о розпоряджене, щоби ег-
замінатори кандидатів і кандидаток учительських во-
лоділи обома краєвими языками і питали предмети
по половині в язиці рускім і польскім, 6) о заведе-
не формулярів руских по школах з руским языком
викладовим, 7) о уділюване науки гімнастики в се-
мінариях учительських в сей спосіб, щоб учителі
були в можности заводити сторожі огневі по селах,
8) о розпоряджене, щоби темата на конференциях
були рускі і щоби бесіди на тих же конференциях
були протоколовані по руски, 9) о скорі обсаджу-
ване опорожнених посад і 10) о заведење обовязко-
вої науки руского языка в школі Вірменок у Львові.

До Міністерства просвіти внесено в сїм часі
слідуючі представлення: 1) о заряджене, щоби в шко-
лах з населенєм християнським не були учителями
жиди, 2) в справі октройованя рускої правописи на
Буковині, 3) о зрівнане годин руского языка з поль-
ским в семінариях учительських, 4) о знесенє ано-
малії, що в школах руских сельських єсть язык
польский обовязковим а в школах мійських жіно-
чих польских цілком не вчать языка руского, 5) о
засноване кляси приготовавчої при руских пара-
лельках в Перемишли і о креоване етатової посади
учителя тамже, 6) о запомогу на видавництва рускі,
входячі в обяг шкільництва.

До Союму і до Ради державної внесено: 1) о зарядженє, щоби управитель школи був не тільки віроісповіданя але і народности більшости дїтий шкільних, 2) о получшене долї народних учителїв, вдїв і сирїт по них, 3) о запомогу на видавництва і виданє карти Галичини до ужитку шкільного, 4) о зміну уставу шкільної в тім напрямі, щоби кари за непосиланє дїтий до школи уживано на заосмотрене бідних школярїв, 5) о признанє учителям народним 5⁰⁰ зр. п'ятилїтного додатку. 6) о признанє Радам місцевим права презенту, 7) о зниженє служби учителїв на 35 лїт, 8) о запомогу на видаванє органу свого „Учитель“ і „Дзвінок“ і 9) о запомогу для інституту товариства під покровом сьв. о. Николая у Львові.

Внесено також поданє до Ради міста Львова о заснованє а пізнійше по заснованю о перенесенє школи імени Шашкевича в догіднїше місце.

Заряд товариства становлять: радник шкільний і посол Олександр Барвіньский (голова), дир. гімн. Едвард Харкевич (заступник голови), проф. Іван Матїєв (секретар), настоятель інституту Кость Паньковський (касиєр) учитель Осип Гриневич (магазинєр), далї видїлові: о. Григ. Гіряк, проф. Вас. Тишовський, проф. Вас. Білецький, учителька Варвара Литиньська і учит. Дмитро Дмитерко.

Маєток товариства складає ся з готівки (388 г. 74 кр.) і книжок, котрі оціновані на цоловину цїни книгарської представляють вартість 1838 г. 66 кр.

Р. Товариство педагогічне видає ось які виданя періодичні і неперіодичні: „Учитель“ орган товариства для справ шкільних рік виданя шестий; 2) „Дзвінок“, газета ілюстрована для молодїжи, рік

видаваня п'ятих; 3) книжочки менші і більші, видані товариством, дійшли доси числа 36; 4) товариство закупило надто від осіб приватних наклади 13 книжочок, котрі підходять під обсяг єго програми, 5) мапа України-Руси. Число всіх книжок, виданих товариством виносить 465 000 екземплярів.

Під зарядом товариства існує також виховавчий інститут для учащої ся молодіжи під назвою: „Інститут руского товариства педагогічного під покровом сьв. о. Николая у Львові ул. Театинська ч. 19“. Заложений 20 червня 1888. Заряджує ним комітет, в склад котрого входять: о. сов. Алекс. Торонський яко голова, Кость Паньковський яко секретарь комітету і настоятель інституту, проф. Ісид. Громницький, яко дорадник науковий, о. сов. Іван Чапельський, яко дорадник духовний, др. Ант. Хомин, лікар, яко дорадник лікарський і др. Стеф. Федак, адвокат, яко дорадник правничий. Ціллю є вихованє і образованє молодіжи шкіл середних, семінарії учительської, школи народної, так хлопців як і дівчат. Елевів має 64. Маєтку: 1) в готівці 1.146.05 зр. 2) в інвентарі 141.18 зр. Членами інституту суть всі члени руского товариства педагогічного. Заплата за удержанє від 8 зр. до 20 зр. місячно від одного елева.

Стан розвою інституту за перших п'ять літ існування слідуєчий :

Дітей в інституті було :

в літах	всіх разом	селянських	учительських	св'язаних	сиріт	інших	Приходу	Розходу
1888/89	16	1	2	9	3	1	3.447	3.334
1889/90	29	4	2	20	2	1	5.004	4.947
1890/91	60	7	9	34	5	5	11.165	11.024
1891/92	56	10	5	31	7	3	9.025	9.680
1892/93	64	7	7	31	9	10	11.236	10.990

На виставі виставлені: 1) книжки видані товариством педагогічним (як спис), 2) декотрі учебники шкіл народних, 3) виказ графічний руху членів, 4) статuti товариства педагогічного і інституту тогож товариства, 5) справозданя так товариства як і інституту, 6) збірка давнійших руских книжок шкільних, друкованих і рукописних, достарчена д-ром Ів. Франком.

*Видання руского товариства педагогічного і деякі
учебники шкільні з давних лїт.*

1. Олеся оповіданє В. Чайченка Львів 1890.
2. Писанка Дніпрова Чайка, Львів 1891.
3. Байки Леонїда Глїбова, Львів 1890.
4. Грицько, що страшнїще В. Чайченка, Львів 1890.
6. Дума про княжну - - кобзаря; смерть отамана В. Чайченко, Львів 1791.
7. Могутний комар, Сїрко, перший коваль, В. Чай-
ченко, Львів 1890.
8. Вязанка желаній В. Лучаковский, Львів 1885.
9. Пригоди Дон Кїхота, переробив Мирон, Львів
1892.
10. Лис Микита. Іван Франко, Львів 1891.
11. Записки школяря подав В. Шухевич, Львів 1893.
12. Приписи відносячі ся до іспитів квалїфікацій-
них до шкіл народних, звичайних і видїлових
уложив В. Барвіньсквій.
13. Гостинець для чемних дїтгий — Руске това-
риство педагогічне, Львів.
14. Малий зьвіринець   руске тов педагог. Львів.
15. Забавки дїтгий   "   "   "   "
16. Менажерия   "   "   "   "
17. Зьвіринець ч. I   "   "   "   "
18.   "   " II.   "   "   "   "
19.   "   " III.   "   "   "   "
20.   "   " IV.   "   "   "   "
21. Домові зьвірята   "   "   "   "
22.   "   ч. IIb.   "   "   "   "
23. Гостинець ч. 18   "   "   "   "
24. Менажерия ч. 19   "   "   "   "
25. Зьвірята ч. 1.   "   "   "   "

26. " ч. 2. руске тов. педаг. Львів.
27. Дикі звірята рус. тов. пед. Львів 1890.
28. " " " " "
29. Мала менажерия " " " " "
30. Для Забави " " " " "
31. Вінок, Кость Федьків, Львів 1891.
32. Квіточка, Кость Федьків, Львів 1891.
33. Кобзар, Тараса Шевченка, Львів 1891.
34. Робинзон Малий, руске товариство педагогічне
Львів 1888.
35. Учитель річник I. Львів 1889.
36. " " II. " 1890.
37. " " III. " 1891.
38. " " IV. " 1892.
39. " " V. " 1893
40. Дзвінок річник I. рус. тов. пед. Львів 1890.
41. " " III. " " " " 1892.
42. " " IV. " " " " 1893.
43. Сокращенная граматика руского языка Алексея Духнович, Буда 1853.
44. Упражненія граматичні до рускої второї читанки, Львів 1868.
45. Граматика старославянського церковного языка Антін Добрянсквій, Перемишль 1851.
46. Граматика руского языка, Михайло Осадца у Львові 1864.
47. Граматика руского языка, Михайла Осадца Львів 1862.
48. Наставленя для мійского надзирателя школи Відень 1857.
49. Повинности підданих ку їх монарєї Львів 1817.
50. Книжка вспомагательна, Відень 1854.

51. Граматика руского языка в Галичині (по німецки).
52. Граматика мало-руского языка в Галичині, Іван Вагилевич, Львів 1845.
53. Gramatyka języka starosławiańskiego, w Przemyślu 1837.
54. Граматика языка руского в Галичині, Іосиф Левицкий, Перемишль 1850.
55. Мала Граматика языка руского Григ. Шашкевича, Відень 1865.
56. Gramatyka języka ruskiego ks. Józef Łoziński, Przemyśl 1846.
57. Граматика руского языка Яков Головацкий Львів 1849.
58. Граматика руского языка в Галичині Ом. Партицкий, Львів 1873.
59. Slavo-ruthena gramatica Michaelis Lutskay. Budaë 1830.
60. Початки науки німецкого языка для шкіл народних, Львів 1885.
61. Церковний словар Я. Д. Перемишль 1850.
62. Школа народна, початки науки языка німецкого для IV-ої кляси.
63. Руководство в славянській граматиці Авраам Мразович Будапешт 1811.
64. Буквар ч. 1,
65.   "   ч. 2,
66.   "   ч. 3.
67. Граматика або перша читанка О. К. Київ 1882.
68. Буквар новим способом уложеный, Львів 1842.
69. Читанка, перша книжка після граматики Т. Хуторного Київ 1883.

70. Українська абетка Микола Гацук Москва 1861.
71. Буквар южноруский Санктпетербург 1861.
72. Наука християнська для дітей Перемишль 1848.
73. Історія біблійна нового і старого завіта для шкіл народних Львів 1892.
74. Біблійна історія старого завіта Львів 1847.
75. Читанка для малих дітей Маркян Пашкевич Львів 1850.
76. Школа народна, часть I буквар Львів 1893.
77. Читанка для шкіл народних Омелян Попович Відень 1892.
78. Руский буквар для шкіл в Галичині Іван Гуркевич Львів 1851.
79. Руска читанка для III-ої класи шкіл народних Омелян Партицький Львів 1887.
80. Руский буквар для народних шкіл Зарицький і Заклинський, Львів 1889.
81. Буквар народного руского язика Перемишль 1830.
82. Руска читанка для низшої гімназії Василь Ковальський, Відень 1857.
83. Граматка Петербург 1857.
84. Рускославянський буквар Львів 1847.
85. Руска читанка для III-ої класи шкіл народних в Галичині Львів 1877.
86. Буквар для шкіл народних Львів 1871.
87. Читанка для учителів шкіл повторительних ч. 1 Відень 1889.
88. Втора руска читанка для III-тої класи шкіл народних Львів 1871.
89. Руский буквар для народних шкіл, Зарицький і Заклинський, Львів 1887.

90. Буквар для шкіл народних, Львів 1873.
91. Руска читанка для другої кляси шкіл народних Львів 1873.
92. Руский* буквар для шкіл народних, Львів 1873.
93. Перві понятя о царстві ископаємих для низших гімназий і шкіл реальних Відень 1852.
94. Жизнь Ісуса Христа, Відень 1864.
95. Спосіб борзо учити читати, Львів 1842.
96. Граматка П. Куліша. Петербург 1861.
97. Приписи для учителів Інституту руского тов. педагогічного під покровом св. О. Николая у Львові 1891.
98. Картагенці і Римляни Данила Гордієнка Львів 1893.
99. Читанка для молодежи В. І. Львів 1886, Книжочка I.
100. Читанка для молодежи В. І. Львів 1886 Книжочка II.
101. Читанка для молодежи В. І. Львів 1886, Книжочка III.
102. Читанка для молодежи В. І. Львів 1889, Книжочка IV.
103. Читанка для молодежи В. І. Львів 1886, Книжка I.
104. Попались, дитинячі різдвяні сценки I. Нечуй Левицкий Львів 1893.
105. Українські прописи Александер Кониський Полтава.
106. Начальне основане звіврословія В. І. Волян Відень 1852.
107. Начальне основане рослинословія В. І. Волян Відень 1854.
108. Граматка німецкочо языка Іосиф Левицкий Відень 1845.

109. Катехизм для дітей грек. кат. обряду Ол. Се-
лецкий, Львів 1869.
110. Катехизм в вопросах і відповідях для III-ої класи
руських шкіл Львів 1869.
111. Книжка рахункова для учеників III-ої класи
Львів 1873.
112. Методика считаня в умі, Відень 1856.
113. Коротке наставлене руского краснописаня.
114. Книжка упражненій в науці считаня, Відень
1863.
115. Додаток о новім порядку мір і тяжестий
Львів 1873.
116. Наставлене к умочисленю для першої класи
Відень 1869.
117. Практичний poradник рахунковий І. Семанього
Відень 1875.
118. Схизматизм шкіл народних, Перемишль 1868.
119. Методика считаня цифрами, Відень 1859.
120. Наставлене к численю, Відень 1880.
121. Снідні і їдовиті губи В. І. Волян.
122. Малий катехизм після І. Дегарбе, Львів 1873.
123. Батько і мати двосьпів для сопрана і альты.
124. Тече вода з під явора, дует на два сопрани
Шевченко. Лисенко.
125. Катехізмъ или наука христіанско - католиче-
ского богочестя въ вопросахъ и отвѣтахъ для
III отряду рускихъ школъ въ цѣсарствѣ Ав-
стріи. У Львовѣ 1879.
126. Методична граматыка языка мало-русского. На-
писавъ Пилипъ Дячанъ. Львѣвъ 1865.

Збірка старших книжок педагогічних, із бібліотеки Ів. Франка.

1. **Исповѣданникъ, собранъ изъ православнѣхъ на-
счителя по П. Г. Мейрѣ Иеронимѣ Панор-
митанѣ, принесен оу ѳезик Босански трѣдом
П. О. Ф. Стѣпана Матиневича Солиманна.**
In Roma 1530. (Підручник для католицкихъ съвя-
щенників, один із найстаршихъ кирильскихъ дру-
ків, що вийшли в Римі. Найстаршимъ був, якъ
звісно, „Калѣндаръ римскій новый“, виданий
тамже 1595 епископами Потѣемъ і Терлецкимъ)
2. **Є. Малаа книжица на чтеніе для оучащнхся
въ народнихъ оучилищахъ въ цесарско-коро-
левскихъ областяхъ. Часть первая. Павкъ в
богочестїи. Въ Львовѣ. Типомъ Братства
Храма Оуспнїа Прес. Бѣы. Рокѣ Бжїа шїїз
(1786) — одна з найдавнішихъ шкільнихъ кни-
жок, виданихъ під панованемъ австрійскимъ для
галицкихъ Русинів.**
3. **Єгхїрїдїонъ в сїенствѣ. Краткими ѿ сїенна-
го писанїа и стѣхъ Оцѣ, кѣпно же и про-
чнхъ писателей изъятими словесы составленый,
прежде изъ Італїйскаго на Латїнскїй, нынѣ
же на Рускїй ѡзыкѣ... преведеный. Почаїв 1775.
(Підручник, по котрімъ учили ся давні съвя-
щенники).**
4. **Зерцало Бгословїи, трѣдолюбїемъ... о. Курїлла
Транквілліана... составленное. Почаїв 1790.**
5. **Бѣквар Славенскаго ѡзыка родѣ Россѣаномѣ,
изданъ 1815. Рукопис, котрый містить у собі:**

а) Букварь Главенскаго языка, чтеніа и писаніа въ благопотребное обученіе и полезное руководство обучающимся дѣтѣмъ своимъ и парохіанъ, изданъ ѿ Іерея Шавѣнскаго Николаа, пароха Болоховецъ питающаго въ Академіи Львовской, составленной ѿ Іосифа П. императора. Типомъ издадеся въ . . . . Рокѣ Бжѣтѣ лѣді (1814).

б) Обученіе ш числѣк, вообще нарицаемъ Предметною, ради чадъ своихъ и парохіи дѣтей издася слѣдующаа чрезъ Іерея мирскаго Николаа Шавѣнскаго, пароха Болоховецъ 1815 года. (Ні одно, ні друге не було видане).

6. і 7. Богословіе нравственности или нравовъ, преподаванное на всеучилищи Львовскомъ въ язицѣ русскомъ года 1806 (рукописе, записки лекцій університетских, в мові церковно-рускій, латиньскими буквами, 2 томи).
8. Приручный словарь славено-польскій, Львигородъ 1830
9. Букварь языка русскаго въ Галиціи. Второе изданіе. Въ Перемышли 1833.
10. Гимнъ народный (з нотами), переведе изъ нѣмецкаго Стефанъ Сіемашъ. Въ Львѣградѣ 1835.
11. Rozprawa o języku ruskim przez Jana Mogilnickiego. We Lwowie 1848.
12. Гной душа въ господарствѣ, книжка о причинахъ недостатку гною. Въ Вѣднѣ 1848.
13. Катихісісѣ малый для училищъ парафіальныхъ,

- за повелѣніемъ его преосв. Кврѣ Михайла Левицкаго.... четверицею изданъ. Въ Львовѣ 1843.
14. Kurzgefasste russinische Sprachlehre, von A. Pichler. Lemberg 1849.
  15. О образованіи языка рускаго черезъ свящ. Іос. Лозинскаго. Въ Перемышляхъ 1849
  16. Собраніе найпотребнѣйшихъ назвыскъ пѣдъ чувство приходящихъ рѣчей, на способъ образковаго свѣта Коменскаго. Второе справленное изданіе. Въ Перемышляхъ 1852.
  17. Обязанности пѣдданныхъ ку своему Монарху, въ употребленіе школъ народныхъ. Відень 1858.
  18. Abecadnyk dla ditej ruskich. Nakladom Karola Wilda wi Lwowi 1867.
  19. Спѣванникъ для господарскихъ дѣточокъ, зладивъ Ю. Г. Федьковичъ. Відень 1869.
  20. Матрїа Данненмаера Наставленїа исторїи церковныа Н. З., Феодоромъ Захарїасїевичомъ, истор.-церковныа въ оунїверситетѣ Авовскомъ въ Рускомъ азыцѣ Профессоромъ пбел... на Рускїй азыкъ преведеннаа. Въ Львовѣ, лѣта 1790.
  21. Благоговѣйнаа размышленїа рускїмъ чадомъ къ чтенїю шпредѣленнаа. Сочинителницею паматки по доброй матери изъ подлинника англїческаго на азыкъ полскїй, изъ тогшже на азыкъ Руско-славенскїй преведеннаа Стефаномъ Семшешемъ Во Авѣградѣ 1849.
  22. Руководство ко умноженїю и годованїю садовины по селахъ и мѣстечкахъ написаное В. Гавришкевичомъ. Въ Перемышляхъ 1844.
  23. Грамматїка церковно-славянскаго азыка, со-

чиненіє Євгеніа Іванновича, православногѡ
восточныхъ церкви Єпископа Карловачкагѡ въ
Вієннѣ 1851.

24. Наставленіє къ численію для другой и третьей
клясы училищъ приходскихъ и головныхъ въ
ц. к. державахъ. Въ Вѣдню 1850.
25. Домова школка, додатокъ до сегого рочника
выдаваемого въ Вѣдни Вѣстника. Второй роч-
никъ 1855.
26. Короткій очеркъ Історіи Австрійскои державы,
сочинилъ Юл. Ант. Выслобоцкій. Въ Вѣдни 1855.
27. Дещо про світъ божий. Изданіє второе. Київъ
1871.
28. Спис циркулярів і розпоряджень виданих в спра-
вах шкіл людових Перемискої диецезії 1817 —
1848 (рукопись).

VII. Товариство „Руский Боян“ у Львові.

Викликане звісним від давна замилованем Ру-
синів до співу і музики, а особливо тим зростом
інтересу і зрозуміння для музики народної, що по-
чав ся під впливом творів і збірників пісень народ-
них Лисенка, Вахнянина, Бажаньского, Воробкевича
і цілої купки молодших, талановитих музиків, завя-
зало ся в р. 1891 у Львові Товариство „Руский Бо-
ян“, до котрого від разу приступило показне число
членів як мужчин, так і жінок. Д. 2. лютого того ж

року відбули ся перші загальні збори товариства. „Руский Боян“ поставив собі метою плекати руско-народню музику, а в тій цілі удержувати свій власний хор жіночий і мужеский, сполучений евентуально і школою сьпіву, давати публичні концерти, устроювати прогульки артистичні і товарискі сходини для науки сьпіву, далі засновувати філії товариства по провінції, допомагати до розвою питомої музики через визначуванє премій за найліпші композиції і понуляризувати ті композиції через їх видаванє з друку.

В першім році істнованя проявило товариство свою діяльність трема концертами у Львові, в Станіславові і Стрию.

На засіданю 28. мая 1891 року одногосно ухвалено устроїти громадну прогулку членів товариства на виставу до Праги і там же в народнім Divadl-ї виступити з великим концертом. 172 членів взяло участь в сій прогульці. Виїхали 17. липня. Прогулька ішла через Пардубиці, Кралевиї Градець, Стежери і Нєханиці. За Кралевиим Градцем звиділо Товариство могили поляглих в р 1866 вояків-Русинів, а на слідуєчий день відбуло ся в церкві поминальне богослуженє при величезнім здвизї народу. 20. юлія приїхали до Праги. Чехи заявили членам „Бояна“ свою симпатню, зібравши ся на привитанє незвичайно численно. У здвизї народу було багато чеських товариств під проводом посла Сокола. 21. юлія було офіцяльне привитанє на виставі, а 22. концерт в Narodn-ім Divadl-ї. Хор, зложеній з 32-ох найлучших сьпіваків товариства, звеличив руску пісню на славу. Дневники чеські осудили концерт дуже прихильно, а староческа „Politik“ признала

чаруючу красу руско-народних мотивів та поправне і артистичне відьспіванє їх „Бояном“. Тенорови Евґ. Гушалевичеви, членови товариства ворожили, сьвітлу будучність, що й справдило ся. 23. звиджували члени „Бояна“ місто і були на вечері гімнастичнім в соколї, данім на честь „Бояна“. 24. юлїя звиджувало ціле товариство Карлів Тин, а вернувши до Праги, оглянуло чеські музеї і заклади. В музею Наперстків застали велику збірку оказів руского промислу. — Того ж дня одержало Товариство на памятку срібний вінець. Поворот наступив через Відень, де свому першому голові і провідникови прогульки проф. Вол. Шухевичеви зробили овацію.

При кінци першого року істнованя числив „Боян“ 104 членів дійсних, а 121 членів спомагаючих. Бібліотека мала 63 твори, між ними 21 нових. Рух каси доходив суми 2.350 зл. 20 кр. Доходи 1.161 зл. 10 кр. а видатки 1.185 зл. 20 кр., недобір покрили члени.

3 волї других загальних зборів завело товариство школу сьпіву, в котрій учило ся 13 пань і 17 мужчин. — Число членів то збільшало ся то зменшало ся з причини членів-академиків, що не живуть стало у Львові. — Для придбаня нових творів, „Боян“ оголосив конкурє і вибрав комісію артистичну для осуду надісланих творів. Прийшло пять творів, з котрих чотири відьспівано на концертї і нагороджено першою нагородою (4 дукати) Д. Січиньского за твір „Дніпро реве“, а другою (3 дукати) Ф. Колессу за твір „На щедрий вечір“.

В вругім роцї істнованя устроїло товариство у Львові 4 копцерти, 1 в Станїславові, а 24 концертів у вехідній і західній Галичинї. В зах. Галичинї

члени „Бояна“ під орудою О. Нижанковського співали в Устриках, Риманові, Жегестові, Кривниці, Щавниці, Новім Торзі, Закопанім і Рабці і всюди знаходили у братів Поляків з Познаня і Королевства найсердечніший привіт; з поворотом концертували у східній часті Галичини з неменшим успіхом.

Вдругім році числило Товариство о 41 членів більше, нових творів прибуло 12, а рух касовий виказував цифру 1503 зл. 47 кр. Доходів було враз з субвенцією Сойму краєвого (200 зл.) 767 зл., розходу 736 зл. 47 кр. Того року порішило товариство видавати музикальну бібліотеку. Тут прийшли видавці-питомці гр. кат. духовної семінарії товариству в поміч, віддаючи позісталі випуски, як і решту маєтку бібліотеки ними видаваної товариству. До першого випуску взято конкурсний твір Ф. Колеси „На щедрий вечер“, в 2. випуску видано хор мужеский Ніщинського „Закувала сива зазуля“; відтак під Різдво 1894 р. видано „Коляди“ Остапа Ніжанковського, а дальше „Веснівку“ В. Матюка, пісню сольову. В 1893/4 належить піднести величавий концерт в честь Шевченка, в котрім брали участь загально знані співачки: п-а Саломея Крушельницка і п. Ол. Мишуга. Концерт в честь М. Шашкевича в осени 1893 покрив славою товариство, а концерт в честь Шевченка дня 16 мая 1894, на котрім співали також п-а С. Крушельницка і п. О. Мишуга, дав доказ о гарнім розвою і житю в товаристві.

Членів дійсних має тепер „Боян“ 86, а творів 63.

Головою товариства є проф. Волод. Шухевич, а дірігентом Др. Стефан Федак.

Товариство „Руский Боян“ дає на виставу :

- 1) Збірку інструментів музичних уживаних українсько-руським народом, власність о. Порфірія Бажанського і панї Олесї Озаркевичевої.
- 2) збірку фотографій руських музиків як галицьких так і українських,
- 3) фотографічний знімок членів прогульки Бояна до Лавочного, Праги, Закопаного,
- 4) срібний вінець, жертвований Боянови в Празї в часї концерту,
- 5) альбом Праги, жертвований Боянови Чехами і иньші памятки з прогульки Бояна до Чех,
- 6) Комплет Музикальної бібліотеки і видання Бояна перемиского.
- 7) Збірку нот до слів русько-українських або на мотиви українських пісень,

---

VIII. Клюб Русинок.

Жіноцтво руське у Львові від давна виказувало бажанє мати свою організацію, огнище свого життя не тільки товариського, але і просвітнього. Аж в р. 1892 бажанє се сповнило ся, коли основано товариство „Клюб Русинок“ в цілях спільного образования жіноцтва руського і виховання дітей в народнім дусї. До сеї ціли змагає товариство удержуванєм бібліотеки, устроюванєм відчитів, від-

буванем щотижневих сходни сполучених з обговорюванем нових появ літературних та справ, котрими жіноцтво загально інтересує ся. Надто устроює „Клюб“ вечерницї і забави товарнєскі з котрих чистий дохід обертає на народні цїли, як н. пр. на фонд будови руского театру і т. д.

„Клюб“ виставляє взори гафтїв, вишивок, робіт чепцевих і пр., зібраних з цїлого краю, тердани, роботи ручні і другі передовсїм руских жінок, які ті за ініціативою п-и Ірени Герасимовичівної жертвували на фонд будови памятника Т. Шевченка. Число тих жертвованих предметів є 776, котрих вартість мінімальну оцінено на 1.500 злр. Жертви ті становлять не тільки предмети вистави, але і зложені на виставі в цїли розпродаваня. Поміж предметами находять ся пречудні вишивані ска-тертки, ручники сорочки, подушки, убирані цвїтами штучними, малюнки на дереві і на матерії і пр. і пр. Подрібний виказ всїх тих предметів з короткою історією заснованя фонду на будову памятника Тараса Шевченка вийшов осїбно заходом „Клубу Русинок“, котрого предсїдателькою є Г. Шухевичева.

IX. Руский Інститут для дівчат в Перемишли

виставив пляни будинку інституту і роботи ручні жіночі як: шите, гафти, мережки, штучні квіти і пр.

X. „Перемишльський Боян“

(товариство з цілею тоуж, що „Львівський Боян“)

виставив свої видавництва, фотографії членів своїх, — статути.

Числить членів 37. Головою: Д-р Т. Кормош, дірігентом: О. Копко.

XI. Бурса ім. свв. о. Николая в Перемишли.

Заснована р. 1888 в цілі поміщення, прокормлення і виховання убогої рускої молодіжи, учащої ся в школах публичних в Перемишли.

Членів основателів числить Бурса: 6. — Членів дійстних: 68.

Майно товариства з днем 31 серпня 1893 р. виносило 5.552 зр. 81 кр.

Бурса удержує сего року 30 питомців будь то безплатно, будь то за малою доплатою. Усеї ті пи-

томці учащують до рускої гімназії в Перемишлі.
—Предсідателем директор гімназії Гр. Цеглинський.

ХІІ. Літературне товариство „Руска Бесіда“ в Чернівцях.

Засноване 1869 р. з цілею пізнання і просвіти руского народу, числить 126 членів.

Виставляє свої видавництва :

- 1) 9 річників „Бібліотеки для молодіжи“,
  - 2) ХХІ-ий річник Календаря за р. 1894.
-

ХІІІ. Народна Торговля.

Економічний упадок селянства і маломіщанства, руйнованого лихвою, пообдовжуваного в банках і вивлаштованого ліцитаціями спонукав тямучих Русинів до того, щоб застановили ся над способами, як би хоч по троха запобігти сим нещастям. Одним із способів економічного піддвигнення народа признано розвиток торговельного діла у Русинів. Вже від половини 70-тих років трібували селяни, декуди за проводом съвященників, а декуди на власну руку засновувати крамницї. Природним способом із сего виродилась думка оснувати центральне товариство торговельне, о котре би могли оперти ся крамницї рускі по селах і місточках не тільки через набуванє добрих товарів по приступнійшій ціні, через

кредит і організації крамниць для взаємної помочи, але поперед усього через вироблюване фахових сил купецких і подаване сільським крамарям поради та початків купецкого знаня. Наслідком нарад над сею справою було засноване в р. 1883 у Львові товариство „Народна Торговля“. Перші загальні збори відбули ся д 5 липня 1883 р., а рішенням ц. к. Суду краєвого яко торговельного з д. 21 липня 1883 р. до ч. 28876 вписано „Народну Торговлю“ в реєстр товариств зарібкових і господарських.

Удїл членський в „Народній Торговлі“ виносить 10 гульд. і 1 гульд вступного, але кождому членови вільно мати і більше удїлів. Порука обмежена, бо кождий член ручить ще лиш за таку саму суму, яку зложив на удїли. Від удїлів уплачує товариство дивіденду в міру чистого зарібку і на ту ціль розділює що року 50% з чистого зиску. Товариство приймає також вкладки на книжочки щадничі і платить від тих вкладок проценти. Заряд товариства веде Рада управляюча зложена з 10 членів, і іменована Радою дирекція, зложена з двох членів, котрих круг діланя є докладно означений. Всякі закупна і уплати залагоджує дирекція; в справах вибору товарів додава їй до помочи комісія товарова.

Перший склад товарів колонїальних оснувало товариство у Львові під фірмою „Народна Торговля“ д. 8 грудня 1883. В дальших роках в міру виобразуваня персоналу службового основано склади в Станїславові, Коломиї, Снятинї, Рогатинї, Стрию, Дрогобичи, Самборі, Перемишлї, Сяноці, Тернополї, Бродах і Заболотові, вивїнувавши їх богатим запа-сом товарів.

В наслідок розвинення сіти філіальних складів в краю почав ся оживлений рух між селянством в закладаню крамниць. І коли в році заснованя „Народної Торговлі“ не було по наших селах майже жадних крамниць, то в р. 1893 мали ми вже 450 таких крамниць, котрі стоять в зносинах купецких з „Народною Торговлею“; крім тих є ще много таких крамниць, котрі задля віддаленя їх від складів „Народної Торговлі“ не можуть з нею постійно зносити ся. Заряд „Нар. Торговлі“ радо уділяє інформацій в закладаню крамниць і засновуваню подібних товариств. Такі інформації уділяла „Нар. Торговля“ не тільки в нашім краю, але і по за єго границї, до Варшави, Семигороду, Банату, і все з добрим успіхом. Крамницям в їх розвою заряд допомагає тим, що продає їм товари по знижених цінах, а також в міру потреби і гарантії уділяє їм кредиту в товарах. Члени дирекції уложили відповідні інформації до ужитку сільських крамарів, а іменно: Василь Нагірний уложив „Порядникъ для крамниць“, а Аполлон Ничай „Науку о товарознавствѣ“ і „Закладанє крамниць“. Кілька разів до року розсилає ся крамарям спеціальний для них уложений цінник, інформуючи їх тим способом о зміні цін товарів, які вони закупають до своїх крамниць.

Рух грошевий „Народної Торговлі“ представляє слідуєча табеля:

Тут треба додати, що перший рік адміністраційний розпочався ще до уділів і вкладок щадничих з липня 1883 р., а замкнене рахунків за той же рік наступило 20 січня 1885 р. Другий рік адміністраційний тривав в наслідок зміни статутів три півроки, через що повнша табеля виказує значні різниці в порівнянню з відповідними цифрами слідуєчих років. Зі зглядів технічних установлено, що рік адміністраційний розпочинаєся 1 липня, а кінчить ся 30 червня. Від заснованя товариства до д. 30 червня 1893 р. — час обнятий повншим виказом — уторговано 2,289.668 зр. 66 кр., зарібку з того було 389.524 зр. 39 кр., виплачено титулом процентів від вкладок щадничих 37.976 зр. 59 кр., числячи по 5 проц. від вложеного капіталу, адміністрація, як плата персоналови, чинш: за льокалі, податки і т. в. коштувала 316.043 зр. 92 кр., чистого зиску добуто 35.503 зр. 88 кр.; половину тої суми, т. в. 17.751 зр. 94 кр. виплачено членам титулом дивіденди, котра пересічно виносила доси по $7\frac{1}{2}$ проц. від уділів. Конто уділів до д. 30 червня 1893 виказує суму 22 576 зр. 45 кр., конто вкладок щадничих 100.964 зр. 27 кр., фонд резервовий 7.752 зр. 51 кр., фонд пенсійний для урядників товариства 1.410 зр. 89 кр. Членів було з кінцем червня 1893 р. 835, а з кінцем цвѣтня 1894 р. 882, з уділами на суму 24 496 зр. 45 кр.

З персоналу, побвращаючого науку купецку в „Народній Торговлі“ 31 молодих людей виписало ся на помічників торговельних. В складах товариства і в головнім заряді тогож занятих є около 70 людей, в тім числі 12 женщин яко касієрки лядові

або провізоричні начальницї складів. Плата персоналу виносить около 20.000 зр. річно.

На основі зміни статуту в р. 1892 члени дирекції не входять в склад Ради управляючої, а тільки суть постійними урядниками товариства, іменованими Радою. Яко директори урядують Василь Нагірний і Аполлон Ничай. Головою Ради управляючої є від заложеня товариства о. Євгеній Дуткевич, совітник консисторекний і властитель дібр земських.

„Народна Торговля“ виставляє в павільонї руских товариств тільки ті товари, котрі побирає від краєвих продуцентів і продає в своїх складах. Рух членів, касовий і крамничний представлено графічно на відповідних таблицях.

XIV. Товариство руских ремісників „Зоря“;

Товариство се засноване було в р. 1884. Перші загальні збори відбули ся 22 мая тогож року в великій салі „Народного Дому“ у Львові. Товариство поставило собі метою: піддержуванє житя товариського, осьвіту і материяльну підмогу своїх членів. Для осягнення сеї ціли вказує статут товариства ось які способи: 1) удержуванє льокалю товариства, читальні і бібліотеки, 2) устроюванє відчитів, вечерків деклямаційно-музикальних, аматорських представлень театральних і иньших товариських забав, 3) уділюванє запомог дійсним членам в потре-

бі, вишукування для них занятя і т. і., 4) закладане інститутів для виховування і науки молодіжи ремісничої.

Товариство складає ся з членів дійсних, почесних і спомагаючих. Члени дійсні платять вступного після літ життя від 50 кр. до 2 гульд., а тижнево нежонаті по 12 кр., а жонаті, коли хочуть zapewнити похорон своїм жінкам, по 17 кр. Кождий дійсний член „Зорі“ має право до запомоги в разі хвороби і право до похорону коштом товариства в разі смерти. Число членів зміняло ся в ріжних роках; яко пересічне число можна прийняти 120.

В льокалю товариства (ул. Краківська ч. 17) устроюють ся відчити, забави і вечерниці в місяцях зимових, а часто також аматорські представлення власними силами. Літньою порою устроює товариство фестини і прогульки, сполучені іноді з аматорськими представленнями, як ось прим. прогулька до Стрия 1892 р., котрої наслідком було засноване товариства „Міщанська Бесіда“ в Стрию.

Товариство дбало також о фахове образование своїх членів, оплачуючи за них такси в львівській школі промисловій і уділюючи запомоги біднійшим членам, котрі за для розширення своїх фахових відомостей вибирали ся в подорож за границі нашого краю. Кількох членів „Зорі“, що укінчили школи промислові у Відні або відбули там практику заводу, повернули до краю і тут заложили свої власні робітні. З поміж них беруть участь в теперішній виставі краєвій пп. Г. Мулькевич, коваль, в павільоні рускім і Т. Прокопович, столяр, в павільоні яворівскім.

Товариство „Зоря“ постановило заснувати бурсу ремісничу, в котрій могли би находити приміщенє хлопці, учащаючі на науку до найліпших львівських ремісників, і в тій цілі приймає добровільні датки на будову дому для поміщення бурси і самого товариства. На сю ціль вилинуло від 22 грудня 1892 по 15 цвітня 1894 р. 1.136 г. 8 кр. готівкою і цінними паперами, а надто субскрибували члени 1.007 г. 87 кр.

Титулом запомог для хорих членів видало товариство за час свого істнованя около 1.300 г. Крім того посідає „Зоря“ свій власний капітал в сумі 602 г. 46 кр.

Головою товариства від єго заснованя до тепер є Василь Нагірний, архітект у Львові.

В краєвій виставі беруть участь слідуючі члени „Зорі“:

Михайло Павлишак, столяр у Львові ул. Скарбківська ч. 43 — виставляє меблі до спальної комнати з кедрини різьблені і украшені мотивами гуцульськими. Постіль на ліжках з матазину І. Дрекселера і сивів, пл. Капітульна.

Михайло Василиця, Львів ул. Шпитальна 15 виставляє дві шафи дубові.

Теодор Корійї, столяр з Перегінська — столик і крісла з кедрини (власність Єго Екцеленції Митроп. С. Сембратовича)

Іван Левинський, фабрика кафлів у Львові — печі кафлеві, мальовані і випальовані; вазони декорацийні, кафлі і дахівки.

Михайло Спозжарський, переплетчик у Львові ул. Руска виставляє різні роди оправ евангелій, молитовників і пр.

Андрій Андрейчин, літограф у Львові ул. Сикстука ч. 29 літографію білетів, декорацій, нот і пр.

Йосиф Пендюк, слюсар у Львові ул. Каліча ч. 6 столпе величавий з зеліза на цвѣти, украшений з зеліза виробленими рожамн і иньшими цвѣтами, замки, оковн дверей і вікон.

Станіслав Конопацький, слюсар у Львові ул. Миколая 7 — зелізну касетку ручної роботи, рамці до фотографій з кутого зеліза, зелізні ліхтарі, вікно оковане замикане власного помислу.

Устенський і Скуржиль, робітня бронзовнича у Львові ул. Галицька ч. 15 лямпу церковну в стилю готицьким, хрест престольний, монстранцію, чаші, пушки на евхаристію, кадільницю, канделябри сальонові, дзвінки гармонійні.

Гаврило Мулькевич, коваль з Камінки струм. — фаетон і плуг зі столиком до регулюваня після власного помислу.

Тит Турковський, тапіцер у Львові ул. Театральська — гарнітур бароковий, стіл бароковий, кананку ренесансову фантазийну, підставник бароковий, вікно фіранок яко модель в стилю ренесансовім.

Лука Сютрик, скляр зі Львова ул. Вірменська 18, двоє вікон з барвних кавалків скла на мотивах рускої орнаментики.

Антоній Серафим з Калуша дзвін о 900 кг.

М. Чернявський, різьбар зі Львова ул. Сикстука ч. 2 царські врата в стилю бароковім.

Іван Кавка, різьбар з Кракова 2 релєфи.

Іван Довгий, різьбар з Тисьменциці царські врата.

Іван Біленький, різьбар з Коломиї образ процесійний.

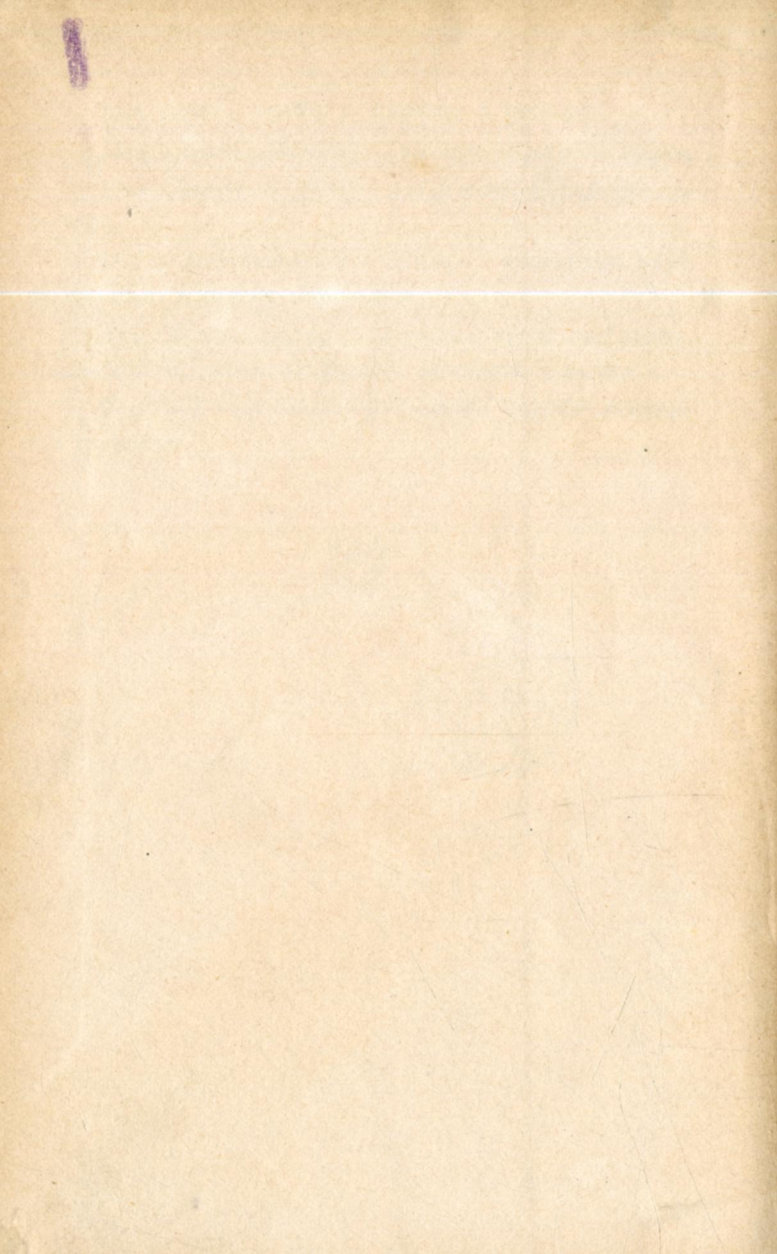
Павло Передаткович в Живцю, виставляє рами до зеркал, в стилю бароковім.

Яків Хомик, маляр з Бережан стелі павільону, мальовані на мотивах руских вишивок і килимів.

Петро Кошак, гончар з Пістмля вироби гончарські поливані.

581717

4-99 154

Prowdnyk
z
Wystawy
1894

95.612